వడ్లగింజలు

"రాజద్వారే, రాజగృహే సర్వదా దిగ్విజయోస్తు. వేదోక్తం పరిపూర్ణమా–"

మెల్లిగా అడుగువేస్తూ, ద్వారంలోనుంచే యిలాగ ఆశీర్వచనం ప్రారంభించాడు తంగిరాల శంకరప్ప; కాని, దివాన్జీ కెదురుగానూ గుమ్మానికొక పక్కగానూ నుంచునివున్న ఠాణేదారు, మాట సగంలోనే గభీమనీ అడ్డంవచ్చి "ఫో ఫో మళ్ళీ యిక్కడికి వచ్చావూ?" అంటూ గుండెలమీద చెయ్యివేసి అతణ్ణి ఆపుచేసి "ఏయ్, యెవరోయ్ జవాన్లూ" అని ద్వారంకేసి చూస్తూ కరుగ్గా పిలిచాడు.

"చిత్తం బాబయ్యా, మేమడ్డుపెడుతూనే వుండగా, జలగలాగ జారి లోపలికి వచ్చేస్తున్నారండి" అంటూ యిద్దరు జవాన్లు వచ్చి శంకరప్పకి రెండు వైపులా నుంచున్నారు.

"చాల్చాలు, దయచెయ్యండి, దయచెయ్యండి" అంటూ మరో జవాను వెనుకపాటుగావచ్చి, వీపుమీద వేళ్ళాడుతూవున్న అంగాస్త్రపు కొంగులు పట్టుకున్నాడు.

"దివాన్జీవా రుండగా మధ్య మీరు — ఎవరయ్యా?" అంటూ శంకరప్ప విడిపించుకోపోయాడు. జవాను పట్టుకి అంగాస్త్రం చిరిగిపోతుందా అన్నంత బింకంగా కూడా ముందుకి రాబోయాడు కాని "చాల్చాలు, వూరుకో యీపాటికి, దరిద్రపు అంగాస్త్రం గుడ్డా నువ్వూ — యింకా చూస్తావేమోయ్?" అని అతగాణ్ణి జవాన్ల మీదికి గెంటేశాడు ఠాణేదారు.

"నీ మూలాన మాక్కూడా మాట వస్తోంది, మంచివాడవే రారావయ్యా" అంటూ జవాన్లు శంకరప్ప రెక్కలు పట్టుకున్నారు.

"నేను డబ్బుకోసం రాలేదు" అని శంకరప్ప మళ్ళీ యేదో చెప్పబోయాడు; కాని "డబ్బక్కర్లేకపోతే మరి యీ వేషాలన్నీ యేమిటి? వీధిలోకి పడగెంటక, యింకా చూస్తారేమిటోయ్?" అని ఠాణేదారు జవాన్ల మీద కళ్ళెఱ్ఱచేశాడు.

ఠాణేదారు తొందర పెట్టడమూ, సర్వాధికారి అయిన దివాన్జీ యిదేమీ గమనించక పోవడమూ — దీంతో జవాన్లకి చాలా దిలాసా వచ్చింది. వెంటనే వాళ్ళు పొదివి పట్టుకుని, శంకరప్పని వీధిలోకి లాక్కుపోయారు.

అయినా లోపలికి రావాలని శంకరప్ప గింజుకోడం మానలేదు. వెఱ్ఱి ఆవేశంతో అతనొక్కొక్క వూపు వూపినప్పుడు, పట్టుకోలేక, జవాన్లు ముందుకీ వెనక్కీ వొక్కొక్క వూపు వూగిపోసాగారు.

ఇదంతా తెలుసుకోడాని కప్పటికి తెరిపయింది దివాన్జీకి.

చేతిలోవున్న కాగితం పక్కనవుంచి, మరో కాగితం అందుకుని "యేమిటా అల్లరి?" అని నిదానంగా అడిగా డతను.

"ఎవరో పిచ్చిబ్రాహ్మడు మహాప్రభూ! ఏలినవారి దర్శనం కావాలని నానా అల్లరీ చేస్తున్నాడండి."

"ఒకరూపాయి చేతిలో పెట్టి పొమ్మనలేకపోయావా?"

"డబ్బక్కర్లేదు టండి."

"మరేం కావాలిట?"

"చెప్పలేదండి."

"అడిగావా నువ్వు?"

"లే_ద్_ం"

చేతులు నులుపుకుంటూ యిలా నసికాడు ఠాణేదారు.

వీధిలో జవాన్ల కట్టుళ్ళలోవుండి, యిదంతా వింటూనేవున్న శంకరప్ప "వొక్క క్షణం మాట్లాడ్డంతప్ప మరేమీ అక్కర్లేదని చెప్పవయ్యా" అని కేకేశాడు.

"చెప్పవయ్యా?" అని పళ్ళు బిగించి, పెదవులుమాత్రం కదుపుతూ శంకరప్పమీద నిప్పులు కురిశాడు ఠాణేదారు. ఆ యేకవచన ప్రయోగం గుండెల్లో కసుక్కున కైజారు గుచ్చుకున్నంత బాధ పెట్టిం దతనికి.

ఏకవచన ప్రయోగం అంటే నౌకరీలో వుండే వారి నాలుక యెంతయినా నేర్పు చూపించగలదు; కాని చెవులు మాత్రం ఓర్పు కనపరచలేవు.

"ఒక అంగాస్త్రపుగుడ్డ కట్టుకుని, మరొక అంగాస్త్రపు గుడ్డ కప్పుకుని దరిద్రం వోడుకుంటూ,—"

"అయితే?"

"పిచ్చిబ్రాహ్మడు మహాప్రభూ!"

"బేడీ లున్నాయా?"

"లేవండి?"

"గుడ్డలు మాసి చిరిగీ వున్నాయా?"

"లేవండి"

"చింపిరి తలా?"

"కాదండి."

"మరి నీ ఆగడం అంతా యెందుకోయ్!" అన్నట్టు, మొగం వంచుకుని, సులోచనాలపై నుంచి కొంచెం చురుగ్గా చూస్తూ వుండగా "నేను కార్యార్థిని గాని, పిచ్చివాణ్ణి కాను మహాప్రభూ!" అని శంకరప్ప గట్టిగా కేక వేశాడు.

ఠాణేదారు గుండెలు కొట్టుకున్నాయి; కాని కళ్ళు శంకరప్పమీద మళ్ళీ నిప్పులు కక్కాయి.

చికిలికళ్ళు కాగితంమీదికి తిప్పుకుని "యెదటికి రప్పించు" అన్నాడు దివాన్జీ.

కంఠం నొక్కుకుపోయి ఠాణేదారుకి మాట రాలేదు. చూపులుమాత్రం వీధి కేసి మళ్ళాయి. ఆ యింగితం కనిపెట్టి, జవాన్లు, శంకరప్పని తెచ్చి దివాన్జీ యెదట విడిచి పెట్టారు.

2

దివాన్జీ యెగాదిగా చూశాడు. ఉన్మాద లక్షణాలు కనపడక పోవడమే కాదు, శంకరప్ప మొగంమీద బ్రహ్మతేజస్సు వెలిగిపోతోంది.

మొదట దివాన్జీ కళ్ళు జిగజిగ లాడిపోయాయి; కాని తరవాత అంతలో

అధికారదర్పం పొంగి మనస్సు బిరుసెక్కి పోయింది. దాంతో కొరకొర లాడుతూ "యెవరయ్యా మీరు?" అని ప్రశ్నించాడు.

"మా యింటిపేరు తంగిరాలవారు. నాపేరు శంకరప్ప. నేను తణుకు నుంచి వచ్చానండి,"

"ఏమిటి పని?"

"మహారాజులుంగారి దర్శనం చేసుకుందామని వచ్చాను."

దివాన్జీ కళ్ళు చిమ చిమ లాడిపోయాయి. పెదవులు అప్రయత్నంగా కదిలాయి. "ఏమిటీ? ఈ వేషంతోటే?" అనేమాటలు నాలుక చివరనుంచి గభీమని జారిపోయాయి.

"చిత్తం చిత్తం, ఒక విద్యలో నేను చక్రవర్తిని. విద్వత్త వున్నచోట వేషం అక్కర్లేదండి" అని వూగీసలాడుతూ శంకరప్ప బదులు చెప్పాడు.

"ఏ విద్యలో నీ చక్రవర్తిత్వం?"

"చదరంగంలో."

దివాన్జీ సీత్కారం చేశాడు. అతని మొగంమీద వెటకారం పొటమరించి వుంది.

పరోక్షంమాట యేమయినా, ప్రత్యక్షంలో, మొదట కూచోమనక పోవడమూ, తరవాత తన సహజ వేషాన్ని నిరసించడమూ, ఆ పైని యేకవచన ప్రయోగమూ, చివర కిదీసీ, దీంతో శంకరప్పలో ధౌర్త్యం అంకురించింది.

"చదరంగం అంటే లోకసామాన్యానికి లోపల కర్ర ముక్కలూ, పైని లక్కపూతా మాత్రమే కనపడతాయి; కాని తెలిసినవారికి అందులో చతురంగ బలంయొక్క నిజ స్వరూపం గోచరిస్తుంది. యుద్ధరంగంలో అహమికతో యెదురుకున్న యిద్దరు చక్రవర్తుల చావుబతుకుల సంరంభం కూడా ప్రత్యక్షంగా కనబడుతుంది."

"గొప్ప వ్యాఖ్యానమే" అని నిరసించాడు దివాన్జీ.

"ధన్యోహమ్" అని వెటకారంగా చూశాడు శంకరప్ప.

వెనకపాటున వచ్చి, మెడమీద చెయ్యివేసి నొక్కిపట్టి నట్టయింది దివాన్జీకి. మాట తొణకలేదు.

"బ్రాహ్మలే కాదు, తురకలు, రెడ్లు, తెలగాలు, వెలమలు - చివరికి క్షత్రియులు కూడా యెక్కడా నా ఆట కట్ట కలిగినవారు లేకపోయారు."

"అ-బ్బా!....అలాగే?"

"ఆత్మస్తుతి మంచిదికాదు కాని - ఒక్కొక్కప్పుడు - ఒక్కొక్కచోట

అదే చాలా అవసరం అవుతూ వుంటుంది. ఇంతకీ; శ్రీ వత్సవాయి చతుర్భుజ తిమ్మజగపతి మహారాజులుంగారంటే చదరంగం ఆటలో నిధి అని దిగ్దంతులు ఘోష పెడుతూ వుండడంవల్ల వొక్కమాటు — ఒక్కఆట వారితో ఆడాలని—"

"అంతేనా కోరిక?"

"అంతే. అక్షతాలా అంత మాత్రమే"

"అయితే శీఘ్రంగా వెళ్ళవచ్చు."

"అదేమీ?"

"సాధ్యం కాదు కనక."

"ఏమీ? ఎందుకు కాదు?"

"మన మేమిటి, వీడితో మాట్లాడ్డం యేమిటి?" అని దివాన్జీకి అభి జాత్యంతోచింది; కాని "చదరంగం ఆడకూడదని నిశ్చయించుకున్నారు ప్రభువు" అని మాట జారి వచ్చేసింది.

"ఎంచేతో?"

"తగిన వుజ్జీ దొరక్క....చివరికి ఆట కట్టడంమాట దేవుడెరుగును, నాలుగైదు యెత్తులయినా పొంకంగా వెయ్యగలవాడు కనబడలేదు పృథివి మీద."

"విపులా చ పృథ్వీ!"

దివాన్జీ వులిక్కిపడ్డాడు; కాని అలాంటిదేమీ లేనట్టు నటిస్తూ, అందుకు నిదర్శనంగా పృథివిమాట జారవిడిచి "కళ్ళుతెరవని కుర్రకుంకలతో ఆడేమిటని దాంతో నిరాశ చేసుకున్నారు మహారాజులుంగారు" అన్నాడు.

"నాతో ఆడిచూడకుండానే?" అని ముదలకించాడు శంకరప్ప.

దివాన్జీ వుగ్రుడైనాడు. నిప్పులు కక్కుతూనే చూశాడు; కాని శంకరప్ప గుండెలమీద తర్జనీ నిర్దేశం యింకా గుండెల మీదేవుంది. కళ్ళింకా నిలవలీసి అడుగుతూనే వున్నాయి.

తల యెగరవేసుకుంటూ "నువ్వేం ఆకాశంమీద నుంచి వూడిపడ్డావా?" అని నిరసనగా అడిగాడు దివాన్జీ.

"ఇంకా పైనుంచే అనే చెప్పవచ్చు" నని దానికి శంకరప్ప నిర్లక్ష్యంగా జవాబు చెప్పాడు.

"అబ్బో!"

"ఆశ్చర్యం అక్కర్లేదు. చదరంగం ఆడి తంగిరాల శంకరప్పని జయించగలవాడు చతుర్దశభువనాల్లోనూ లేడు."

"మహా కోస్తావేః"

"కత్తి చేతిలో వున్నప్పుడు కొయ్యకపోవడం యేమిః"

"బతకతలుచుకోలేదూ" అని కరుగ్గా అడిగాడు దివాన్జీ.

"అదీమాట, అసలైనమాట అది. మళ్ళీ చెబుతున్నాను. చదరంగం ఆటలో నేను గొప్ప విద్వాంసుణ్ణి; కాని నా విద్వత్తకి వినియోగం కనబడలేదు. అంటే ఆ విద్యకీ నాకూ అనుకూల్యం పొసగలేదు. ఇక బతికేం ప్రయోజనమూః ఈ వుద్దేశంతోటే యిక్కడికి వచ్చాను. ఇది చివరి ప్రయత్నం, నా చావుబతుకు లిక్కడ తేలిపోవాలి."

దివాన్జీ యెర్రగా చూశాడు.

"ఏతావతా; మొండిపట్టు పట్టి ఆటలో కూచుని వోడిపోతే, మహారాజు లుంగారు, వచ్చినవాడి తలకొట్టించి కోట కొమ్మలకు కట్టించడానికి శపథం పట్టారని తెలుసు. తప్పకపోతే అందుకు సిద్ధపడే వచ్చేశాను."

"అంత సాహసం యేమిః పెళ్ళయిందాః"

"ఇంటావిడ కాపరమే చేస్తోంది."

దివాన్జీకి హఠాత్తుగా జాలి కలిగింది.

"కలో గంజో తాగుతూ పెళ్ళామనీ, పిల్లలనీ యేదో నలుగురితో బాటుగా వుండక, యీ దుస్సాహసం యేమయ్యా నీకుః"

"మంచి ప్రశ్నే; కాని దీనికి సర్వత్రా చెలామణీ లేదు."

"అంటేః"

"అంటేనాః........ విద్యల్లో వుండుకున్న రుచి అలాంటిది. అది అందరికీ అందేదికాదు. విద్వత్త వుంటే తిండి అక్కర్లేదు, నిద్ర అక్కర్లేదు, గుడ్డ కూడా—"

"పెళ్ళామోః"

"శాస్త్రం చెప్పిన తరవాయిగా వుంది. నిద్రాహారాలే అక్కర్లేక పోయాక యిక పెళ్ళామెందుకూః అయితే, ప్రాజ్ఞత రాకముందే నాకు పెళ్ళయిపోయింది. ఇంటావిడ రావడమూ, చదరంగపు వ్యసనం హెచ్చిపోవడమూ వొక్కమాటే—"

"డబ్బు సంపాదించుకురమ్మని యింటావిడ తరిమి కొట్టిందన్నమాట."

"ఇంటావిడ అయిన ప్రతిస్త్రీకీ ఆ అధికారం వున్నదే కాదూః ప్రతీ మొగాడి యింటావిడా ఆ అధికారం చెలాయించుకుంటూనే వుంది కాదూః ఏవంచ - నావిషయంలో కూడా అది కొంతలేకపోలేదు. తమరు - బాగానే కనిపెట్టారు; కాని వున్నదంతా అలాగే వుండిపోయింది."

ఇది విని దివాన్జీ రుష్టుడూ అయినాడు, లజ్జితుడూ అయినాడు. కాని యీ రెండింటి కలుపుతో చివరికి అభావదశకి వచ్చి "యింకా యేమిటీ?" అన్నాడు.

"ప్రతీ దినమూ యెవరో వొకరు వస్తూవుండడమూ, నాలుగోయెత్తు వెయ్యలేక చల్లగా జారుకుంటూ వుండడమూ, ఇక్కడ మహారాజులుంగారికీ, అక్కడ నాకూ వొక్కలాగే -"

"ఆ దురుసు పోలిక యేమిటయ్యా?"

"సత్యం వొక్కొక్కప్పుడు దురుసుగానే వుంటుందండి"

దివాన్జీ తెల్లపోయాడు.

"సత్యం యెదట యెలాంటివాళ్ళూ వొక్క అంతస్తులోనే ఉంటారు. పోనీ, తగిన వుజ్జీ దొరక్క యిక్కడ మహారాజులుంగారికీ విసుపే వచ్చింది, అక్కడ నాకూ విసుపే వచ్చింది. దీన్ని తమ రేమంటారు?"

"నీ ఆట లెక్కేమిటయ్యా?"

"సెబాస్! చాలా రోజులుకి వినపడిం దీమాట; కాని ప్రస్తుతం యీమాట అనతగిన వారొక్క మహారాజులుంగారే. ఇక తమరా! వారి దర్శనం తమ చేతిలో వుంది."

దివాన్జీ మొగం ధుమధుమ లాడిపోయింది. "సరే ఆలోచిస్తాం వెళ్ళు" అని నిరసనభావం కనపరచి అతను మొగం వంచుకున్నాడు.

"నేను కట్టుకోడానికి గుడ్డకూడా లేనివాణ్ణని ప్రత్యక్షమే. అయితే, నా ప్రజ్ఞ చూపించాలనే కాని నాకు మరేమీ ఆశలేదు. మరో కోరిక యెంత మాత్రమూ లేదు. ఈ విషయంలో సంకోచం యెంతమాత్రమూ అక్కర్లేదు."

"మంచిమాటే."

"నేనోడిపోతే నాతల తీసుకోడానికూ్కడా నా అభ్యంతరం లేదు."

"అదెలాగా తప్పనిదే."

అవ్యధానంగా "తథాస్తు" అని, "యిక నీ అభ్యంతరం యేమిటీ?" అన్నట్టు చురుగ్గా చూసి, దంగయిపోయి దివాన్జీ మాట్లాడలేకపోగా "తెలుసుకో గలిగితే అదీ ఒక గౌరవమే" అని టొకాయించాడు శంకరప్ప.

"ఇంకేం, పరిపూర్ణజ్ఞానం కలిగిందన్నమాటే."

"చాలామంది పెద్దలున్నూ యిలాగే శెలవిప్పించారు."

దివాన్జీ తేరిచూశాడు. నిజంగా అత నీమర్మాఘాతానికి తాళుకోలేక పోయాడు. తన పాండిత్యమూ, తన ఐశ్వర్యమూ, తన పదవీ - యివన్నీ

వొక గోచిపాతరాయడి యెదట గుడ్డి గవ్వకయినా మారకపోవడం అతనికి చిన్నతనం అనిపించింది.

ఏమీ పాలుపోక యెదటికి చూశాడతను. ఠాణేదారు కనబడ్డాడు. చేతులు కట్టుకుని వినయంగానే నుంచుని వున్నాడు; కాని దివాన్జీకి అతని నొసలు మాత్రం "నేను చెబితే విన్నావా?" అని దెప్పుతున్నట్టు కనపడింది.

"ఛా" అనుకుని ద్వారంకేసి చూశాడు. ఒకజవాను కనపడ్డాడు. అతను కూడా వొదిగి వొదిగే నుంచుని వున్నాడు; కాని కళ్ళుమాత్రం "మమ్మల్ని గదిమినట్టుకాదు బాబయ్యా" అని వెక్కిరిస్తున్నట్టున్నాయి.

చిరాకు పుట్టింది. అప్రయత్నంగా కిందికి చూశాడు. చేతిలో కాగితం ఉంది. బేగీరావుటపాలో పలివెల ఠాణాకి వెళ్ళవలసిన కాగితం అది. ఒక్కమాటు మనస్సు గజిబిజి అయిపోయింది. ఎక్కడ లేని తొందరా పుట్టింది. అది కుడిచేతిని వొణికించేసింది. చేతిలోవున్న కాగితం వూపేసేసింది.

మాటలో కూడా కొంచెం తడబాటు కనబడింది.

"ఠాణేదా-ర్"

"చిత్తం చిత్తం"

"ఇది అంచెపరుగులమీద వెళ్ళాలి"

"చిత్తం" అంటూ ఠాణేదా రది దోయిలించి పుచ్చుకుని "మరి యీ చదరంగం సేనాపతి మాట యే మాలోచించా?" రన్నట్టొకమాటు కనుబొమ్మ లెగరవేసి, చివరికి "మీరూ మీరూ తంటాలుపడండి, నాకేం బాబూ?" అన్నట్టొక చిరునవ్వు మొలిపించి, మెల్లిగా తిరిగి, గబగబా వీధికేసి బయలుదేరాడు.

3

శంకరప్పతో మాట్టాడ్డం దివాన్జీ కిష్టంలేదు.

ఇంతసేపు మాట్టాడినందుకే అతను చాలా పశ్చాత్తాపపడ్డాడు. "ఆదిలో యిప్పుడు మాట్టాడ్డానికి వీలులేదని పంపేసి వుంటే, ఈ యిబ్బంది కలిగి వుండకపోవు"నని విసుక్కున్నాడు. అయితే, యిప్పుడయినా తొరగా పంపెయ్యడానికేం? కాని యేమనీ పంపెయ్యడం?

మాట్టాడవలసినవారు తన యెదట మరెవరూ లేరన్నట్టు నటిస్తూ, అతనొక కాగితం తీశాడు. ఒకటి రెండు బంతులు చదివాడు; కాని దృష్టి దాని మీద నిలవలేదు.

ఒకమాటు ఈవైపు కాగితాలు సర్దాడు. మరోమాటు అవ్వైపు కాగితాలు

సర్దాడు; కాని "బొత్తి సరిగానే వుందే, యెందు కీ పాట్లూ?" అని యెవరో అడిగినట్టయి అది వొదులుకున్నాడు.

పొడుముకాయ కాలికిందికి దొర్లిపోయి వుంది. అది తీసి "అనవసరం" అనుకుంటూనే వొక్క పట్టు పీల్చాడు. చ్రుమని నసాళం అంటి చురుకు పుట్టింది. "ఫో ఫో" అనేద్దా మనుకున్నాడు; గాని ప్రతిష్ఠ పీకింది.

అమాంతంగా పెట్టె మూత తెరిచాడు. ఎడమవైపు అరలో బత్తాయి చాకూ, కంఠాణీ కనపడ్డాయి. దేనికోసమో వెతుకుతున్న ట్టొకమా టవి పైకి తీసి పట్టుకుని మళ్ళీ పడేశాడు. ఎదటి అరలో బాతు కలం కనపడింది. అది బండగా రాస్తున్నట్టు జ్ఞాపకం వచ్చి "చెక్కుదాం" అనుకుంటూ పైకితీసి, అంతలో "ఛా, యింతమంది నౌక ర్లుండగా మనం చెక్కడం యేమిటి?" అనుకుని యథాస్థానంలో వుంచేశాడు. కుడివైపు చిన్న అరలో విడిడబ్బు లున్నాయి. అవొకమాటు గలగల్లాడించాడు. మూత అరలో వొకకాగితం వేలాడుతోంది. అది తీశాడు; కాని యింతకి ముందే జవాబు రాసేసిన కాగితం అది. మళ్ళీ అది అక్కడ దాచేసి, గభీమని పెట్టెమూత వేసేశాడు.

వొడిలోవున్న తాళాలగుత్తి పక్కని పడేశాడు. పక్కనివున్న పొడుము కాయ రొంటిని పెట్టుకున్నాడు. సిరాబుడ్డి కొంచెం జరిపాడు. అటువున్న యిసకడబ్బీ యిటు పెట్టాడు.

చివరికి మరేమీ విలాసాలు తోచక, వొకమాటు మెడ గోక్కుని హఠాత్తుగా యేదో జ్ఞాపకం వచ్చినట్టు మొగం పైకెత్తాడు.

కాని, యెన్నిచేసినా మొగం పైకెత్తేటప్పటికి శంకరప్పే కనబడ్డాడు.

"ఇది వూరికే కదిలే ఘటం కాదయ్యోయ్" అన్నట్టు పెంకిచూపులు చూస్తున్నట్టుకూడా కనబడ్డాడు శంకరప్ప.

దివాన్జీకి అభిమానం ముంచుకు వచ్చింది. "ఛా! ఈ దరిద్రుడికోసం యిన్ని తికమక లేమి" టని శౌర్యంకూడా వచ్చింది. మీదపడి మొట్టాలన్నంత అవేశమున్నూ వచ్చింది; కాని తన పదవీ, తన తాహతూ, తన అంతస్తూ స్మరించుకుని ఆవేశం అసహ్యభావంగా మార్చుకున్నాడు.

దీంతో "మహారాజులుంగారికి కావలసిన మనిషి" అనే జ్ఞానం కూడా లేకుండా, శంకరప్పని చుర చుర చూస్తూ "నీకు కాదూ చెప్పడం? ఇక దయ చెయ్యి" అంటూ చెండుకున్నాడు.

"దయచెయ్యడం అంటే యేమంత కష్టమైనదికాదు. దాని కింత సేపక్కర్లేదు; కాని నా కేమి చెప్పినట్టూ!" అని ముదలకించాడు శంకరప్ప.

"ఆలోచిస్తాం వెళ్ళు"

"వెళ్ళి?"

"వెళ్ళడమే. తూర్పుగా తిరిగి దణ్ణంపెట్టి పడమరగా తిరిగి అడుగు పెట్టడమే"

"ప్చ్" అంటూ తల యెగరవేసుకున్నాడు శంకరప్ప.

దాంతో అతిక్రుద్ధుడయిపోయి "ఏయ్ జవాన్లు" అని దురుసుగా పిలిచాడు దివాన్జీ.

ఎప్పు డెప్పు డని కనిపెట్టుకుని వున్న ఠాణేదారు పొడిచి తొందర పెట్టగా, జవాన్లు వెంటనే పూచల్లాగ మీద పడి, శంకరప్పని వీధిలో యెత్తి కుదేశారు.

ఇదంతా అయిన తర్వాత, తాను దివాన్జీకి కనపడకుండా వుండేటట్టు చూసుకుని శంకర్ప కేసి వురిమి చూస్తూ, యెదురొ మ్మెగరవేసుకుంటూ మీసం మీద చెయ్యి వేసుకున్నాడు ఠాణేదారు.

4

"ఏం జరిగింది నాయనా?" అని ఆత్రంగా అడగింది పేదరాసి పెద్దమ్మ.

"వ్యవహారం అంతా తల్లకిందు లయి పోయింది పెద్దమ్మా" అంటూ చతికిలబడ్డాడు శంకరప్ప.

బసకి వచ్చాడు; కాని యెలా రాగలిగిందీ అత నెరగడు. ఈమాట చెప్పాడు, అయితే యేమి మాట్టాడిందీ అతనికి గుర్తు లేదు. మాట ముగిస్తూ తల రెండుకాళ్ళమీదకి వాల్చుకున్నాడు. నిట్టూరుస్తూ రెండు చేతులూ తలకి చుట్ట వేసుకున్నాడు.

నిరాశా, వుడుకుమో త్తనమూ, దుఃఖమూ అతని శరీరంలో ప్రతీ అణు మాత్ర భాగంలోనూ నిండి చిప్పిలి పోతూవున్నాయి.

ఇదంతా చూశాటప్పటికీ పెద్దమ్మ హృదయంలో స్తబ్ధమయిపోయి వుండిన మాతృత్వం అంతా వొక్కమాటుగా జాగృతం అయిపోయింది. దాంతో ఆమె కడుపు తరుక్కుపోయింది. వెంటనే తానున్నూ చతికిలబడి, వొకచేత్తో వీపు నిమురుతూ, రెండోచేత్తో చేతులు తప్పించి అతని మొగం తన బుజంమీదికి తీసుకుని "ఏంనాయనా? ఏంతండ్రీ?" అంటూ అతణ్ణి దగ్గిరసా తీసుకుంది.

ఇది అతనిలో శైశవమౌగ్ధ్యం అంకింతం చేసింది. ముప్ఫయ్యేళ్ళ శంకరప్ప పెద్దమ్మ అడ్డాల్లో బిడ్డ అయిపోయాడు. ఒక్కక్షణం — వొక్కడే

క్షణం దుర్దమం అయిన ప్రాపంచిక వృత్తం అంతా మరిచిపోయి మళ్ళీ నిర్వి కారావస్థ అనుభవించాడతను.

తరువాత ఆమె గుచ్చిగుచ్చీ, వొత్తి వొత్తీ అడిగింది. అతను ఆదినుంచీ ప్రతి అక్షరమూ వివరంగా చెప్పాడు.

ఈ చెప్పడంవల్లనే అతనుకొంత తేలికపడ్డాడు. పెద్దమ్మ ప్రశ్నల ధోరణివల్ల పూర్తిగా మామూలు మనిషే అయిపోయాడు.

అప్పుడామె "ముందుమాట యేమాలోచించావు నాయనాః" అని లాలిస్తూ అడిగింది.

"మహారాజుతో యెలాగయినా వొక్క ఆట-"

"స్స్! ముందుమాట అడుగుతున్నాను నేను"

"నా కర్థం కాలేదు"

"మరి దివాన్జీతో దురుసుగా యెందుకు మాట్లాడావుః"

"ఆ పెద్దమనిషి మొదటే హేళనలోకి దిగాడు. అది వరకే ఠాణేదారు. జవాన్లచేత గెంటించడం నన్ను రెచ్చగొట్టి వుంది. సరే, ఠాణేదారు తన యింటి దగ్గర ఆడిన మాటలు నా ప్రవృత్తినే మార్చేసి వుంచాయి"

"ఈ వుద్యోగస్థులు తమ తాహ తేమిటో, తమ బతుకెలాంటిదో తెలుసుకు మసులుకోరు"

"పొగరు మోత్తనం కాకపోతే, నన్నింత అవమాన పరచవలసిన అగత్యం యేమిటి చెప్పూ"

"నీమాట అలావుంచు. చదరంగం ఆడగలవాడు దొరక్క మహారాజు మతిపోయి వున్నాడు"

"అంతవరకూ వచ్చింది చూశావాః"

"దివాన్జీకి అది తెలుసు. తల యిచ్చెయ్యడానిక్కూడా సిద్ధపడి నువ్వు వచ్చినపుడు మూర్ఖుడు కాకపోతే ఈదివాన్జీ—"

"మూర్ఖుడే కాదుః మూఢుడు కూడాను"

"అబ్బ!....చివరికి ఫలంః"

"నా ప్రజ్ఞ—"

"దిబ్బా దిరుగుండ మూనూ"

అంత జాలిలోనూ ఆమె యిలా విసుక్కుంది.

"విద్వాంసుల మంటూ వచ్చేవాళ్ళని చాలా మందిని చూశాను; కాని అందరూ యిలాగే లౌక్యం సుతరామూ లేక, యింగితజ్ఞానం అసలే లేక—"

"అసలే మతిపోయి వున్నాను. నువ్వు పుండుమీద కారం చల్లుతావా పెద్దమ్మాః"

ఇలా అంటూ అత నామె రెండుచేతులూ పట్టుకున్నాడు. దాంతో మనస్సుకరిగి ఆమె ధోరణి మార్చింది.

"అయితే, మరి విను. దివాన్జీ తలబిరుసుతనంవల్ల మహారాజుకి తగిన వాడితో ఆదే యోగం తప్పిపోయింది"

"అక్షరాలానూ"

"పిచుకమీద బ్రహ్మాస్త్రంవేసి మహా కులుకుతున్నాడు; గాని దివాన్జీ చేసింది స్వామిద్రోహం"

"ఈసంగతి మహారాజుకి తెలిస్తే బాగుండును."

"అన్నావూ? అయితే అది నీచేవను బట్టి వుంటుంది"

శంకరప్ప వులిక్కిపడి "అంటే?" అన్నాడు.

"అంటే యేముందీ? ఇప్పటిదాకా రాజదర్శనానికి నువు తిప్పలుపడ్డావు. ఇక నీదర్శనంకోసం రాజే తిప్పలుపడాలి"

"సెబాస్! ఎంత మంచిమాటా! అది అలా జరిగితే యెంత దర్జాగా వుంటుందీ?"

శంకరప్ప మనస్సేమో వురకలే వేసింది; కాని "తొందరపడకు" అని బుద్ధి నిలేసింది, పరాభవ ఖిన్న మయిపోయి వుండడంవల్ల ఆ బుద్ధి కింకా నైశిత్యం అలవడి వుండలేదు.

"ఎప్పుడయినా అది సంభవిస్తుందా?" అని సందేహించాడతను.

"చెప్పాను కాదూ? అది నీచేవను బట్టి వుంటుంది"

"తూర్పూ పడమరా నాకేమీ బోధపడ్డంలేదు. అంతయోగమే పడితే ఆటలో మహారాజుని కియికుక్కు మనిపించడం తప్ప నావల్ల మరేమీ కాదు. నీళ్ళముంచినా పాలముంచినా- పెద్దమ్మా, నేను నీ కొడుకుని"

ఇలా అంటూ అత నామె పాదాలు పట్టుకున్నాడు.

ఆచేతులు దూరంగా తీసేస్తూ, తన పాదాలు ముడుచుకుంటూ "ఇంత వెర్రిబాగుల నాయనవు, చదరంగంలో నీకంత నేర్పెలా వచ్చిందోయ్?" అంటూ జాలిపడింది పెద్దమ్మ.

ఆమెకళ్ళు ఆనందబాష్పాలతో దొప్పదోగిపోయాయి.

"దాని కంతకీ కారణం యీశ్వరానుగ్రహం. అయినా నాప్రజ్ఞకంతకూ నీ అనుగ్రహమే ఆధారం."

ఒక్కమాటు పైకిచూసి "పెద్దాపురపట్నం అంతా యెప్పుడైనా చూశావా?" అని అడిగింది పెద్దమ్మ.

"లేదు, నీయిల్లా ఠాణేదారు కొంపా, దివాన్జీ లోగిలీ తప్ప నేను మరేమీ యెరగను"

"అయితే విసుపులేకుండా ముందు పట్నం అంతా తిరుగు"

"తిరిగి?"

"పెద్దమనిషి ననుకునే ప్రతీవాడి యింటోనూ దశావతారీ ఆటో, చదరంగపెత్తులో నడుస్తూనే వుంటాయి"

"అఁ, అదా? బోధపడుతోంది"

"చాలామంది వేశ్యలున్నూ వాటిల్లో నిధులున్నారు"

"బాగుంది"

"నీకు పిలుపు అక్కర్లేదు, ఆటకి అడ్డుపడు"

"అడ్డుపడడంతో కుదురుతుందా? శంకరప్ప ఉన్నంతకాలమూ యీ వూళ్ళో యెలాంటివాళ్ళూ కూడా చదరంగం అంటే హడలిపోతూ వుండవలసిందే"

ఈమాట చాలా దృఢంగా అన్నాడతను. పొంగిపోతూ అన్నాడు. గర్వంతో అన్నాడు. టొకాయిస్తూ అన్నాడు.

"ఇంకేం? నీవల్ల అంతపని జరిగితే, యిక నీకు అసాధ్యం అంటూ యేమి వుంటుంది? మన్నాడే యీ సంగతి రాజుకి-"

"వోక్కదెబ్బని" అంటూ యెగిసిపడి కూచున్నాడతను.

"మొదట, నిన్ను గెంటించిన ఠాణేదారే వస్తాడు. నువ్వు వెళ్ళకపోతే దివాన్జీ వస్తాడు. అక్కడకీ నువ్వులొంగకపోతే తరవాత రాజే మన యింటికి స్వయంగా వస్తాడు."

"మనయింటి" కన్నమాట శంకరప్పకి వెనకాల యెంతో బలగం వున్నదన్నంత దిటవు కలిగించింది. "రాజేమనయింటికి స్వయంగా వస్తా" డనేమాట అతన్ని చక్రవర్తిని చేసేసింది.

"సెబాస్" అంటూ గభీమని లేచి నుంచున్నాడతను.

పెద్దమ్మ కూడా లేచి "యిప్పు డెక్కడికీ?" అంటూ చెయ్యి పట్టుకుంది.

"పట్నంలోకి"

"వొక్క క్షణం వోపిక పట్టు. వంట అయి——"

"తొందరలేదు. నాకిప్పు డాకలీ దప్పికా యేమీ తెలవడంలేదు. ఒక్కణ్ణయినా కాళ్ళమీద పడేటట్టు చేసుకుంటేగాని నాకు నోటికి ముద్దపోదు. క్షణం, ఎంతో సేపా?"

వాకట్లోనుంచి గుమ్మంలోకి వొక్కటే పరక. అక్కణ్ణుంచి వీధిలోకి వొక్కటే అంగ.

4

ఎడాపెడా చూసుకుంటూ శంకరప్ప సందు మళ్ళాటప్పటికొక పెద్ద భవంతి కనబడింది. మండువా వాకట్లోనుంచి చదరంగానికి సంబంధించిన ఘర్షణ కూడా వినవచ్చింది.

పెద్దాపురం ప్రవేశించాక, యీ రెండురోజుల్లోనూ అతనికిదే చదరంగ వ్యావృత్తి. అంచేత ఆ ఘర్షణ వినేటప్పటి కతనికి తొందర పుట్టింది.

లేడిపిల్ల మీదకి పెద్దపులిలాగ వొక్క దూకుదూకాడు.

లోపల యిద్దరు బ్రాహ్మణ యువకులు చదరంగం ఆడుతున్నారు. వారికిద్దరికీ చెరో సలహాదారూ దగ్గరసా కూచుని వున్నారు. కాని వారిలో యెవరూ శంకరప్పని కూచోమనలేదు. పలకరించనూ లేదు. చూడనే లేదు.

అతను కూడా వారిని పలకరించలేదు.

ఒక్కమాటు నలుగురి మొగాలూ చూశాడు. ఒక్కమాటు బలమున్నూ చూశాడు. తరవాత అతికష్టంమీద మనస్సు బిగపట్టుకుంటూ, స్తంభాని కానుకు నుంచున్నాడు.

అరగడియ గడిచింది; కాని యెత్తు పడలేదు.

బలం అంతా అతిసూక్ష్మంగా పరిశీలించడం, ఏదో, యెత్తుతోచి గభీమని చెయ్యిచాపడం, అంతట్లో యెదటి బలంలో యేదో జంతువు ప్రతికూలంగా కనబడి, నరాలు కుంగిపోగా, చెయ్యివెనక్కి తీసేసుకోడం, తరవాత ఆవేగం మళ్ళించుకోలేక కూనిరాగం తీస్తూ వూగిసలాడడం, లేకపోతే "ఛా" అంటూ అట్ట తేలేటట్టు తొడ చరుచుకోడం, అదీ కాకపోతే, వెనకటి యెత్తుల్లో వొకటి తప్పుగా పడి విషమించిందని పశ్చాత్తాప పడడం - యెత్తు వెయ్యవలసిన యువకులీస్థితిలో వున్నారు.

ఎదిరిబలంలో వున్న లోటుపాట్లన్నీ బాగా కనిపెడుతూ వుండడం, ఎత్తువెయ్యడాని కెదటి ఆటకాడు చెయ్యిచాపినప్పుడల్లా గుండెలు పీచు పీచు మనిపించుకోడం, ఉన్న గోడు కూడా చెడుతుందని వాళ్ళు యెత్తు మానుక్కూచుంటే, పెదవులు విరవడం - కనుబొమ్మ లెగరవెయ్యడం - వోరచూపులు చూసుకోవడం, ప్రతిపక్షులీస్థితిలో వున్నారు.

ఇంకొక అరగడియ గడిచింది.

శంకరప్ప విసిగిపోయాడు.

"ఏమండీ, యెత్తువెయ్యరేం?" అని సరసంగానే అడిగాడతను; కానీ ఆటకాడిది వినిపించుకోలేదు. సలహాదారు మాత్రం మొదట మిడుతూ మిడుతూ చూసి, తరవాత "నీకెందుకయ్యా మా గొడవ?" అని కొంచెం విసుక్కున్నాడు.

"మీగొడవ నాకెందుకూ? ఆట గొడవ అడుగుతున్నాను నేను. ఎంతకీ యెత్తు పడదేం?" అని శంకరప్ప మళ్ళీ అడిగాడు. ఈమాటు అతను బుద్ధి పూర్వకంగానే కొంచెం పెంకితనం కనపరిచాడు.

సలహాదారా పెంకితనం గమనించకపోలేదు. అయితే, అతని తల యింకా బిరుసెక్కి పోలేదు. నిజానికత నింకా సాధకావస్థలోనే వున్నాడు. పైగా, ఇందాకా వేషాన్ని బట్టి బికారిగా కనపడ్డ శంకరప్ప, ముఖవర్చస్సును బట్టి యిప్పుడు అసాధ్యుడుగా కనిపించాడు. అదేదో చూడాలని ఆపేక్ష కలిగిందతనికి. దాంతో ఆ నిర్లక్ష్యం పోయింది.

"నాలుగ్ఘళ్ళ పొద్దెక్కేటప్పటికి ఆట యీస్థితికి వచ్చింది. ఎత్తు వేశామంటే, మాఆట పైసలా. సరియైన యెత్తు తోచక మేమూరుకోగా తమకి వంతురాక మావాళ్ళూరుకున్నారు" అని వెంటనే సాదరంగా చెప్పాడతను.

"ఇంతమంది - యింతసేపు - ఏమండీ, యిందులో యేం వుందీ?" అని నిస్సాకారంగా అడిగాడు శంకరప్ప.

ఆటకాడి కిది కొట్టినంత పని చేసింది. వెంటనే బుస్సు మంటూ కోడెతాచు పడగ యెత్తేటట్టు మొగం పైకెత్తి "చదరంగం అంటే యేమిటో నీకేమయినా తెలుసా?" అని దురుసుగా అడిగాడతను.

"దొరికా" మనుకున్నాడు శంకరప్ప.

ఆటకాడి మొగంమీద చక్కని వర్చస్సు కనపడింది శంకరప్పకి. "సత్తావుంది; కాని సంస్కారం చాలదు. చికిలీ చేస్తే, చంద్రహాసం అవుతాడు. ఇతగాణ్ణి భృత్యుణ్ణి చేసుకుతీరాలి" అని అతను నిశ్చయించుకున్నాడు. దాంతో, అతణ్ణి రెచ్చకొట్టి తనకి అవకాశం కలిగించుకోదలచి "నాకూ తెలుసు. ఆమాటకి వస్తే నాకే తెలుసు" అని వొత్తి చెప్పాడు.

ఆటకాడు గతుక్కుమన్నాడు.

శంకరప్ప అది కనిపెట్టి "అలాచూస్తే యేమవుతుందీ? వారి ఆట నేను కట్టేస్తాను మీరు తప్పుకోండి. లేకపోతే మీచేత కట్టిస్తాను నేను చెప్పినట్టెత్తు వెయ్యండి. చేతనయితే, మీ యిష్టంవచ్చిన పరీక్ష చేసుకోవచ్చు, నేను సిద్ధం" అని బొకాయించాడు.

ఆ వేషంచూసి ఆటకాడు మొగం మళ్ళించుకున్నాడు; గాని తన సలహాదారు వుబలాటం గుర్తించి "యీ పిడుగు పీడిమీద పడిపోనీ" అని నిశ్చయించుకున్నాడు.

ప్రతిపక్షి, వయస్సుకీ అనుభవానికీ కూడా ఆ నలుగురిలోనూ పెద్ద. ఒకపాటి ఆటకాడు కూడాను. "జన్మానికల్లా శివరాత్రి" అన్నట్టు గతసంవత్సరం, యెవరూ దొరకని సమయంలో మహారాజుతో వొకనాడు రెండాటలు వేసివున్నాడతను. తన కారులో అలాంటి అదృష్టం పట్టినవాడు తానొక్కడే కావడంవల్ల, చదరంగం బల్లదగ్గిరికి వచ్చాటప్పుడు చాలా బిర్రుగా వుంటూ వుంటాడు. మహారాజులుంగారి నడక గూడా కొంచెం కనపరుస్తాడు. ఆట ప్రారంభం అయి నాక అంగన్యాస కరన్యాసానాలు కూడా వింతగా చేస్తూ వుంటాడు.

మాటధోరణిలో వున్న పెంకితనం చూడగా శంకరప్ప ఆట చూడాలని అతనికీ సరదాగానే వుంది; కాని "గోచిపోతరాయణ్ణి మనతో సమానంగా కూచోనివ్వటమా! అని ఆభిజాత్యం తోచింది.

ఆటగాళ్ళందరూ మొగ మొగాలు చూసుకున్నారు.

"ఏమంటావోయ్?"

"ఈయెత్తు కానివ్వరాదుటోయ్!"

"మనిషి మారేటప్పుడిది కొత్త ఆటే అనుకోవచ్చు కాదుటోయ్!"

"ఇంతవరకూ వచ్చాక మనిషి మారడం యేమిటి కావలిస్తే సలహా పుచ్చుకోవోయ్"

ఉత్సాహాతిరేకంవల్ల, ఆటకాడు "సలహా పుచ్చుకో" అన్నమాట అంతర్యం గ్రహించలేదు. దీనికి సాయం, సలహాదారు, తాను జరిగి "అలా జరుగు" అని కూడా అన్నాడు. అంచేత "మరి కూచోవయ్యా" అని జరుగుతూ శంకరప్పని పిలిచాడతను.

కాని శంకరప్ప కూచోలేదు. స్తంభం కూడా విడిచిపెట్టలేదు. ప్రతిపక్షి వుద్దేశం అతను గ్రహించేశాడు. దాంతో "నాతాహతూ సీతాహతూ చూద్దువుగాని" అని మనస్సులో అనుకుని "మీరు లేవనక్కర్లేదు. లేపనేవద్దు. నేనిలా నుంచునే వుంటాను. మీ సరసని కూచోడానికి నేనెంతవాణ్ణి?" అన్నాడు మెల్లిగా.

ప్రతిపక్షి తృప్తిపడ్డాడు.

"అయితే సలహాచెప్పు" అని బల్లకేసి తిరిగా డాటగాడు.

"ఎన్ని యెత్తుల్లో ఆట కట్టమంటారు?"

"సొరకాయలు నరుకుతున్నావే!"

ఆట కాడిలా అంటూ చాలా హేళన కనపరిచాడు; కాని, సమయం గుర్తించి శంకరప్ప దాన్ని లెక్కచెయ్యలేదు.

"నరకడాని కంత తేలికయిన వస్తువు మరేదీ లేదని తరవాత మీకే తెలుస్తుంది, యెత్తులమాట చెప్పండి ముందు"

"అయితే నువ్వే చెప్పు"

"అయితే వినండి - ముందు నే నో యెత్తు వేస్తాను, అంటే చెబుతాను. తరవాత వారు వేస్తారు. మళ్ళీ నే నింకోయెత్తు చెబుతాను"

ప్రతిపక్షి పులుకూ పులుకూ చూశాడు. ఆటకాడు, "కోతలు" అనుకుంటూ చూశాడు. ఆటకాడి సలహాదారు "తరవాతా?" అన్నాడు.

"బలం కలిపివెయ్యడమే"

ప్రతిపక్షి వురిమిచూశాడు. ఆటకాడు "మరికానియ్యి" అని చెయ్యిచాపాడు. సలహాదార్లిద్దరూ చకితులయినారు.

"మీ నల్లగదిశకటు వారి గుర్రంముందు వెయ్యండి" అన్నాడు శంకరప్ప.

"ఓస్" అనిపించింది ఆటకాడికి. ఈ యెత్తు అతని కిదివరకి పదమాట్లు తోచింది. సలహాదారుకి తొమ్మిది మాట్లయినా తోచింది; కాని ధైర్యమూ, సాహసమూకూడా కలక్క వా రూరుకున్నారు. ఈయెత్తే శంకరప్ప చెప్పడంలో వారికి విశేషం కనపడలేదు; కాని అతను మూడెత్తులతో ఆఖరంటున్నాడు. ఇది తలచుకుని "వే-శా-ను" అంటూ చెప్పినట్టు వేశాడు ఆటకాడు.

ప్రతిపక్షి కీ యెత్తులో యేదో కిటుకుందని తోచింది. ఆటకాడే స్వయంగా యిది వేసి వుంటే, చూపుల్లో అధమం రెండుమూడు రసాలయినా వొప్పించి వుండు నతను.

ఇప్పు డతని కెత్తు తోచలేదు.

ఇప్పటిదాకా అత నుపయోగించిన నిర్లక్ష్యభావం అంతా యిప్పుడాటకాడికి సంక్రమించింది. దాల్లో కొంత వొడిసి కొట్టేసి "చూస్తావేమిటోయ్?" అంటూ నిలవదీసి అడిగాడు సలహాదారు.

"ఆలోచించుకో నియ్యవోయ్! ఇదంతా మీప్రజ్ఞే అన్నట్టెగిసిపడుతున్నావేమిటి!"

"తొందరపడకు కావలసినంత సే పాలోచించుకో. బాగా నిదానించి మరీ యెత్తువెయ్యి" అన్నా డాటకాడు.

"వోస్! ఏమి ఔదార్యంరా?....అయితే, మరి, గుఱ్ఱం యిక్కడవే-శాను"

"ఆబంటుతో మీరు తోసిరా జనండీ"

"తోసి రాజు రా"

"ఆటకట్టు అని కూడా—"

"ఆట క - ట్టురా"

"ఆటకాడు సందేహిస్తూ అనగా "జంకెందుకోయ్?" అని గదిమాడు సలహాదారు.

ఆటకాడు "భేష్" అన్నట్టుమాత్రం చూడగా సలహాదారు పొంగిపోయి "యేవూరు మహానుభావా మీదీ?" అంటూ గభీమని లేచి శంకరప్ప చేతులు పట్టుకున్నాడు.

శంకరప్పకి, చెవిలో "వాకడు" అని వినిపించినట్టయింది.

"నన్ను చూశారా? నా వేషం కనపడుతోందా? పొట్ట చేత్తో పుచ్చుకు వచ్చాను. అన్నివూళ్ళూ నావే?"

"పేరు?"

"తంగిరాల శంకరప్ప"

ఆటకాడి మనస్సు గుబగుబ లాడిపోయింది.

ఉత్సాహం అణుచుకోలేక "ఏమిరా ఆట కట్టిందని వొప్పుకుంటావా యెత్తు వేస్తావా?" అని దురుసుగా అడిగాడతను.

"చే — బ్రా ....ఈ గుఱ్ఱంతో యీబంటు—"

"తెరిచి రాజవుతుందోయ్"

"అయితే, రాజు నిక్కడ వేశాను"

ఇలా అంటూ యెత్తువేసి, ప్రత్యర్థి "నీకు దిక్కున్నచోట చెప్పుకో" అన్నట్టు చూడగా ఆటకాడు తెల్లపోయి శంకరప్పకేసి చూశాడు.

"ఏం, మూడెత్తుల్లో కట్టలేక పోయాననా అలా చూస్తున్నారు? తప్పే, అపరాధిని క్షమించండి, ఏంచెయ్యనూ మరీ? ఇంకొక్కయెత్తు - ఎఱ్ఱగది శకటుందే మీది, దాంతో వారి రాజుని—"

సగంలో అందుకుని "వోరీ, శకటింటో వేశావురా రాజునీ" అని సలహాదారు సింహనాదం చేశాడు.

"అరే, అరే" అంటూ ఆటగాడు ఆశ్చర్యపడ్డాడు.

ప్రతిపక్షి ముందు నాలుకకరుచుకున్నాడు. తరవాత తన రాజుని తీసి చేత్తో పట్టుకున్నాడు. ఎక్కడ వేదామన్నా స్థలం కనపడలేదతనికి.

మతిపోయింది. చివరికి "హూ" అంటూ బలం అంతా కలిపేసి కాళ్ళు చాపేసి రెండు తొడలూ గోక్కుంటూ గోడకి చేరబడిపోయాడు.

ఆటకాడు వుబ్బెత్తుగా లేచి, గభీమని శంకరప్పను కౌగలించుకుని "మహానుభావా! ఎవరో సామాన్యులని మిమ్మల్ని హేళన చేశాను. ఏకవచన ప్రయోగమున్నూ చేశాను. అపరాధిని. నన్ను క్షమించా"లని బతిమాలాడు.

అందుకు శంకరప్ప "మీరేమీ కించపడనక్కర్లేదు. మొదట మీరను కున్నట్టిప్పటికీ నేను సామాన్యుణ్ణే. ఇక యేక వచన ప్రయోగమా? ఈస్థితిలో నాకు అదికూడా గౌరవాస్పదమే. చిన్నమ్మ కొడుకులు మీరు. ఎవరి నేమన డానికయినా అర్హులు. నన్ను మీరు "నువ్వన్నందుకు నాకే విచారం లేనప్పుడిక మీకెందుకూ?" అంటూ తేల్చేశాడు.

"అయ్యా యీపూట మీరు భోజనానికి మాయింటికి దయచెయ్యాలి" అని ఆహ్వానించాడు సలహాదారు.

"అలా కాదు. ఈపూట మా యింటికీ, రాత్రి మీయింటికీ వస్తారు" అని సలహాదారుకి సద్దిచెప్పి "మరి దయచెయ్యండి" అని శంకరప్ప చెయ్యిపట్టు కున్నాడు ఆటకాడు.

శంకరప్ప ముందు చెయ్యి విడిపించుకున్నాడు.

"మహానుభావా! మీరుభయులూ నన్ను క్షమించాలి. మీ అనుగ్రహానికి చాలా సంతోషం. నేనింతలో యీవూరు విడిచివెళ్ళను. ఎన్నేని పూటలు మీయిళ్ళల్లో భోజనం చెయ్యాలో అప్పుడే అయిందా? ఇప్పటికి నన్ను విడిచి పెట్టండి. కారణం తరవాత మనవి చేసుకుంటాను"

"మీ బస యెక్కడ?"

"పెద్దమ్మ యింటో"

"భోజనం చెయ్యగానే దయచెయ్యగలరా?"

"వల్లకా దంటే భోజనమే మానెయ్యగలను"

"అక్కర్లే దక్కర్లేదు. ఇంతట్లో మేముకూడా భోజనం చేసి వస్తాము. మిమ్మల్నొకచోటికి తీసుకువెడతాం. మీరు వారితో—ఇప్పు డెందుకు లెండి, తరవాత మాట్లాడుకుందాం, పెద్దమ్మ యింటి వెనకాలే మాయిల్లు పదండి"

ముగ్గురూ బయలుదేరారు.

రామశాస్త్రీ, యాజులూ వెంటరావడం చూసి పెద్దమ్మ "అప్పుడే పిట్టల్ని కొట్టినట్టున్నాడు నాయన" అనుకుంది.

ఆమాటా ఈమాటా చెబుతూ వొక్కక్షణం కూచుని "భోజనం కాగానే వచ్చేస్తాం" అంటూ శాస్త్రీ, యాజులూ వెళ్ళిపోయారు.

జరిగిందంతా విని "యిదీ పద్ధతి" అని మెచ్చుకుంటూ దగ్గర కూచుని కబుర్లు చెబుతూ శంకరప్పకి సుష్టుగా భోజనం పెట్టింది పెద్దమ్మ.

7

"ఇదిగో, భీమసేనరావుగారే. ఎప్పుడు దయచేశారేమిటి వూళ్లోకి?

"కాస్సేపు మాట్లాడకండి, శాస్త్రుల్లుగారూ! నా ఆట కట్టితీరతానని వొట్టు పెట్టుకున్నారు పంతులుగారు"

"ఎప్పుడు వేశారండి యెత్తు?"

"పొద్దున్న"

తమరేనా?

"అవును"

"చిత్తం అంటూ శాస్త్రి రాజు దగ్గిరగా కూచుంటూ తన ముందు కూచోమని చోటు చూపించాడు; కాని శంకరప్ప కూచోలేదు. అదిచూసి యాజులు కూడా నుంచునే ఉండిపోయాడు.

ముగ్గురూ బలం పరిశీలించారు.

శాస్త్రీ శంకరప్పా చిరునవ్వు నవ్వుకున్నారు.

అరగడియ గడిచినా చలనం లేకపోవడం చూసి, కళ్ళతో పొడిచి యాజులు రెచ్చగొట్టగా, శాస్త్రి "పంతులుగారూ" అంటూ అందుకున్నాడు.

"కోపంవచ్చినా సరే నామనవి చిత్తగించాలి తమరు"

"ఒక్క క్షణం తమ రూరుకోగూడదూ?"

"ఊరుకోనేవచ్చు. ఊరుకోలేకా కాదు. ఆట కట్టించుకున్నా కట్టినా వేంకటపతిరాజుగారితో యెత్తువెయ్యగలవారు మన జట్టులో తమ రొక్కరే; కాని యిలాచూడండీ, వీరు - తంగిరాల శంకరప్పగారులెండి వీరి పేరు. వీరి నొక్కయెత్తు వెయ్యనివ్వండి. లేకపోతే తమరే వేయించండి వీరి సలహా పుచ్చుకుని"

"అయ్యా, దయచెయ్యండి" అంటూ శంకరప్పకి తహజీ మిచ్చాడు రాజు.

"చిత్తం. చిత్తం. నుంచునివుంటే బలం బాగా కనబడుతోంది సెలవిప్పించండి" అని సవినయంగా కోరాడు శంకరప్ప.

రాజు "తమ చిత్తం" అనగా శాస్త్రికూడా చెప్పాడు కాని శంకరప్ప కూచోలేదు.

"అంత సమర్థులా వారు?...." అనడిగాడు పంతులు.

"సందేహ మేం? మూడెత్తుల్లో ఆట కట్టేస్తారు"

"అబ్బా! ఏవూరయ్యా మీదీ?"

పంతులు ప్రశ్నలో అహమికా, తేలిక భావమూ వుండడం గుర్తించి, "మా బ్రహ్మిగాళ్ళకి నోరు సరిగా తిరగదు చిత్తగించారా?" అన్నట్టు మొదట రాజుకేసి చిరునవ్వు నవ్వుతూ చూసి "చిత్తం చిత్తం, నాకేవూరూ లేదండి, చెట్టుమీది పక్షిని" అని చివరికి పంతులుకి బదులు చెప్పాడు శంకరప్ప.

"పక్షులు చదరంగం ఆడతాయా?"

"ఏమి ఆడకా? ఆహార నిద్రాభయమైదునాది-చిత్తగించారూ? పక్షులు మనుష్యులు చేసే పనులన్నీ చేస్తాయి. అయితే, యెత్తు వెయ్యడానికి మాత్రం పూటలికి పూటలూ రోజులికి రోజులూ గడిపెయ్యవు"

ఈ మర్మాఘాతానికి వ్యగ్రుడయిపోయి "అలాగేం? అయితే యేదీ కాయ కదుపూ చూద్దాం" అంటూ మూతి బిడాయించుకుని పక్కకి వొత్తిగిల్లాడు పంతులు.

"నన్ను పరీక్ష చెయ్యాలని వుంటే నువ్వు తప్పుకుంటే యేమవుతుందీ?"

"మరేం చెయ్యాలీ?"

"అలాకూచుని రాజుగారికి సలహాచెప్పాలి. లేకపోతే వారిని తప్పుకోమని నువ్వే ఆడాలి"

"పాండిత్యం వొలికించేస్తున్నావే! ఏదీ మరి కానియ్యి"

ఉభయల మర్యాదాతిక్రమణమూ గుర్తించి రాజూ, శాస్త్రీ చాలా ఆందోళన పడ్డారు కాని యింకా ముదిరితే అప్పుడు చూసుకో వచ్చునని వూరుకున్నారు.

పంతులు రాజు పక్కకి వెళ్ళాడు. పంతులు స్థానంలో యాజుల్ని కూచోబెట్టాడు శంకరప్ప.

శాస్త్రీ, యాజులూ పైకి బింకంగానే వున్నారు; కాని యింతా చేసి చివరకి శంకరప్ప వోడిపోతాడేమో అని బిట బిటలాడి పోసాగారు.

అప్పుడు "సెలవా?" అంటూ ముందు రాజు అనుజ్ఞ పుచ్చుకుని, తరవాత "మన రాజుని వొక్కగది వెనక్కి తప్పించండి" అని యాజుల్ని ఆజ్ఞాపించాడు శంకరప్ప,

వెంటనే "తమరు తోసిరాజనండి రాజుగారూ!" అని పంతులు పురమాయించాడు.

"మన రాజుని అబంటుకడ్డువెయ్యండి యాజులుగారూ!"

పంతులుకూడా యిలాగే ఆజ్ఞాపించాడు కాని రాజందుకంగీకరించలేదు.

ఇద్దరికీ చర్చ ప్రారంభమయింది. "ముందు మనరాజు వునికి గట్టి చేసుకోవా" లంటాడు రాజు. "ఎదుటివారికి గుక్క తిరక్కుండా మళ్ళీమళ్ళీరా" జనాలంటాడు పంతులు.

ఇద్దరూ వొక్కనిమిషం ఆలోచించారు. అప్పుడుకూడా పంతు లామాటే అన్నాడు. "అయితే, యీ ఆటతో నాకు సంబంధంలేదు, మీరు కానివ్వండి" అని రాజు తప్పుకున్నాడు.

వెంటనే ద్విగుణితోత్సాంతో "తెరచి రాజు" అన్నాడు పంతులు, పక్కకి జరిగి.

"మన నల్లశకటు అడ్డుపడెయ్యండి" అన్నాడు శంకరప్ప.

"నేను మీశకటుని కొట్టేశాను"

"మీరేం చేస్తారు యాజులుగారూ?"

"నేను వారి రాజుని కొట్టేశాను"

పంతులు, నాలుక తెగ్గరుచుకున్నాడు- చివరికి నోరు కుట్టేసుకున్నాడు.

తరవాత శాస్త్రీ, యాజులూ బలవంత పెట్టగా. రాజు స్వయంగా శంకరప్పతో వొకఆట వేశాడు. అది ముగిశాటప్పటికి చీకటిపడింది. అయినా రాజే వోడిపోయాడు. శంకరప్ప వెంటవెంటనే యెత్తువేస్తూ రాగా, రాజు గడియా రెండు గడియలూ ఆలోచించిగాని యెత్తు వెయ్యలేకపోతూ వచ్చాడు.

అందరూ లేచారు.

"రేపొకమాటు దయచెయ్యండి" అని రాజు ఆహ్వానించగా "చిత్తం చిత్తం, తప్పకుండా దర్శనం చేసుకుంటా" నంటూ శంకరప్ప సెలవు పుచ్చుకున్నాడు.

తరవాత రాజుతో లోగుమ్మందాకావెళ్ళి "యిదంతా తెలివే అంటారా తమరు?" అని అడిగాడు పంతులు.

"కాకేమీ?"

"ఎప్పటికీ కాదు"

"ఎంచేతా?"

"అలాగా. ఉచ్ఛిష్టగణపతి వుపాసనవుంది ఆ బ్రాహ్మడికి"

"తమ రెలా కనిపెట్టారూ?"

"అవేషం చిత్తగించారా?"

"సింగినాదం కాదూ? మహారాజులుంగారి యెదుట మనమెలా వుంటామో ఆలోచించారా?"

బుర్రవంచుకుని మెట్లు దిగి "మరి సెలవు" అని మెల్లిగా జారాడు పంతులు.

"వేంకటపతి రాజుగారితోటే ఆడావా? రెండాటలూ వారే వోడిపోయారా? ఇంకేం? మొదటే యీదారి తొక్కవలసిందోయి నాయనా! ఆదిక్కుమాలిన రాణీదా రెక్కడ దాపరించాడోయి నీప్రాణానికి" అని శంకరప్ప వీపునిమురుతూ పెద్దమ్మ చాలా నొచ్చుకుని చాలా మెచ్చుకుంది.

అది చూసి "రాణీదా రేమిటి శంకరప్పగారూ?" అన్నాడు శాస్త్రి.

"ఆయన చదరంగం ఆడలేడే" అన్నాడు యాజులు.

దీనిమీద "చెప్పనా మాననా?" అన్నట్టు శంకరప్ప తనకేసి చూసి చూడ్డంతోటే పెద్దమ్మ అందుకుని "అది వేరే గొడవ నాయనా! ఇప్పటిది కూడా కాదు లెండి. నా నాయనికి భోజనాని కాలస్యం అయిపోతుంది, యిప్పటికి మీరు వెళ్ళండి. వెర్రితండ్రికి నిద్ర తక్కువయితే జబ్బు చేస్తుంది, మరి రాకండేం?" అని తొందర పెట్టి వారిని పంపేసి "నీళ్ళు కాగాయి పద స్నానం చెయ్యి. వొ సే, రామసోదెమ్మా! నీళ్ళు తొరపడం అయిందా, యింకా తరవాయేనా?" అని అడుగుతూ రెక్కపట్టుకుని శంకరప్పని నూతిపెరట్లోకి తీసుకువెళ్ళింది.

8

నాలుగ్గుళ్ళ పొద్దెక్కింది.

"మీకోసం చూస్తున్నా" నంటూ లేచి నుంచున్నాడు శంకరప్ప.

"రైతులు శిస్తులు తెచ్చారు. లెక్కలు పరిష్కారం చేసుకుని వారిని పంపేశాటప్పటి కీవేళ అయింది. మావాడుకూడా కొంచెం పని తగిలి పెందరాడే రాలేక పోయాడు. ఇంతకీ; మనం వెళ్ళవలసినచోట పొద్దు పొడిచాటప్పటికే ఆట మొదలయిందని కబురువచ్చింది, మరి బయలు దేరండి" అంటూ శాస్త్రి కవాచీ బల్ల మీద కూచున్నాడు.

"సరే, వారిని బయలుదేర మంటూనే నువ్వు తిష్ఠవేస్తావేమిటోయ్?" అని ముదలకించాడు యాజులు.

ఒక్క నిమిషం సరాగాలు వెళ్ళిపోయాయి.

దండెంమీద ఆరి వున్న అంగాస్త్రం తీసి కప్పుకుని శంకరప్ప అడుగు వేశాడు.

"నానాయన్ని పెందరాడే తీసుకురండి నాయనా! వేళతప్పి భోజనం

చెయ్యడం మీకి మాత్రం మంచిదా?" అని అడుగుతూ వారిని కొంజా దాటించి వీధి అరుగుమీద చతికిలబడింది పెద్దమ్మ.

ఒకచోట, వొకబుగ్గమీసాల క్షత్రియుడొక తురకాయనతో చదరంగం ఆడుతూ "దయచెయ్యండి శాస్త్రులుగారూ!" అని పిలిచాడు.

మరోచోట ఒక తెలగా, ఒక వైశ్యుడూ, ఒక బ్రాహ్మడూ దశావతారీ రంగుబూజు ఆడుతున్నారు. వారిలో బ్రాహ్మడు "అది నారాయణం వేద్దాం రావోయ్" అని పిలిచాడు.

ఇంకో చోట "మా భీమరాజు అసాధ్యపు యెత్తు వేశాడండోయ్! మీరు వస్తేగాని మాట తక్కేటట్టు లేదు. సమయానికి దేవుడులాగ కనపడ్డారు, రావాలి, మరితప్పదు" అని ఒక పంతులు కేకవేశాడు.

మరికొందరున్నూ పిలిచారు. కాని శాస్త్రి ఆగలేదు.

"చాలా తొందరపనిమీద వెడుతున్నానండి" "ఇప్పుడు కాదోయ్" "ఆ పనిమీదే ఒకచోటికి వెడుతున్నాను. ఇప్పుడు రాలేను. మరోలాగ అనుకోకండేం?" అని వారికి చెబుతూ అతను ముందుకి సాగుతూ వచ్చాడు.

వెళ్ళివెళ్ళి వారొక బ్రాహ్మడి యింట్లో ప్రవేశించారు.

అప్పటికప్పుడే అరవైయేళ్ళ ఆ బ్రాహ్మడు ఒక రాచకుమారుడితో చదరంగం ఆడుతున్నాడు.

ఆట చాలా బిర్రుగా వుంది. ఇద్దరూ ప్రాణాలు వొడ్డినంత కసిగా యెత్తులు వేస్తున్నారు.

ఓమాత్రాన తేలేటట్టులేదు; గాని క్షత్రియుడి ఆట కొంచెం లొగసానుగా మాత్రం వుంది.

వీరు ముగ్గురూ చూస్తూ నుంచున్నారు.

శాస్త్రీ యాజులూ తమకి తామే కూచున్నారు; గాని శంకరప్ప గోడకి చేరబడి నుంచునే వుండిపోయాడు.

ఒక్కగడియ గడిచాక శంకరప్ప యిక వోపికపట్టలేక శాస్త్రికేసి చూశాడు. శాస్త్రి రాజుకేసి తిరిగి యేదో అనబోయాడు; కాని సరిగా యీసమయంలో, ఆవృద్ధబ్రాహ్మడు అతి టెక్కుగా గోడకు చేరబడి "కృష్ణంరాజుగారూ! తమ యిష్టంవచ్చినవారి సలహాపుచ్చుకోండి, మరేమయినా చేసుకోండి. ఈపూటమాత్రం తమరు సరిగా యెత్తు వెయ్యగలిగితే, నా గర్వపరిహారానికి తమ రెలాంటి శిక్ష విధించినా వొప్పుకుంటా" నంటూ మూతిబిగించుకున్నాడు.

వచ్చినవారిలో, యాజులు, స్వతకాయరకం అనీ, శాస్త్రి ఆటకాడే

అయినా తనయెదట కూచోడానికే జంకుతాడనీ అతనికి బాగా తెలుసు. శంకరప్పని అతగా డిదివర కెప్పుడూ చూడలేదు. కాకపోయినా, ఆవేషాన్ని బట్టి అతనొక మనిషిగానే తోచలేదు ముసలాడికి.

అంచేతనే యీ బింకం అతనికి.

ముసలాడు నిజంగా అసాధ్యుడు. దూర్వాసుల ఆదివరాహ మూర్తి అని అతనిపేరు. సరాసరీ మహారాజులుంగారితో చదరంగం ఆడే గ్రామస్థులు నలుగురైదుగురిలోనూ అత నొకడు.

వారిలో వయస్సుకీ, నేర్పుకీ కొంచెం పెద్దకూడాను.

అయితే, మూర్తి ఆట జన్మాని కొక్క మాటయినా కట్టాలని కృష్ణం రాజు కెన్నాళ్ళనుంచో వుబలాటం. ఈమాట మీద "ఇవాళ కట్టితీరా" లని పట్టుదల కలిగిం దతనికి.

కాని యేమీ పాలుపోలేదు.

వచ్చినవారి సాయం పుచ్చుకుందామా అంటే శాస్త్రీ యాజులూ తనకే తీసికట్టు.

అతని కళ్ళు అప్రయత్నంగా శంకరప్ప కేసి మళ్ళాయి.

"మన కెందుకూ?" అనుకుంటూనే "యేవూరు తమది?" అనేశా డతను.

"మీ రూరుకోండి" అన్నట్టు శంకరప్పకేసి చూసి "కృష్ణంరాజుగారూ! వూరూపేరూ అడగవద్దు, వారిసలహా మాత్రంపుచ్చుకోండి. తాతగారిని మూడో యెత్తు వెయ్యనివ్వరు వారు" అని శాస్త్రి బదులుచెప్పాడు.

అది విని మూర్తి వెటకారంగా చిరునవ్వు నవ్వి పైగా సకిలించాడు. దాంతో రాజుకు పొడిచినంత పనయింది.

శాస్త్రీ, యాజులూ కూడా కసి పెంచుకున్నారు.

రాజు శంకరప్ప కేసిచూశాడు. ఆ చూపులో "సలహా చెప్పవలసిం" దన్న ప్రార్థన లేకపోలేదు; కాని శంకరప్ప చూసీచూడన ట్టూరుకున్నాడు.

"అడగం" దన్నాడు మళ్ళీ శాస్త్రి. "సందేహించకండి రాజుగారూ" అని యాజులు కూడా చెప్పాడు. రాజు నోరారా అడక్కపోయినందు వల్లనే శంకరప్ప వూరుకున్నాడని వారు గ్రహించేశారు.

ఈ సలహాలూ, యీ తటాపటాయింపూ, యీ బింకమూ చూసి "కాపరం కడతేరినట్టే" అన్నట్టు వెకిలి చూపు చూశాడు మూర్తి.

అది కృష్ణంరాజుకి గాయం రేపింది.

"చూస్తారేమండీ?" అన్నట్టు వురుముతూ చూశారు శాస్త్రీ, యాజులూనూ.

ఊరుకోక అదిచూసి మూర్తి శిరఃకంపం చేశాడు.

"ఏమండీ, నాకు సలహా సెల విప్పిస్తారా?"

"తప్పకుండా మనవిచేసుకుంటాను"

"ఇలా దయచెయ్యండి"

"వద్దువద్దు తమరు జరగనక్కర్లేదు"

ఇలా అని శంకరప్ప, మొదట శాస్త్రి యాజుల గార్ల కేసి గంభీరంగా చూశాడు. తరవాత మళ్ళీ వొకమాటు బలం చూశాడు. పిమ్మట "మీకేమీ భయంలేదన్నట్టు రాజు కేసి నిదానంగా చూశాడు. చివరికి మొగం పంచుకుని దూరంగా వెళ్ళి కూచున్నాడు.

9

ఎలాచూసినా అక్కడికి బలమే కాదు, బల్లా కనపడదు.

శాస్త్రికీ యాజులికీ యిదేమీ అర్థం కాలేదు.

మూర్తి బింకంగానే వున్నాడు; కాని అతనికిన్నీ యిది బోధపడలేదు. రాజు కనుబొమ్మలు ముడిపడ్డాయి.

"ఏం, అలా వెళ్ళి కూచున్నారేం" అనడిగా డతను.

"దగ్గిర కూచుని ఆడడానికి తాతగారి ఆటలో యేమంత పసవుందీ? నేనిక్కణ్ణుంచే మనవి చేసుకుంటాను, తమరు యెత్తు వేయించండి" అన్నాడు శంకరప్ప.

శాస్త్రీ యాజులూ యిది మూర్తికి తగిన జవాబని సంతోషించారు.

"ఇదేదో వుద్దండపిడుగులా వుంది" అనుకుని రాజు దిటవు తెచ్చుకున్నాడు.

మూర్తి వారిపోకడ లన్నీ కీగంట చూసి, శంకరప్పకేసి గు-ర్-రుమంటూ చూశాడు.

ఒక్క నిమిషం యెవరూ అధరస్పందం చెయ్యలేదు.

"రాజుగారూ! కుడివైపునవున్న మన యేనుగుని వారి శకటు దగ్గిరగా వేయించండి" అని చెప్పాడు శంకరప్ప; కాని రాజుకది యిష్టం కాలేదు. అతనాయెత్తు వెయ్యలేదు. పైగా "ముందు మన రాజుని తప్పకోవాలండీ! లేకపోతే ఆట మరీ చెడుతుంది" అని వాదంలోకి దిగాడు.

"ఇదేమిటండీ?" అన్నట్టు శంకరప్ప తన కేసి చూడగా "వారు చెప్పినట్టు చెయ్యండి రాజుగారూ" అని శాస్త్రి వొత్తిచెప్పాడు. "చర్చ మొదలుపెట్టకండి. వారేంచెబితే అది చెయ్యండి. ఇష్టం లేకపోతే తమరు సొంతంగానే యెత్తు వేయించండి" అని యాజులుకూడా కచ్చితంగా చెప్పాడు.

"అయితే వే–శాను" అంటూ రాజెత్తువేశాడు. వెంటనే మూర్తి నిర్లక్ష్యంగా యెదురెత్తి వేసి కనుబొమ్మ లెగరవేసుకుంటూ చూశాడు.

"వారు తమ శకటు మనయేనుగు పక్క వేశారండీ"

"మనకి తెరచి రాజయిందన్నమాట. అయితే, మన యెర్రగది శకటు రాజుకి అయిమూల గదిలో పడెయ్యండి"

"వే–శాను"

"అంతేనా!"

"మరేమిటీ?"

"వారికి తెరిచి రాజయిందని చెప్పరూ?"

రాజు ఈమాట చెప్పగా గతుక్కుమనిపోయి మూర్తి పైకి చూశాడు, పెదివి కరుచుకుంటూ.

"తాతయ్యగారూ!"

"ఎందుకండీ మనుమడయ్యగారూ!"

ఇలా అని మూర్తి కళ్ళు మూసుకున్నాడు.

"ఆలోచిస్తున్నారండీ"

"తొందర పెట్టకండి"

మూర్తి వుడికిపోయాడు.

అతనికి వల్లమాలిన శౌర్యం వచ్చింది. వెంటనే బలం అంతా వొక్క మాటు కలియచూసి, వొక మా టొక బంటూ, యింకొక మాటు శకటూ. మరొకమాటు గుర్రమూ ముట్టుకుని, మూడు మాట్లూ వూగీస లాడిపోయి, చివరికి రాజుని వెనక్కి తప్పించుకున్నా డతను.

రాజు శంకర్వకి యీసంగతి చెప్పాడు.

చూడండీ, స్వస్థలంలో వుండిపోయిందే మన నల్లగది శకటు? దాంతో వారి బంటు—"

"కొట్టి రాజండి"

"ఆట—"

"కట్టండి తాతయ్యగారూ!"

మూర్తి కొయ్యయిపోయాడు.

శాస్త్రీ యాజులూ అందుకూ కూడా అన్వయించేటట్టు "సెబాస్" అన్నారు.

రాజు మీసంమీద చెయ్యి వేసుకున్నాడు.

స్వగతాలు ముగిశాక యువకులు ముగ్గురూ శంకరప్ప కేసి చూడగా, అతను, యెదటి గోడనివున్న పరశురామ పటంకేసి నిశ్చలంగా, చూస్తున్నాడు.

ఆ నిర్వికారస్థితి చూసి ముగ్ధుడయి, లేచివెళ్ళి చెవిలో యేదో చెప్పాడు శాస్త్రి.

శంకరప్ప తలవూపి వూరుకున్నాడు.

మూర్తికి రోషం కెళ్ళించింది.

దాని కదిచల్లబడేటట్టు కనబడలేదు. దాంతో అతను బలం కలిపేసి "చిట్టచివర వచ్చి గారడీ చెయ్యడం కాదు ప్రయోజకత్వం! చేతనయితే మొదణ్ణుంచీ స్వయంగా యెత్తు వెయ్యమనండి"

అని మళ్ళీ తన బలం సద్దుకున్నాడు.

"ఏమి సెలవు?" అని అడిగి రాజుకూడా బలం సద్దాటప్పటికి శంకరప్ప వచ్చి కూచున్నాడు.

"ఒక్క అరగడియ ఆట వడిగానే నడిచింది; తరవాత మందగించింది.

ఆస్థితిలోకూడా మరో అరగడియ గడిచాక "యిక నాలుగో యెత్తు పడనివ్వ" నన్నాడు శంకరప్ప.

"నీకు మూడోయెత్తు చేతనయితేకదా?" అని ముదలకిస్తూ మూర్తి రెండో యెత్తు వేశాడు.

శంకరప్ప నిర్విణ్ణత నటించాడు. యువకులు తెల్లపోగా "మూర్తిగుర్రం దిగండి" అన్నట్టు శిరఃకంపం చేశాడు.

"ఎత్తు వెయ్యమంటారా" అని అడిగాడు శంకరప్ప.

"తరమయితేనూ"

"అయితే మాటే చెప్పండి"

"అడిగేదేమిటీ?"

"అయితే, యిదుగో గుర్రం యిక్కడ-వే-శాను"

"తెరచి రాజు"

"మిమ్మల్ని నాలుగోయెత్తు వెయ్యనివ్వనన్నాను"

"నీమాట లెక్కేమిటి జమేమిటి, వేసేశాను"

శంకరప్ప శాస్త్రికేసి తిరిగి పెదవి విరిచాడు.

"ఏమిటీ యీధోరణీ" అనుకుంటూ శాస్త్రి బలం అంతా పరిశీలించి "అయ్యో, తాతగారూ, మీకు వేసిరాయిందండీ, అదిసద్దుకోకుండా రాజంటారండీ" అనడిగాడు, కొంచెం గట్టిగా మీరెలా,

తరవాత, కృష్ణంరాజు, యువకులతో కూడా శంకరప్పని తనయింటికి తీసుకువెళ్ళి, యెంతో పొగడి, యెంతో ఆదరించి "తమరు నన్ను దిద్దాలి" అంటూ రెండు చేతులూ పట్టుకుని ప్రార్థించాడు.

10

శాస్త్రికీ యాజులికీ నిద్ర లేదు. ఆహారం లేదు. ఈ ప్రపంచ ధోరణే పోయింది.

వారికి శంకరప్ప వుపాస్యదేవత అయిపోయాడు. గొప్ప గొప్ప ఆటగాళ్ళ దగ్గరికి అతణ్ణి తీసుకువెళ్ళడమే వారికి వృత్తి అయిపోయింది.

భక్తియోగంలో శంకరప్పకి కాళ్ళు పట్టడందాకా వెళ్ళిపోయారు వారు.

ఇలాగ వొక్కవారం గడిచింది.

ఈవారంలోనూ పెద్దాపురంలో పేరుపడ్డ ఆటగాళ్ళు సగానికి పైగా చిత్తయిపోయారు.

శంకరప్ప వీధికి రావడం భయం. పదులు.యిరవైలు- యాభైలు చదరంగప్రియులతణ్ణిచుట్టుకుని "మేము చూస్తాం వొక్కఆట వెయ్యండి" "మాకు మెళుకువలు చెప్పండి" "తమరీవూళ్ళో వుండిపొండి" "తమరొకమాటు మహారాజులుంగారితో ఆడాలండి" "తమర్ని దివాన్జీవారికి పరిచయంచేస్తాం దయచెయ్యండి" అని ఇలాగ ప్రార్థించడం మొదలుపెట్టారు.

"తంగిరాల శంకరప్ప" - ఇది పట్నం అంతటా - చుట్టుపట్ల కూడా రామనామం అయిపోయింది.

వూళ్ళవూళ్ళనుంచి ఆటగాళ్ళు రాసాగారు.

చూడనివారు "ఎంత పకడయిన మనిషో!" "ఎందర్ని వోడించి వచ్చాడో" "ఎన్ని తోడాలున్నాయో?" "ఎన్ని సింహతలాటం మురుగులున్నాయో?" "ఎన్ని వుంగరాలు గడించాడో?" "ఎన్ని శాలువలు కొట్టేశాడో" అనుకుంటూ చూసి, తమకళ్ళు తామే నమ్మలేకుండా వున్నారు.

ఆ వేషం బాగాలేదని అనేకులు పట్టంచులచాపులివ్వ వచ్చారు. ఉప్పాడ జరీజామార్లు కట్టబెట్టపోయారు. బరంపురం తాపితాలు కొందరు సమర్పించపోయారు. కాశ్మీర శాలువులు కొందరు కప్పపోయారు.

కాని శంకరప్ప వొకటీ పుచ్చుకోలేదు. ఒకటీ తాకలేదు - చూడనేలేదు.

"అన్నీ పుచ్చుకుంటాను. ఒకటీ విడిచిపెట్టను. ఏదీ పోనిచ్చుకోను; కాని యిప్పుడు కాదు. ఈస్థితిలో కాదు. ఎవరూ ఏమీ అనుకోవద్దు. ఎవరూ

ఆగ్రహించవద్దు. నేను పుచ్చుకోడానికే వచ్చాను. అడిగిపుచ్చుకుంటాను" అని వారికందరికీ సద్ది చెబుతూ వచ్చాడు.

అనేకులు విందు భోజనాలకు పిలిచారు. వాటికీ యిదే సమాధానం. ఇదే సద్దుబాటు.

ఎవరికీ యేమీ బోధపడలేదు. ఏమీ తోచనేలేదు.

"పెద్దమ్మ చెల్లిలి కొడుకేమోరా" "మేనల్లుడేమోనయ్యా" మొత్తానికి దగ్గిర వాడయి వుంటాడండీ" అంటూ యిలాగ యెన్నో రకాల ప్రతిపాదనలు జరిగాయి; కాని వొకటీ నిలవలేదు. శాస్త్రీ యాజులూ కూడా యీ విషయం తెలుసుకోలేకపోయారు.

పెద్దమ్మ కూడా గాంభీర్యం వహించింది.

ఇంకొకవారం గడిచింది. సామంతులూ, సేనాధిపతులూ రాజబంధువులూ, రాజపురుషులూ, సంపన్నులూ సరసులూకోరి తీసుకువెళ్ళి శంకరప్పతో మళ్ళీ మళ్ళీ ఆడి, ఆటకట్టించుకుని అదే తమకొక గొప్పగా ఆనందించసాగారు; అతనితో ఆడడమే రాజయోగం అని ఆశ్రయించి, కనిపెట్టుకుని, పడిగాపులుపడి తహతహ లాడపోసాగారు.

శంకరప్పకి శాస్త్రీ దివాన్జీ, యాజులు సేనాపతీ అయిపోయారు.

ఠాణేదారుకిదంతా వుప్పెనగా తోచింది. దివాన్జీచెవులు తూట్లుతూట్లయిపోయాయి; కాని అత నిదేమీ యెరగనట్టు నటించసాగాడు. అయితే "మహారాజే కఋరు చేస్తారేమో కొంపతీసి" అన్న భయంమాత్రం అతని కోమూల పేగులు తోడేస్తూనే వుంది.

11

చీకటి పడుతూపడుతూ వుండగానే వేళాకోళాలు చేస్తూ రామసోదెమ్మ పడ్డించగా, పెద్దమ్మా, శంకరప్పా యేకబంతిని భోజనంచేసి వచ్చి అరుగుమీద కూచుని కబుర్లు చెప్పుకోసాగారు.

మరో పది విఘడియలకి శాస్త్రీ వచ్చి, నట్టివాకిట్లో మంచం మీద కూచున్నాడు.

ముగ్గురూ మాట్టాడుకుంటూ వుండగా "పెద్దమ్మగారూ!" అంటూ వీధిలో నుంచి పిలుపు వచ్చింది.

"ఎవరువాః" రంటూ శాస్త్రి వెళ్ళి తలుపు తియ్యగా ఝామ్మంటూ వీధిలో రెండుకాగడాలు. పాలకీ పదహారుగురు బోయీలూనూ. ఈపెలతోటీ,

బల్లెలతోటీ పది పదిహేనుగురు భటులు అందరికీ జవాబుగా గుమ్మం దగ్గిరసా వెండి మీసాల ముస్సద్దీ. అతనికి పక్కగా దలాయతు.

చకితుడైలేచి శంకరప్ప నట్టి వాకిట్లోకి వెళ్ళాడు. "ఇది మహారాజులుంగారి పిలుపు" అని సన్నగా చెబుతూ, పెద్దమ్మ అతనితో కూడా రెండడుగులు వేసి ఆగిపోయింది.

"ఇక్కడ తంగిరాల శంకరప్పగారున్నారాండి?" అనడిగాడు, ముస్సద్దీ.

"ఉన్నారు"

"వారి దర్శనంకోసం వచ్చాము"

"తమరు—" అంటూ శాస్త్రి మాట తేల్చేశాడు.

"మేము చామర్లకోట శ్రీరావు రాయడప్ప రంగా రాయణింగారి మనుష్యులం"

"దయచెయ్యండి, వారే శంకరప్పగారు"

ముస్సద్దీ కొంజా దాటి వచ్చా టప్పటికి శాస్త్రి మనస్సు పురకలు వేసింది. "వారెరూ?" అన్నట్టు శంకరప్ప పెద్దమ్మకేసి చూశాడు. "చెబుతా" అన్నట్టు పెద్దమ్మ కళ్ళు చికిలించి, మళ్ళీ వెనక్కి రెండడుగులు వేసింది.

"నమస్కారాలు" అంటూ ముస్సద్దీ నమ్ముడుకాగా "శ్రీకృష్ణార్పణం. దయచెయ్యండి" అంటూ శంకరప్ప మంచం చూపించాడు.

శాస్త్రికూడా "దయచెయ్యండి" అన్నాడు; కాని ముస్సద్దీ నుంచునే వుండి, మోడ్పుకేలితో శంకరప్పని చూపిస్తూ "వారి సన్నిధిని నుంచునే వుండవలసిన వాణ్ణి నేను" అన్నాడు.

"ఎంతమాట సెలవిప్పించారూ? అందరమూ కూచుందాం దయచెయ్యండి" అంటూ మంచం దగ్గిరికి వెళ్ళాడు శంకరప్ప.

శాస్త్రీ వెళ్ళాడు. ముస్సద్దీ కూడా కొంతదూరం వెళ్ళాడు; కాని కూచోక చేతులు దోయిలించుకున్నాడు.

చివరికి అందరూ నుంచునే వుండిపోయారు.

మంచం మొదణ్ణుంచీ నిలువుకాళ్ళమీదే వుంది.

అప్పుడు ముస్సద్దీ చేతులు మళ్ళీ జోడించుకుని "తమరు చదరంగంలో నిధులని కోలాహలంగా వున్న జనశ్రుతి విని, తమ చాతుర్యం చూసీ, తమతో వొక్క ఆటవేసి, ఆనందించ కోరి, దయచెయ్యవలసిందని కోరుతూ, తమకోసం మా దొరవారు ఈ పరివారం పంపించారు. వారి అభిలాష తీర్చవలసిందని మా సవినయ ప్రార్థన" అని విన్నవించాడు, వంగి.

ఇది విని "ఇలాంటి ఆహ్వానం యిదివర, కెవరికి వచ్చిందీః" అనుకుంటూ శాస్త్రి పరవశు డయాడు.

ఆయన కేమి చెప్పడమో తోచక, శంకరప్ప, మొదట మిత్రుడికేసీ, తరవాత పెద్దమ్మ కేసి చూశాడు.

ఈలోపునే ఆశ్చర్య సంభ్రమ సంతోషాదులన్నీ ముగించుకుని, కర్తవ్యం కూడా నిశ్చయించుకునివున్న పెద్దమ్మ "వద్దు" అన్నట్టు తల కొంచెం ఆడించి గుమ్మంలోకి వెళ్ళిపోగా, పూచలాగ వెళ్ళి శంకరప్ప ముస్సద్దీ రెండుచేతులూ పట్టుకున్నాడు.

"ఇలాటి ప్రభు సన్మానం నేనెన్నడూ యెరగను. అసలు, నాకిలాంటి యోగ్యత వుందనే నాకెప్పుడూ తోచలేదు. తమ రాక నన్ను బ్రహ్మానంద భరితుణ్ణి చేసింది. దొరవారి కటాక్షం నాకు కొత్త ఆశలు రేపెడుతోంది. కాని నాదొక ప్రార్థన. తమరు బాగా ఆలోచించాలి. ఏదో రెండు మూడెకరాల కొంద్ర దున్నుకుంటూ, మిత్రులతో చదరంగం ఆడుకుంటూ కాలక్షేపం చేస్తూవున్న ప్రాకృతుణ్ణి నేను. కార్యాంతరంమీద యీవూరు వచ్చిపడ్డాను. ఇక్కడికి వచ్చి చాలారోజులే అయింది. ఇంకా చాలా రోజులూ వుండవలసి వుంది; కాని పెద్దాపురం విడిచి యిప్పట్లోనే నవతల అడుగు పెట్టలేను. పెట్టడానికి కొన్ని చిక్కులున్నాయి. తమరీ సంగతి దొర వారికి విన్నవించి, నామీద వారి అనుగ్రహం తప్పిపోకుండా వుండేటట్టు చేసే భారం తమమీద వుంది. నేను తమ ఆశ్రితకోటిలో వాణ్ణి, తమ రన్యధా భావించవద్దు."

మొదట చకితు డయిపోయి, తరవాత ముస్సద్దీ యిలా అన్నాడు.

"పది రోజులనుంచి మాదొరవారికి తమ లీలలు వినడం తోటీ, చెప్పుకోడంతోటీ సరిపోతోంది. మూడు రోజులకిందట తమతో యెత్తువెయ్యాలని వారికి సంకల్పం కలిగింది. తమరు ఆదివరాహమూర్తిగారిని చిత్తుచేసిన వార్త వారికి ఈ సాయంత్రమే తెలిసింది, తెల్లవారేదాకా వుండలేక నుంచున్న పాళం మమ్మల్ని తరిమారు."

"నేను పూర్తిగా దురదృష్టవంతుణ్ణి, చామర్లకోట దొరల సాహసౌదార్యాలు జగద్విదితాలు; కాని కాని చదరంగం ఆటకోసమే మేమిప్పు డొక చోటికి వెడుతున్నాము. ఏర్పాట్లన్నీ యిదివరకే అయిపోయాయి. మాట తప్పడం అపరాధం అయిపోతుంది."

"పోనీ, ఫలానా రోజున దయచేస్తామంటే-"

"శ్రీహరీ" అని మాట సగంలోనే అందుకున్నాడు శంకరప్ప, చేతులు జోడించుకుని.

"అలా మనవి చెయ్యడానికిన్నీ సుతరామూ వీలు కనపడ్డం లేదు. నేనే బయలుదేరి వస్తాను, ఏక్షణంలో పిలుపడితే ఆక్షణంలో వచ్చి వాల్తాను. అయితే ఒక్క మనవి. ఈ పాలకీ - యీ పరివారమూ - వీటికి నే నర్హుణ్ణికాను. పాదచారినై వచ్చి నేను దొరవారిని సేవించుకుంటాను."

"మా వుత్సాహం అంతా భంగపడిపోయింది."

ఈ మాట అన్నప్పుడు ముస్సద్దీ కొనవూపిరితో వున్నట్టయి పోయాడు.

"తమ రలా సెలవిప్పించవద్దు నాదగ్గిర దొరవా రనుకుంటూ వున్న శక్తిచాతుర్యా లుండడమే నిజమయితే, యీ వ్యవధానం వారి వుత్సాహాన్ని ద్విగుణమూ త్రిగుణమూ చేసి, చివరకి ఆనందాన్ని శతసహస్రగుణాలు చేస్తుంది."

ముస్సద్దీ మరిమాట్టాడలేక, రెండుచేతులూ యెత్తి నమస్కారంచేసి, మెల్లిగా వెనక్కి తిరిగాడు.

గుమ్మందాకా వెళ్ళి శాస్త్రి సాగనంపాడు.

12

సుతారంగా మొగం తిప్పుకుంటూ శంకరప్ప పెద్దమ్మ కేసి చూశాడు. గభీమనివచ్చి అతని వీపు నిమురుతూ "చాలా చక్కగా చెప్పావు నాయనా! ఇలాగ మాట పొందికి వుంటే విద్య యెంతయినా రాణిస్తుంది" అని మెచ్చుకుంటూ, అతణ్ణి మంచంమీద కూచోబెట్టి పక్కని కూచుంది పెద్దమ్మ.

"ఈ వులకం యేమిటి పెద్దమ్మా?"

"వుల కాని కేం వుంది నాయనా! ఇది రసికుల లక్షణం. కళ తెలుసుకోడమూ, అనుభవించడమూ, గౌరవించడమూ - ఇంతే వారి పని. కళా పరిజ్ఞానం వున్నచోట ద్వంద్వాల చింత తలయెత్తలేదు. అదలా వుండనియ్యి నీకిదే చెప్పడం. నువ్వు వచ్చిన పని కాయో పండో తేలే దాకా పదచలనం చెయ్యవద్దు"

"సరిహద్దుకూడా కళ్ళచూడను, సరా?"

"చూస్తూవుండు. మహారాజు కూడా యిలాగే కబురు చేస్తారు, పరివారం పంపి"

"ఇదంతా నీచలవ"

ఇలా అంటూ శంకరప్ప పెద్దమ్మ పాదాలు పట్టుకున్నాడు.

"వెర్రితండ్రి! నీకు వచ్చిన లోటు లేదమ్మా! నువ్వు అగ్రహారీకుడ వయిపోతావు నాయనా!" అని, పెద్దమ్మ శంకరప్ప శిరస్సు అఘ్రాణించింది.

ఈ సమయంలో "మాట యెవరి కిచ్చారండీ?" అని, ముదలకిస్తూ శాస్త్రి వచ్చాడు.

కూచో మని మంచంమీద స్థలనిర్దేశం చేస్తూ "మీకివ్వ లేదుటండీ?" అన్నాడు శంకరప్ప.

శాస్త్రి విభ్రాంతుడై ఠకీమని నిలిచిపోయాడు. "మా నాయన మాటల్లో దొరకడు" అని పెద్దమ్మ శంకరప్పమీద మెటికలు విరచింది.

"ఇలాంటి గౌరవం యేపండితుడికి జరిగింది పెద్దమ్మా?"

"నాయని కింకా యెంతెంతలేసి గౌరవాలు జరుగుతాయో అప్పుడే అయిందా శాస్త్రులు బాబూ?"

"ఇదంతా పెద్దమ్మ చలవా, మీ అనుగ్రహమూనూ"

ఇలా అంటూ మోడ్పు కేలితో వుభయులకేసీ తిరిగి నమ్రుడైనాడు శంకరప్ప.

"దానికేంగాని- మరి తరవాయి?" అన్నాడు శాస్త్రి. దీనికి జవాబుగా "మాంచి రసకందాయప్పట్టులో వుంది ఆట" అని నురగలు కక్కుకుంటూ వచ్చాడు యాజులు,

"వెళ్ళండి నాయనా" అని తొందర పెట్టింది పెద్దమ్మ.

"ఇలాకూచో, ముందు ఆయాసం తీర్చుకో" అంటూ యాజుల్ని చెయ్యి పట్టుకు లాగి దగ్గిర కూచోపెట్టుకుని "ఏమిటి విశేషాలు? వివరంగా చెప్పు" అన్నాడు శాస్త్రి.

"వెడుతూ చెప్పుకోగూడదూ?" అని శంకరప్ప లేచి నుంచోగా, "నా కాయాసం యేమిటోయ్? నిమిషంలో వెళ్ళి మన మక్కడ వాలాలి, అంత పొంకగా వుంది ఆట, మరిలే" అంటూ లేచినుంచుని శాస్త్రి చెయ్యిపట్టుకు లాగాడు యాజులు.

ముగ్గురూ బయలు దేరారు.

"తొరగారండి నాయనా, నిద్ర పాడుచేసుకోకండి" అంటూ గుమ్మం దాకా వెళ్ళి, తలుపు వేసి పెద్దమ్మ మళ్ళీవచ్చి మంచం మీద నడుము వాల్చింది.

13

పుచ్చపువ్వులాగ వెన్నెల. గంధపూత లాగ పిల్లగాలి. వీటి కను కూలంగానే మానసిక పరిస్థితులు.

యువకులు యెగిరిపోతున్నారు.

రెండో వీధికి మళ్ళా టప్పటికి "శంకరప్పగారు కూడా వున్నారా యేమిట్రా?" అని వొక ప్రశ్న. "ఉన్నారోయ్ కాని ఆగడానికి వీలులే"దని శాస్త్రి జవాబు.

మరి నాలు గిళ్ళుదాటారు. ఒక యువకుడు దారి కడ్డంగా నుంచుని "నుంచో. నుంచోవుకాదూ?" అని నిష్ఠురాలాడాడు. "నీ ధోరణే నీదా? ఇవతల వాళ్ళ మంచి చెడ్డలు చూడవద్దూ? అక్కడెంత తొందరపని వుందో యెరుగుదువా" అంటూనే తప్పించుకుని ముందుకి సాగిపోయాడు శాస్త్రి.

ఇలాగే మరికొందరున్నూ పలకరించారు. "ఒక్కయెత్తు" అని అనేకులువ్విళ్ళూరారు. "వీలులే" దనడానికి శాస్త్రి విసిగిపోయాడు.

మళుపు తిరిగేటప్పటికి వేశ్యావాటిక.

సర్వవిధాలా అది విలక్షణప్రపంచం.

మామూలుగా కాక, అక్కడి వెన్నెల సురభిళంగా వుంది. పిల్లగాలి మధురంగా వుంది.

దీనికిసాయం, వొక మేడమీద గాత్రపాట, ఒక మేడమీద వీణాధ్వని, ఒక మేడమీద మృదంగధ్వని వుజ్జీవింపచేస్తూ గజ్జెల చప్పుడు, ఒక మేడమీద కలకల నవ్వులు, ఒక మేడమీద ఛలోక్తులు.

కొన్ని ద్వారాలలో బంగరు బొమ్మలు, కొన్ని అరుగుల మీద జంగమ వల్లులు, కొన్ని మేడలముందు సీతాకోకచిలకలు.

అక్కడక్కడ నీడల్లో కొత్త తుమ్మెదలు.

అలాంటి చోట యీ మిత్రమండలి.

ఒక మేడమీదనుంచి "అల్లుడుగారూ, దండాలు" అని వినిపించింది, "శ్రీకృష్ణార్పణం" అన్నాడు శాస్త్రి.

ఒకద్వారం నుంచి "మామయ్యగారికోసం కళ్ళు కాయలు కాసిపోయాయి" అని వినిపించింది. "దోరగా అయినా పండనియ్యి" అని యాజులు దీవన.

ఒక అరుగుమీదనుంచి "బావయ్యగారు, బావయ్యగారు, రెండెత్తులు— దయచెయ్యరూ?" అని పిలుపు "ఒకచోటికి శంకరప్పగారిని తీసుకు వెడుతున్నాము. ఇప్పుడు కాదు" అని యాజులు నిరాకరణం.

ఒక మేడ ముందునుంచి వొక మధ్యానాయిక అడ్డంవచ్చి "అన్నయ్యగారికి దండాలు" అంది.

"శుభం. వెళ్ళనివ్వాలి"

"శంకరప్పగారి పాదాలు కొలుచుకుంటాను"

"ఈమె పేరు అలివేణి. రాజసభలో ప్రముఖురాలైన నర్తకి. విశేషించి చదరంగంలో నిధి. ఒకమాటు "ఆటకట్టు" అన్నంత చాతుర్యం చూపించగా మెచ్చి, మహారాజులుంగా రీమెకి రత్నాంగుళీయకమూ, బంగారుజడా, దుశ్శాలువులూ, దంతపుబలమూ బహూకరించారు. ఒక్కమాటు పాదాలివ్వండి"

శాస్త్రి యిలా చెప్పగా "నాపాదాలు ధూళిధూసరితాలు కదా" అని శంకరప్ప సంకోచించాడు.

"మహాత్ముల పాదధూళి నాశిరమున దాల్తు" నంటూ అలివేణి శంకరప్ప పాదాలు పట్టి కళ్ళకద్దుకుంది.

"సెల వయితే—" అని శాస్త్రికేసి చూస్తూ నసిగాడు. "తప్పకుండాను" అని యాజు లనగా "శంకరప్పగారు మీయింటికి సావకాశంగా వస్తానమ్మా చెల్లీ!" అని శాస్త్రి వాగ్దానం చేశాడు.

"మహాప్రసాదం" అని అలివేణి తప్పుకుంది.

వారు నాలుగిళ్ళు దాటి వొక భవంతి దగ్గిర ఆగారు.

"రంగనాయిక" అని చక్కని చుక్క. చికిలీచేసిన మన్మథబాణం. వయస్సు రమారమి యిరవై. ఆటపాటల్లో మేటి. విటుడు పందొమ్మిదేళ్ళ క్షత్రియ యువకుడు. మహారాజు చదరంగం ఆడాటప్పుడు పరికరాలు సద్ది, సన్నిధిని వుండవలసిన నలుగురు వేశ్యలలోనూ వొకతె. అప్పుడప్పుడు మహారాజుకి చదరంగ వినోదం చేకూర్చే వుజ్జీ"

శంకరప్ప చెవిలో ఇలా చెప్పి శాస్త్రి గుమ్మం యెక్కాడు.

14

గుమ్మం దాటితే, లోపల చక్కని భవంతి. ముందు పెద్ద జూకా మల్లి పందిరి. బయలంతా పూలతోట. పందిరికి దక్షిణంగా పావురాల గూడు. హాల్లోనూ అరుగుల మీదా పట్టపగలన్నంత దీపకాంతి.

వాతావరణం అంతా అగరువత్తుల పరిమళంతో గుమ్మయిపోయి వుంది.

పందిట్లోనే వొక కవాచీ బల్లవుండగా, దానిమీద కూచున్నారు వారు.

ఎవరైనా కనబడతారేమో అని యాజు లటూ యిటూ చూశాడు. "ఏమిటి దారి?" అని శాస్త్రి ఆలోచనలో బడ్డాడు.

శంకరప్ప కళ్ళప్పగించేశాడు.

ఇక్కడిలా వున్న సమయంలో "ఇవాళ మీఆటకట్టి తీరతానండీ" అని దక్షిణపు తెరిపిలో నుంచి వొక చిలకపలుకు వినవచ్చింది. "అమ్మయ్యా"

అని యెగిరిపడి తర్జనితో నిర్దేశిస్తూ, "రంగనాయిక" అన్నాడు మెల్లిగా శాస్త్రి

"అయేనుక్కి కాపులేదే అక్కా?" అని ఒక నెమలికేక. శాస్త్రి "మరదలు పిల్ల" అన్నాడు.

స్ఫుటంగానూ, స్పష్టంగానూ వినపడలేదు; గాని జవాబుగా సన్నని పురుషకంఠం.

"అలా వచ్చారా? ఆయెత్తుమీద వచ్చారా? అందుకా మీరాక? ఉ-హూ! ఇందాకటికంటే చెడింది చెల్లోయ్! అయినా — గుర్రం యిక్కడ వేశానండి" అని మళ్ళీ చిలకపలుకు.

ఉలిక్కిపడి, యాజులు శాస్త్రిని గోకాడు. "ఏమిటిదారి?" అంటూ శాస్త్రి మళ్ళీ తటపటాయించసాగాడు.

శంకరప్ప యివేమీవినలేదు. మిత్రులనూ చూడలేదు.

అతనికి దాదాత్మ్యం కలిగింది. ఆవేశమున్నూ వచ్చేసింది. గభీమని లేచి నుంచున్నాడతను. లేస్తూనే దక్షిణపు తెరపికేసి పందిరి చివరికి వెళ్ళాడు.

శాస్త్రీ యాజులూ "యెందుకో?" అనుకుంటూనే వుండగా "నీకంత కష్టం యెందుకు చిరంజీవి? ఏగదిలో యేజంతువుందో చెబితే, నేనిక్కణ్ణుంచే సలహాచెప్పి, నాలుగెత్తుల్లో నిన్ను గెలిపించనూ?" అనేశాడు.

అది విని యేంచిక్కు వచ్చిపోతుందో అని నోళ్ళుమూసుకుని కంగారు పడసాగారు మిత్రులు. వారిగుండెలు పీచుపీచుమని పోతున్నాయి; కాని,

"మీరు తంగిరాల శంకరప్పగారా యేమిటండీ?"

"ఔను సౌభాగ్యవతీ!"

"దండాలండి"

గలగలమని చల్లగా హస్తాభరణాల చప్పుడూ యీమాటా కలిసి వచ్చాయి.

"శ్రీకృష్ణార్పణం" అన్నాడు శంకరప్ప.

"ఏమండీ, లోపలికి రానిద్దామా?"

ఈమాట, యివతలకి, చెవిలో చెప్పినట్లు వచ్చింది.

చెయ్యి వూపడమూ, ఆమె మెల్లిగా లోపలికి వెళ్ళిపోవడమూ జరిగిపోయాయి.

"తమరాజుని వొక్కగది ముందికి - మన గుర్రం దగ్గిరికి వేశారండి వారు"

"శివశివా! మన శకటింటోనే!"

"ఆట కట్టండి"

అచ్చంగా అది మయూరక్రేంకారం.

మరి మాటలేదు. బలం కలిపేసిన చప్పుడు మాత్రం వచ్చింది. ఒక్క పావుగడియ వేచియుండి, తరవాత వెనక్కి వచ్చి, బల్లమీదకూచుని యాదాలాభంగా అరుగుమీద కిటికీకేసి చూశాడు శంకరప్ప.

కళ్లు చెదిరిపోయేటట్టు కిటికీలో మొదట రెండు చంద్రబింబాలు మెరిశాయి. వాటి వెనుక నూనూగు మీసాలున్నా తళుక్కుమన్నాయి.

చెరోవైపునా మొగంమీద మొగా లుంచి, శాస్త్రీ యాజులూ "కొంపలు మునిగిపోతాయనుకున్నా"మనగా, శంకరప్ప ముక్కుమీద వేలు పెట్టుకున్నాడు

వీరీ స్థితిలో వుండగా యెక్కడోలాగ మంజీరనినాదం సన్న సన్నంగా వినవచ్చింది. "ఏమిటి చెప్మా?" అనుకుంటూ వుండగా, "దణ్ణాలండి" అని వెనకాల చిలక పలుకు. ముగ్గురూ అదరిపడి వెనక్కి చూడగా, అంజలి బంధంతో వొక బంగారుబొమ్మ.

"శ్రీకృష్ణార్పణం" అని శంకరప్పా "సౌభాగ్యవతీభవ" అని శాస్త్రీ యాజులూ దీవిస్తూ లేచి నుంచున్నారు.

దరహాసలిప్తాలే అయినా శంకరప్ప చూపులతో విభ్రాంతురాలై, అంజలి బంధంతో ఆమె అలాగే నిలిచిపోయింది.

అడ్డచారల తాబొందుమీద వుప్పాడ సన్నజరీకండువా వలెవాటు. ముద్దు ముద్దుగా వాటిని పొదివి పట్టుకుని గంటల మొలనూలు. మెడలో పైటమీద యెగుడు దిగుడుగా పచ్చల పతకం. ముక్కున నత్తూ బులాకీని. చెవులకు జూకాలూ, కర్ణిపువ్వులూ, బావిలీలూనూ. చేతులకు మురుగులు, మురిడీగొలుసులు, పోచీలు, కంకణాలు, భుజబందులు. శిరస్సున సూర్యుడు, చంద్రుడు, పాపిడి పిందిరీలు, తమలపాకు, మొగిలిరేకు, తెగ బారెడు బంగారుజడ దానికి గుత్తులు గుత్తులుగా గంటలు.

ఆమె శరీరకాంతిలో కలిసి పోవడంవల్ల కొన్ని ఆభరణాల రత్నసరుకే గాని, బంగారం కనిపించడంలేదు. శిరోభూషణాలు మాత్రమే సర్వాంగీణంగా మెరుస్తున్నాయి.

సంతత పరిచయం వుండిన్నీ శాస్త్రీ యాజులూ చకితులయినారు. శంకరప్ప పరవశుడే అయిపోయాడు.

"దయ చెయ్యండి" అంది రంగనాయిక.

"ఇప్పటిదాకా కూచునే వున్నాం. దానికేంగాని, రసభంగం చేశాను, సిగ్గుగా వుంది" అన్నాడు శంకరప్ప.

"ఎంతమాట సెలవిప్పించారు? మాయిల్లూ, మావంశమూ నాజన్మ పవిత్రం అయినాయి. మేమందరమూ ధన్యులం అయినాము"

అంజలిబంధం విప్పకుండానే రంగనాయిక యిలా అంది.

శాస్త్రి శంకరప్పకేసి చూశాడు. ఆ చూపులో "అందరం అన్నమాటలో ప్రాతినిధ్యం స్ఫురిస్తోంది సుమండీ" అన్న భావం వుండడం గుర్తించి, శంకరప్ప "మీ వుదారబుద్ధి అలా అనిపిస్తోంది. నాలో కించిత్తూ వైలక్షణ్యం లేదు" అన్నాడు.

"తమలో లేనిది వైలక్షణ్యంకాదు, దానికి పరిమితి"

శాస్త్రి యాజులూ "రంగా, నువ్వు సరిగా చెప్పా"వన్నారు.

"నే నసహాయుణ్ణయిపోయాను" అని శంకరప్ప మందహాసం చేశాడు.

"అసహాయశూరులు తమరు. పదిరోజులుగా తమ పేరుమీదుగా దేవదుందుభులు మోగిపోతున్నాయి. ఉబలాటం వురకలు వేస్తోంది. అయితే నాజన్మలో తీరనికోరిక యిది; కాని అప్రయత్నంగా సిద్ధించింది"

"అంత నిరాశయేలా? కాకిచేత కబురుచేస్తే రాకపోదునా నేను? ఈపట్నంలో హేమాహేమీలున్నారని తెలిసి, మెళుకువలు గ్రహించడానికి కదా నేనువచ్చాను?"

"శ్రీహరీ! శ్రీహరీ! వూరుకుంటారేం శాస్త్రుల్లు మామయ్యగారూ!"

"ఊరుకోక యేమిటీ చెయ్యడం? ఆటలో నెగ్గాము కనకనా, మాటల్లో నెగ్గడానికి?

"నాకు వాగ్బంధంచేశారు మీరు" అన్నాడు శంకరప్ప.

"మీకు వాగ్బంధనం చెయ్యడానికి సరస్వతికూడ చాలదంటే యిక అస్మదాదులమాట చెప్పేదేమిటి? అయితే మీరీ వూరునుంచి కదలకుండా అష్టదిగ్బంధనం మాత్రం చేసేస్తాం మేము" అన్నాడు యాజులు.

దానిమీద "అవునవును. అది తప్పకుండాచెయ్యాలి" అని రంగనాయికా, "ఇంకా చెప్పాలా?" అని శాస్త్రీ దృఢంగా అన్నారు.

ఈ సమయంలో వెండిపళ్లెం పట్టుకుని మరదలుపిల్లా ఆమె వెనుక జరతా వచ్చారు.

రంగనాయిక వెంటనే వొక తాంబూలం అందుకుని నమ్రురాలై శంకరప్పకి సమర్పించింది.

ఈ అవకాశములో పళ్ళెం తల్లిచేతికందించి, మరదలుపిల్ల, శాస్త్రికీ యాజులికీ తాంబూలా లిచ్చింది.

ఒక్కమాటు అయిదుగురి కళ్ళూ మిలమిల్లాడాయి. వెంటనే పురుషులు ముగ్గురూ బయలుదేరారు.

గుమ్మందాకా సాగనంపి, మళ్ళీ దణ్ణాలు నివేదించి, సెలవు పొంది అక్కా చెల్లెలూ వెనక్కిమళ్ళారు. తలుపు వేసేసి తల్లికూడా కూతుళ్ళ వెనకనే వెళ్ళిపోయింది.

15

"పట్నంలోకెవరో అసాధ్యపు ఆటకాడు వచ్చారుట, మీ కేమయినా జాడ తెలిసిందండీ?"

"లేదు మహాప్రభూ!"

ఉదయం యేడెనిమిది గడియల పొద్దెక్కాక, జరుగురైన రాజ కార్యాలన్నీ ముగించుకుని, పెద్దాపురంకోటలో, మహా రాజాధిరాజ, పేషణి హనుమంత, నెలవోలుగండాంక శ్రీవత్సవాయి చతుర్భుజ తిమ్మజగపతి మహారాజు లక్కమేడ వసారాలో పచారుజేస్తున్నాడు.

లేజవరాలైన వొక పరిచారిక వెనక వెనకనే కూడాకూడా తిరుగుతూ ఆ మహారాజు చెయ్యి చాపినప్పుడల్లా హుక్కా గొట్టం అందిస్తోంది. మరొక లేజవరాలు, చేతులు, కట్టుకునీ, మొగంవంచుకునీ మెట్లదగ్గిర నుంచుని వుంది.

జరూరుకాగితాలు చేతపట్టుకుని, వొక స్తంభం దగ్గిరగా నుంచుని దివాన్జీ మాట్లాడుతున్నాడు.

"ఊరంతా కోడయికూస్తోందిట మీకు తెలవకపోవడం యేమిటండీ?" అని ఆశ్చర్యం కనపరుస్తూ మళ్ళీ అడిగాడు మహారాజు.

"నేను సత్యమే మనవి చేసుకున్నాను మహాప్రభూ! చందరంగం అంటే నాకు తూర్పూపడమరా యేమీ తెలువదు కనక, దానికి, సంబంధించిన కబుర్లు నాతో యెవరూ చెప్పరేమోనండి"

"అంతా విడ్డూరంగా మాట్టాడతారండీ మీరు"

ఇలా అంటూ మహారాజు అసంతృప్తి కనపరిచాడు.

"మసిపూసి మారేడుకాయ చేసెయ్యడం యెలాగా!" అని దివాన్జీ ఆలోచనలో పడ్డాడు.

సరిగా యీ సమయంలో, దూర్వాసుల ఆదివరాహ మూర్తివచ్చి కబురు చేసి, సెలవుపొంది పైకివచ్చాడు.

"పట్నంలో కెవరో గొప్ప ఆటకాడు వచ్చారుట మీరు విన్నారు టండీ?"

వచ్చీరావడంతోటే నిలవేసినట్టు మహారాజిలా అడగ్గా మూర్తి వొక్క క్షణం గుక్క తిప్పుకోలేక వుక్కిరిబిక్కిరి అయిపోయి అంతలో మళ్ళీ సర్దు కున్నాడు.

"వినడంకాదు, చూశాను మహాప్రభూ! చూడ్డమూ కాదు, అతగాడితో ఎత్తులు కూడా వేశాను మహాప్రభూ"

"మరి సెలవిప్పించారు కారేం?"

"విధిలేక యిప్పుడు మనవి చేసుకుంటున్నాను జగత్ప్రభూ! ఆమనిషి యేలినవారి సన్నిధిలో ప్రస్తావన చెయ్యవలసినవాడు కాదండి"

"అదేమి?" అంటూ మహారాజు నిర్విణ్ణుడయాడు.

మొగంపక్కకి తిప్పుకుని "నాలుగు బాదులు బాదండి" అన్నట్టు దివాన్జీ కన్నుగీటాడు. అది గుర్తించి మూర్తి పూర్తిగా పుతెక్కాడు.

"అతగాడు కట్టుపొగరుమోతు. నాసలు వెక్కిరించడమేకాదు, నోరే బ్రాహ్మణనోరు కాదండి"

"అంటే?"

"నిజాని కొకమాత్రపు ఆటకాడే మెళుకువలు తెలిసినవాడే కాని, మాట పొందిక లేదు. వినయవిధేయత లెరగడు. పెద్దాపిన్నా తారతమ్యం లేనేలేదు. ఒకమంచి యెత్తు తోచిందంటే - లేకపోతే యెదటిబలం లొంగుబాటులో వుందంటే చప్పట్లు - కేకలు - యీలలు - ఇకిలింపులు - భరించడం కష్టం మహారాజాధిరాజా!"

"ఒకగోచిపాత కట్టుకుని, మరో గోచిపాత కప్పుకుని - అతగాడా యేమిటండీ?" అని అడిగాడు దివాన్జీ.

"చిత్రం చిత్రం, అతనేనండి తమరుకూడా"

"అతగాడే అయితే, నేనూ చూశాను మహాప్రభూ! ఒకనాడు మాయింటికి వచ్చి నానాఅల్లరీ చేశాడండి"

"శ్రీహరీ! తమ లోగిటిదగ్గిరే!" అంటూ నిర్విణ్ణత నటించాడు మూర్తి

"జవాన్లు అవతలికి పంపెయ్యబోగా, వొకడి అంగీచింపేసి, వొకడి దవాలీ లాక్కుని - ఠాణేదారుకూడా చాలా అవస్థపడ్డాడండి అతనితోటి"

మహారాజు చాలా పరితపిస్తూ "అదేమిటి చెప్మా!" అన్నాడు.

"పొగరుమోత్తనమే కాకుండా, కొంచెం మతిభ్రమ కూడా వున్నట్టు కనపడింది మహాప్రభూ"

"దివాన్జీగారు సరిగా కనిపెట్టారు. అదికూడా వుందనే నాకిప్పుడను మానం కలుగుతోంది జగత్ప్రభూ!"

మూర్తి యిలాఅనడం దివాన్జీకి బాగా వూతంయిచ్చింది. దాంతో అతను "సెలవయితే అరగడియలో అతగాణ్ణి యేలినవారి పాదాల దగ్గిర నిలబెట్ట గలను; కాని -" అంటూ నసికాడతను.

"ఆటలో సారస్యమా? మాటలో పారుష్యమా? నడతలో వైరస్యమా!"

ఇలా అని మహారాజు ఆలోచనలోపడ్డాడు. ఉత్సాహమంతా విరిగి పోయింది. హుక్కాగొట్టం అందుకున్నాడు కాని, నోట పెట్టుకోలేదు, మళ్ళీ పరిచారిక కిచ్చేశాడు.

అదిచూసి మూర్తీ, దివాన్జీ పొంగిపోయారు.

"సెలవయితే - " అంటూ మళ్ళీ నసికాడు దివాన్జీ. ఒక్కక్షణం ఆలోచించి "అక్కర్లేదు; మీరువెళ్ళండి" అన్నాడు మహారాజు.

బరువుగా అడుగులు వేసుకుంటూ, బుర్రవంచుకుని దివాన్జీ వెళ్ళి పోయాడు.

మహారాజు యింగితం కనిపెట్టి "సూరపరాజుగారుకూడా దయచేసి వున్నారు. వారితో ముచ్చటలాడుతూ కిందవుంటాను మహాప్రభూ!" అని విన్న వించి మూర్తికూడా వెళ్ళిపోయాడు.

16

మహారా జొక్కగడియ బొమ్మలాగ నిలిచిపోయాడు. తరవాత, హుక్కాగొట్టంకోసం, పరిచారిక ఒకవైపున వుండగా మరొకవైపుకి చెయ్యి చాపాడు.

ఆదుర్దాపడుతూ పరిచారిక తిరిగివచ్చి గొట్టం అందించింది. రెండు గుక్కలు పీల్చాటప్పటికి రాజుకి కొంచెం హుషారు కలిగింది. ఏదో చెబుదా మని మెట్లదగ్గిర వున్న పరిచారిక కేసి చూశాడు. ఈలోపున పక్కగదిలో నుంచి రంగనాయిక వచ్చి "అంతా సిద్ధంగా వుంది మహాప్రభూ!" అని విన్న వించింది.

ఆమెని చూశాటప్పటికి మళ్ళీ జిజ్ఞాసరేకెత్తగా

"రంగీ!" అని పిలిచాడు మహారాజు.

"చిత్తం మహాప్రభూ!" అంటూ పక్కకివచ్చి నుంచుంది రంగనాయిక

"పట్నంలో కెవరో గొప్పఆటకాడు వచ్చారుటా?"

"అవును మహాప్రభూ!"

"అవునంటే? నువ్వు చూశావా?"

"చిత్తం, చూశానండి"

"వారి బసకి వెళ్ళావా?"

"నిన్న రాత్రి వారు మాయింటికే దయచేశారండి"

"రాత్రా?" అని కొంచెం శేషగా అడిగాడు మహారాజు. రంగనాయిక అందుకు మొదట సిగ్గుపడి, తరవాత ధైర్యం తెచ్చుకుని "అవును మహాప్రభూ! రాత్రి అయితే వారుంటారని వూహించి—"

"అవును. అదేఅయివుంటుంది. సరే దయచేశారు"

"ఎక్కడెక్కడ యే యే జంతువు ఉన్నదో ఒక్కమాటుగా విన్నవించగా—"

"విన్నవించడమా?"

"అవునండి. గోడ అవతల నుంచుని నాలుగెత్తుల్లో"

"గోడ అవతల నుంచునా? లోపలికి రాలేదూ?"

"లేదు మహాప్రభూ అసలు, వారు మాయింటికి వచ్చినట్టే మాకు తెలవదండి. మామూలుగా దక్షిణపు తెరిపిలో కూచుని యెత్తు వేసుకుంటున్నాము, వారు నట్టివాకిట్లోనే వుండిపోయారండి"

"నాలిగెత్తుల్లోనా?"

"చిత్తం-నాలుగో యెత్తుతో ఆటే కట్టిపోయిందండి"

"ఎవరిదీ?"

రంగనాయిక మొగం వంచుకొని "వారిది మహాప్రభూ!" అంది.

"అయితే, వారు నీపక్షం వహించారన్నమాట"

"చిత్తం, వారు వచ్చేటప్పటికి యెత్తునాది. వారు చాలా అసాధ్యపు రాకడ వచ్చారండి. ఉత్సాహాతిరేకంవల్ల "ఇవాళ మీఆట కట్టితీరతా-"

"సిగ్గెందుకూ? సమయం అలాంటిది. కనక చెప్పు"

"నామాట వాకిట్లోకి వినపడివుంటుంది. దానిమీద వారు "నీకంత కష్టమెందుకు చిరంజీవీ! ఏగదిలో యేజంతువుందో-"

"ఓహో! అలా కలిసిందా కత్తూ?"

"చిత్తం. వారియెదటికి బల్ల పంపబోయాను; కాని అక్కర్లేదని - వద్దే అని-"

"నీయింటి కెందుకు దయచేశారు?"

"తరవాత తెలిసినసంగతి మనవి చేసుకుంటాను. వారు గొప్ప. ఆట ఆడతారనీ, నేనుకూడా-"

"అవునవును, తరవాతా?"

నిన్న రాత్రి మాయింటికి బయలుదేరుతూ వుండగా, చామర్లకోట దొరలు, వారికోసం పాలకీ, జోడు మషాలీలూ, పరివారమూ పంపి ప్రార్థించారుట మహాప్రభూ!"

"వారికిత్రి పొరుగూళ్ళకిన్నీ వెడుతోందన్నమాట, ఆయిన మన కోటకెందుకు రాలేదూ?"

"ఇది అంత సులభమైనదా రాజాధిరాజా?"

మహారాజుకి, రంగనాయిక మాటలో ఏదో ధ్వనివున్నట్టు తోచింది. దానిమీద మూర్తి దివాన్జీగార్ల మాటలు జ్ఞాపకం వచ్చాయి.

"వారి దగ్గిర పొగరుమోత్తనం యేమయినా వుందా?"

"శ్రీహరీ! గంగిగోవు మహాప్రభూ?"

"మతిభ్రమ వున్నట్టు తోచిందా?"

"అపర బృహస్పతులని చెప్పవచ్చు మహాప్రభూ!"

"కట్టుకున్న బట్టలు అసహ్యంగా వున్నాయా!"

"నీరుకావి అంగాస్త్రాలొకటి కట్టుకుని, వొకటి కప్పుకుని-వారి వేషం కటికి దారిద్ర్యానికి సూచకంగావుందే; కాని అసహ్యంగా లేదు రాజేంద్రా?"

"ఎందుకూ?" అనుకుంటూనే "వికారరూపులా?" అన్నాడు మహారాజు.

రంగనాయిక మొదట కొంచెం సిగ్గుపడింది. అంత కంటే యెక్కువగా సంకోచపడింది; కాని తరవాత నిదానంగా చూస్తూ "చాలా చక్కనివారు మహాప్రభూ! వారి మొగమ్మీద బ్రహ్మవర్చస్సు తాండవం చేస్తోంది. తగిన వేషం వుంటే మన్మథుణ్ణిమించి వుంటారు వారు నిశ్చయంగా" అని చెప్పేసింది.

ఇదంతా మహారాజుకి కట్టుకథగా కనపడింది. దీనిమీద సాలోచనగా పక్కకి చూశాడు; రంగనాయిక వర్ణన వొక బ్రాహ్మణ యువకుడుగా రూపొంది యెదట నుంచున్నట్టు కనపడింది. "ఒక్కయెత్తుకి సెలవిప్పించండి" అని దోసిలివొగ్గి కోరుతూ వున్నట్టుకూడా అనిపించింది.

దాంతో వుత్సాహం రేకెత్తింది. మనస్సు తేరుకుంది. అంతా అర్థం అయింది. కర్తవ్యం తేలిపోయింది. వెంటనే "సరేపద" అంటూ గదిలోకి బయలుదేరాడు మహారాజు.

హుక్కా ధారిణి అనుసరించింది.

సన్నచేసి రంగనాయిక గదిలోకి వెళ్ళిపోగా, మెట్లదగ్గిర వున్న పరిచారిక కిందికి బయలుదేరింది.

17

నాటి సాయంత్రం శ్రీదాట్ల అప్పలనరసింహరాజు లోగిట్లో ఆట యేర్పాటయింది. ఎత్తువెయ్యడానికి, భీమవరపుకోట నుంచి, శ్రీవత్సవాయి విజయ రామరాజు అంచెగుర్రాల మీద వచ్చి వున్నాడు.

అప్పల నరసింహరా జెప్పుడూ చదరంగంకేసి చూడడు. దశావతారీ అంటే మాత్రం అతనికి నిద్రాహారాలక్కర్లేదు. అందులో అతను సిద్ధహస్తుడు. మహారాజుతో ఆదినారాయణం ఆడగల ముగ్గురిలోనూ అతను మొనగాడు.

సొంతానికి, అతనెప్పుడూ చదరంగం ఆడకపోయినా, చక్కని దంతపుబలం మాత్రం వొకటి సంపాదించి వుంచాడు. కోటకి వెళ్ళనిరోజున అతను ఒకవైపున దశావతారీలో కూచుని వుంటే, మరొకవైపున బంధువులో ఆశ్రితులో, మిత్రులో చదరంగం సాగిస్తూ వుంటారు.

మహారాజు దగ్గిరలాగే యేదోవొక ఆటలో సమర్థులైన వారికేగాని సామాన్యులకు అతనిదగ్గిర ప్రవేశం కలగదు.

విజయరామరాజు మహారాజుకి సన్నిహితుడు. అప్పలనరసింహరాజుకి సయానా మేనల్లుడు. పైగా అన్నగారి అల్లుడు.

భోజనానంతరం అల్లుడు మామ లిద్దరూ నిద్రపోయి లేచాటప్పటికి, పెద్దపెద్ద ఆటగాళ్ళు చాలామంది వచ్చి కనిపెట్టుకుని వున్నారు. విశాలమైన సావడి అంతా కిటకిట లాడి పోతోంది. రాజుకి సలహాలు చెప్పడానికి మొనగాళ్ళందరూ ముందువరసలో కూచుని వున్నారు.

పన్నెండేళ్ళ వయస్సుగల అప్పలనరసింహరాజు కొడుకు, వచ్చినవారి నందర్నీ చందనతాంబూలాలతో సత్కరించే, నౌకరు తెచ్చియివ్వగా దంతపు బలం చక్కగా సద్ది, యింకా వచ్చేవారికి స్వాగతం నివేదించడానికి ద్వారంలో నుంచున్నాడు.

నలుగురు మంగళ్ళు గోడల దగ్గిరగా చెదిరి నుంచుని విసనకర్రలు వేస్తున్నారు.

సావడి అంతా పునుగువత్తుల ధూమంతో గుబాళిస్తోంది. చూసి వుండిన వారు శంకరప్ప నేర్పు వుగ్గిడిస్తూ వుండగా చూడనివారు ఆప్యాయంగా ఆలకిస్తున్నారు.

ఇలాంటి సమయంలో అప్పలనరసింహరాజు వచ్చి అందరికీ నమస్కారాలు చేశాడు. సభ్యులందరూ వుబ్బెత్తుగాలేచి ఆ నమస్కారా లందుకుని ఆశీర్వచనాలు కొందరూ, ప్రతినమస్కారాలు కొందరూ చేశారు.

ఇది అయ్యేటప్పటికి ముందొక రాచకుమారుడూ, తరవాత, విజయరామ రాజూ వచ్చారు. ఎరిగిన వారందరూ కుశలప్రశ్నాదికం చెయ్యగా, యెరగని వారు పరిచయభాగ్యం పొందారు.

చివరికి యెవరికి నిర్దిష్టమైనచోట వారు కూచున్నారు.

అల్లుడి యింగితం కనిపెట్టి, అప్పల నరసింహరాజు, ద్వారంలోవున్న కొడుక్కేసి చూశాడు. ఆ రాచబిడ్డ వెంటనే వసారాగదిలోకివెళ్ళి శంకరప్పనీ, శాస్త్రి యాజులు గార్లనూ తీసుకువచ్చాడు.

నమస్కార నివేదనలతోటీ, స్వాగతవచనాలతోటీ సావడి అంతా ముఖరిత మయిపోయింది. శంకరప్పని, రెండు చేతులూ పట్టుకుని కొందరూ, కౌగలించుకుని కొందరూ, ప్రీతివిస్రంభాలు వెల్లడించారు.

సావడి అంతా నిండుగానే వుంది; కాని బల్లకీ దక్షిణ ద్వారానికీ మధ్య యేడెనమండుగురు కూచోతగినంత స్థలం కాళీగా వుంది. అప్పలనరసింహరాజు శంకరప్పకి ఆ స్థలం చూపిస్తూ "అందరూ దయచెయ్యండి" అన్నాడు.

అందరూ కూచున్నారు.

"నాకింత చోటెందుకూ?" అని సంకోస్తూనే శంకరప్ప కూడా కూచున్నాడు.

మిత్రులతని వెనక కూచోబోయారు? కాని అప్పల నరసింహరాజు "తమ రిద్దరూ యిలా దయచెయ్యండి" అని పిలిచి బల్లకి పశ్చిమంగా తన దగ్గిర కూచోపెట్టుకున్నాడు.

శంకరప్పకి అనుమానం హెచ్చింది.

"వారిని ఏకాకిని చెయ్యాలనా? మా సలహా అందకుండా చేద్దామనా? అయితే, యిదివరకి మహావుండిందా? ఇప్పుడు లేకపోతుందని బెంగా" అని శాస్త్రి యాజులూ కిందా మీదా పడ్డారు.

మొనగాళ్లు "ఇక ప్రారంభించగూడదూ?" అన్నట్టుచూడగా, అప్పల నరసింహరాజు "అందరికీ చందనచర్చ అయిందా? బాబూ!" అని అడిగాడు.

దానికి, కొడుకు "అందరికి అయింది. కాని శంకరప్పగారికీ, శాస్త్రి గారికీ, యాజులుగారికీ మాత్రం తరవాయి. వారినీ యిప్పుడే సేవించుకుంటాను." అని చెబుతూ శాస్త్రి యాజులు గార్ల యెదటికి వెళ్ళి నుంచున్నాడు. గంధపుగిన్నె పట్టుకుని ఒక నౌక రతణ్ణి వెంబడించాడు.

ఇది యిలా జరుగుతూ వుండగా, దక్షిణ ద్వారంలోనుంచి ముందొక ప్రౌఢ వచ్చింది. తరవాత ఒక మధ్య వచ్చింది. ఆమె వెనక ఒక ముగ్ధ కూడా వచ్చింది. వస్తూనే వాళ్ళొక్కక్కరే, అందరికీ సమస్కరించి నుంచున్నారు.

ఒక నౌకరు ప్రౌఢ చేతికి బంగారపు గంధపుగిన్నె అందించాడు. ఇంకొక నౌకరు మధ్య చేతికి వెండి తాంబూలపు పళ్ళెం అందించాడు. మరో నౌకరు ముగ్ధ చేతికి నెమలిరెక్కల వట్టివేళ్ళ విసనకర్ర అందించాడు.

శంకరప్ప అతి గంభీరంగా శిరఃకంపం చెయ్యగా శాస్త్రీ, యాజులూ మొగ మొగాలూ, చూసుకున్నారు.

తరవాత అప్పల నరసింహరాజు మందహాసం చేశాడు. విజయ రామరాజు కన్ను గీటాడు.

వెంటనే శంకరప్పకి కుడివైపున కూచుని, ప్రౌఢ, గంధపు గిన్నెలో చెయ్యి పెట్టింది. ఎడమవైపున కూచుని ముగ్ధ తమలపు చిలకలు చుట్టసాగింది. వెనకవైపున ముందు ముంగాళ్ళమీద కూచుని శంకరప్ప కప్పుకున్న అంగాస్త్రం మెల్లిగాతీసి, తరవాత సరిగా కూచుని విసనకర్ర అందుకుంది ముగ్ధ.

శంకరప్ప ప్రౌఢకేసి, మధ్యకేసీ అతి గంభీరంగా చూశాడు. అతని మొగమ్మీద చిరునవ్వు తళుక్కు మంది. తరవాత అప్పలనరసింహరాజుకేసి చూస్తూ "ఇవాళ శంకరప్పకి అగ్నిపరీక్ష అన్నమాట. ఉచితంగానే వుంది. రాజాస్థానాల్లోకి వచ్చి గారడీ చేస్తామంటే సాధ్యపడుతుందా మరి? కాని, ప్రభూ! గోచిపాతరాయడికా అప్సరసల చందనచర్చ?" అని అడిగాడు.

"తమకి పరీక్షా? అందులోనూ అగ్నిపరీక్షా? ఎంతమాట సెలవిప్పించారూ? తమర్ని పరీక్షించడాని కెవరికి తాహతుందీ? ఇంతకీ: తాము సాక్షాత్తూ ఆశ్రీశుకుల అవతారం గదా?" అని చమత్కరించాడు అప్పలనరసింహరాజు.

"తథాస్తు" అంటూ అందుకుని "తమ అమోఘ శుభచింతనం నన్ను తప్పకుండా వొడ్డెక్కిస్తుంది; కాని తాహతు లేదే? ఈవిలాసాల మాధుర్యం చవిచూడగల యోగ్యత కూడా లేదే? అనే విచారం తప్ప నాకు మరేబెంగాలేదు. సకలానికీ నాకు ఆ పినాకపాణే వున్నాడు" అని చెప్పి, మహామేరువులాగ సుస్థిరుడై ప్రౌఢకి, దర్జాగా కుడిచెయ్యి అందించాడు శంకరప్ప.

"ఇందులో యేదో కిటుకుందని తమ రనుకోవద్దు. ఆ యువతులకు ముగ్గురికీ చదరంగంలో తగినంత నేర్పుంది. పది పదిహేనురోజులుగా తమ రీ పట్నంలో ప్రకటిస్తూ వుండిన చాతుర్యం విని ముగ్ధలై తమర్నీ, తమ చాతుర్యాన్నీ ప్రత్యక్షంగా చూడదలిచి ప్రార్థించారు. ఇందులో దోషమేమీ లేదని మామయ్యగా రంగీకరించారు. ఇక తరవాయి సంగతి. ఈముగ్గురూ కళావతులు, సకలవిధాలా యీవూరి వేశ్యలలో యెన్నిక అయినవారు. తమర్ని

సేవించుకోడానికింతకంటే మంచిమార్గం కనపడలేదు. నేనే యిది పురమాయించాను. ఇది భక్తిప్రపత్తుల ఫలితమే కాని మరొకటికాదు. కనక తమరు మరొకవిధంగా భావించవద్దు" అని విజయరామరాజు కూడా చాలా చాలా చెప్పాడు; కాని, శంకరప్ప నమ్మలేదు.

శాస్త్రీ యాజులూ "ఇది శంకరప్పగారి యేకాగ్రత భంగపరచడానికే" అని దృఢంగా నమ్మారు.

ఈనమ్మకమే శంకరప్ప చూపుల్లో వారికి కనబడింది. ఆచూపుల్లో "మీరు బెంగ పెట్టుకో నక్కరలేదు" అని ధీమా కూడా కనపడి వారు స్తిమిత పడ్డారు.

ప్రౌఢ గంధం తీసింది.

అసలే వెన్నకంటే మృదువయిన చందనం. అంతకంటే మృదువయిన వేశ్య చేతిలో అది సంస్కారం పొందింది అందులో మల్లెఅత్తరుకూడా కలిసింది. దీనికి సాయం ఆ ప్రౌఢ, ముందు తాను కరిగిపోయి అతణ్ణి కరిగించి వెయ్యాలన్న ప్రీతితో అందింది.

కాని, అంతా వ్యర్థం.

శంకరప్పలో వికారం యేమీ కనపడలేదు. అతనికి గంధం పూస్తున్నంతసేపూ ఆమె "లక్కబొమ్మకి పూస్తూన్నానా?" అని సిగ్గుపడుతూనే వుంది ఆమె.

అవతల మధ్య కూడా వొక్కక్క చిలకే అందిస్తూరాగా, ముగ్ధ వొక పక్కకివచ్చి విసర సాగింది.

18

"ఇక ప్రారంభిద్దామా?" అంటూనే విజయరామరాజు మూడెత్తులు వేశాడు.

"చిత్తం" అని శంకరప్ప వొకమాటు మిత్రుల కేసీ, వొకమాటు పైకీ చూసి, తనబలంలో మంత్రీ వొక శకటూతీసి బరిణలో పడేసి, తానున్నూ మూడెత్తులు వేశాడు.

అది చూసి అందరూ చకితు లయిపోయారు.

"అదేమీ?" అనా లనుకునిన్నీ అప్పలనరసింహరాజు నీరవుడయి పోయాడు.

"మొదటి యెత్తులోనే మన లోకువ కని పెట్టేశారా యేమిటి శంకరప్ప గారు?" అని విజయరామరాజు అధైర్యపడ్డాడు.

"ఏమిటీ యీసాహసం?" అన్నట్టు సలహాదార్లు మిడుతూ మిడుతూ చూసుకున్నారు.

శాస్త్రీ యాజులూ కూడా మొగమొగాలు చూసుకోలేకపోలేదు; కాని, వారి కేమాత్రమూ అపజయశంక కలగలేదు. "ఒక గుర్రమూ వొక యేనుగూ తీసేసుకున్నా వారిని గెలవగల మొనగాడెవడోయ్!" అన్నట్టున్నాయి వారి చూపులు.

శంకరప్ప మనస్సు కలిచేసి ఆట పాడుచెయ్యాలని వచ్చిన - రప్పించ బడ్డ వేశ్యలు తామే విభ్రాంతిపొంది బొమ్మ లయిపోయారు.

కొంత సేపటి కందరూ ప్రకృతిలో పడ్డారు.

మొదట మనోవేగంతో సాగి, తరవాత వాయువేగంలోకి మారి, పిమ్మట ప్రవాహవేగంలోకి దిగి, కొంత సేపటికి తాబేటి నడకలోపడి, మొత్తం వొక్క గడియ గడిచాటప్పటికి చెరువు నీటిలాగ స్తంభించిపోయింది ఆట.

అది రాజువంతు.

ఆలోచన తోచదు. దారి కనపడదు. చెయ్యి ఆడదు. ఎత్తుపడదు.

ఇలాంటిస్థితి సంభవించేటప్పటికి శంకరప్పకే వంతు వచ్చేటట్టు చెయ్యాలని రాజెంతో వుబలాటపడ్డాడు. చాలా శ్రద్ధవహించాడు. ఎంతో ప్రయత్నించాడు. రణపెంకి రాకడలు వచ్చాడు. ఒకయెత్తు బుకాయించడానికీ సిద్ధపడ్డాడు; కాని యింతచేసినా చివరికి తానే ఆస్థితిలో పడిపోయాడు.

మొదట కలిగిన అధైర్యానికి ఆశాభంగం తోడయి అతణ్ణి దిగతీసేసింది.

మొదట, రాజూ సలహాదార్లూ కొంత సేపు అదేపనిగా బలంకేసి, చూశారు. తరవాత వుండి వుండి చూశారు. చివరికి బల్లవిడిచిపెట్టేసి పైకీ-కిందికీ-ఆపక్కకీ-యీపక్కకీ-అయిమూలలకి చూడసాగారు.

పెదవులు కొరుక్కోవడం, నిట్టూర్పులు విడవడం, కళ్ళు మూసుకోడం, వొకమాటు కుడిచేతిమీదికీ, వొకమాటు యెడమ చేతిమీదికీ వాలడం, మరోమాటు యెడమచెయ్యి వెనక్కి ఆనుకుని కుడిచెయ్యి కుడిమోకాలిమీదికి చాపుకోడం, కొంత సేపటికి నడ్డిలాగి, చేరబడదా మని వెనక్కి వాలి, యెవరిదో చెయ్యో కాలో తలో తగలగా వులిక్కిపడి సరిగా కూచోడం, మధ్యమధ్య మించిపోయినట్టు గభీమని ముందుకి వంగి బలం పరకాయించడం, కానీ దారీతెన్నూ కనపడక, తోచక మళ్ళీ మొదటికిరావడం- ఈస్థితికిన్నీ వచ్చేశారు.

శంకరప్పకిమాత్రం నిశ్చింత.

కాస్త నిదానమైనవాడితో యెప్పుడాడినా తనకి వంతురాక అత నిలాగ కూచుంటూ వుండడమే పరిపాటి. తన యింటో అయితే, ఆట అలాగే వుంచి యెదుటివాళ్ళు పిలిచేదాకా యింటిపనులు చేసుకుంటూ వుంటాడు. ఏ శాకుం తలమో, యే కాదంబరో, యే వుద్యోగ పర్వమో చూస్తూ అయినా వుంటాడు.

మరి యిక్కడ?

తన మిత్రులా, దూరంగా వుండిపోయారు. దగ్గరగానే యెదుటి వరసలో కూచుని వున్నవారా, యీ ప్రపంచంలో లేరు. మరేమిటీ చెయ్యడం?

అతనికీ జిజ్ఞాస కలిగి, యాదాలాభంగా అటూఇటూ చూశా టప్పటికి, మనస్సు గుబగుబ లాడిపోయేటట్టు పదునైన చూపులు విసిరింది ప్రౌఢ; కాని ఆచూపులు కళ్ళలోనే లీనం చేసుకుని గంధపు గిన్నె కేసి చూశాడు శంకరప్ప.

ప్రౌఢ కనక గ్రహించేసి, బెల్లింపు చూపులు పరుపుతూ మళ్ళీ చందన చర్చకి పూనుకుందామె.

ఆమెకి కుడిచెయ్యి అందిస్తూ మిత్రులకేసి చూసి శంకరప్ప మంద హాసం చేశాడు.

ఆచూపులో "గిన్నెలోనా, కావలసినంత గంధం వుంది. అలదడానికా, అప్సరసవుంది. తీరుబడా, కావలసినంత. "ఏం తప్పా?" అన్నభావం మెరిసి ఆ మిత్రులను ముగ్ధులను చేసేసింది.

తరవాత శంకరప్ప అటు తిరిగి పళ్ళెంకేసి చూశాడు. సత్యవరపు కవటాకులు పళ్ళెం నిండా వున్నాయి. మధ్య కళ్ళల్లోకి చురుక్కున చూశాడు. ఆచూపులకు భరించలేక మొగం వాలిపోయింది; కాని, ఆమెచేతులకు మాత్రం చురుకువచ్చింది.

ఇదంతా చూసి, తన గుండెలికి అపాయం రాకుండా ముందే జాగ్రత్త పడింది ముగ్ధ.

అప్పల నరసింహరాజు "దశావతారీ వేస్తారా యీపక్కని?" అని అడి గాడు, దానికి శంకరప్ప "ఇది తేలి వొడ్డెక్కితే అంతేచాలు మహాప్రభూ!" అని మందహాసం చేశాడు.

ఈ చందనచర్చా, యీ మాటా విజయరామరాజుని తట్టిలేపాయి. సలహా దార్లకు కళాఘాతా లయినాయి.

వెంటనే ఎక్కడలేని తొందరా పుట్టి అందరూ బల్లమీదికి వంగారు.

రాజు కొంక ఎత్తు కనపడింది. అది పాతదేగాని, యీ అదాపుడిలో అదే

తారకంలాగ తోచింది. చివరి కేమయినా అది శంకరప్పని ఒకవూపు వూపక పోదని సలహాదార్లు భావించారు.

వెంటనే రాజు ఆయెత్తు వేసి తేరిచూశాడు. సలహాదార్లుకూడా "దీని కేం చెబుతాః" వన్నట్టు బిర్రుగా చూశారు.

శంకరప్పకి నవ్వు వచ్చింది; కాని దాన్ని అధరంలోనే విశ్రమింప జేసుకుని మొదట ప్రౌఢ కేసీ, తరవాత మధ్య కేసీ చివరికి మిత్రులకేసీ, చూసి అతను మూడోవరస ఆరోగదిలో వున్న బంటుని మెల్లిగా ముందుకి గెంటి, ఏమీ ఎరగనట్టు మధ్య కేసి చెయ్యిచాపాడు.

అందరికీ గుండెలు థ - వ్వు మన్నాయి.

చూడగా తెరిచి రాజు. -

కంగారుపడి, ఎవరి సలహా కూడా పుచ్చుకోకుండానే రాజు తన రాజుని వొక్క గది పక్కకి వేశాడు.

వెంటనే శంకరప్ప గుర్రాన్ని ముందుకివేసి, మిత్రులకు చిరునవ్వు అందిస్తూ చేతులు దులుపు కున్నాడు.

అదిచూసి, శాస్త్రీ యాజులూ ఔడుకరిచి శిరఃకంపం చేశారు.

ప్రౌఢ కేసి చూస్తూ మధ్య కన్ను గీటింది.

అప్పలనరసింహరాజు కేసి చూస్తూ ప్రౌఢ పెదవి విరిచింది. లక్షణంగా కూచుని వున్న ముగ్ధ నిలువునా లేచి నుంచింది.

శంకరప్పకేసి చూస్తూ విజయరామరాజు రెండుచేతులూ జోడించుకు న్నాడు.

బారు మంటే కాని తృప్తి పడని సలహాదా రొకడు "వేసి రాజూ ఆట కట్టూను" అంటూ బిక్క మొగంవేసి చేతులు తేలవేసుకున్నాడు.

16

ఆమాటా యీ మాట చెప్పుకుంటూ అందరూ నట్టివాకిట్లోకి వచ్చారు.

అప్పటికి నాలుగ్గళ్ళపొద్దు మాత్రమే వుండడంవల్లా, యెండ తగ్గి పొద్దు కూడా భవంతి చాటుకి వెళ్ళిపోయి వుండడం వల్లా వాకలంతా విలక్షణకాంతితో ముచ్చటగా వుంది.

ఏమి టేమిటో ప్రస్తావనలు రావడంతో హఠాత్తుగా స్ఫురించగా, అప్పల నరసింహరాజు "తమ రొక్కమాటు మహారాజులుంగారితో ఆడాలండీ" అని మహోత్సాహంతో శంకరప్పని ప్రోత్సహించాడు.

"హర హరా! నేనెక్కడ మహారాజులుంగా రెక్కడ మహాప్రభూ. వారిపట్నానికి రావడమే నేను మహాపరాధంగా భావించుకోవలసివుండగా—"

"అలా కాదండీ? మహారాజులుంగారితో ఆడతగ్గవారు తమరొక్కరే. అలాగే తమతో ఆడతగ్గవారున్ను మహారాజులుంగా రొక్కరే. ఏమంటారోయ్?"

అప్పలనరసింహరా జిలా అడగ్గా "తప్పకుండానూ" అని విజయరామరా జందుకున్నాడు.

"తగిన వుజ్జీదొరక్క చదరంగం ఆటకోసం మహారాజులుంగారు మొగంవాచిపోయి వున్నారు. రోజూ సన్నిహితులతో యెత్తులు వేస్తూనే వుంటారు గాని, వారికి తృప్తిలేదు. మొత్తానికి వా రిదివరలో కొన్ని వందలమందితో ఆడివుంటారు; అయినా యింత పకడ్బైన నడకా, యింత అసాధ్యపు రాకడలూ చూసి ఆయినా వుండరు. కనక మామయ్యగారు సెలవిప్పించినట్టు తమరు మహారాజులుంగారితో తప్పకుండా ఆడాలి."

"నాయెడల తమకి హఠాత్తుగా కలిగిన ఆదరం అలా అనిపిస్తోంది. వెర్రివాడిచేతి రాయిలాగా యివాళ నాయెత్తులు పొంకంగా వున్నాయేమోగాని, అన్నప్పుడూ యిలా ఆడడం నాతరమా? అదీకాక; ఆటలోకూచుని వోడిపోతే వచ్చినవాడి తలకొట్టించి—"

"కీడెంచి మేలెంచాలి. గత్యాగత్యా మహారాజే వోడిపోతే?"

తలపంకిస్తూ అప్పల నరసింహరాజిలా అడగ్గా "అదీ మాట" అంటూ విజయరామరాజు మళ్ళీ అందుకున్నాడు.

"కనక మహారాజులుంగారి శపథం అసమగ్రం. నిజానికి, అయినవాడూ కానివాడూ వచ్చి ఆట రసాభాసు చేసి వెళ్ళిపోకుండా వుండడానికే అది వుద్దే శించబడివుంటుంది; కాని, తమవంటి - నిపుణులను బాధించడానిక్కాదు. ఎలాంటివాడూ కూడా అసహాయశూరుడైన శత్రువు వోడిపోయినా మెచ్చుకుం టాడు గదా! యిక మహారాజులుంగారి ఔచిత్యమా మనం సందేహించవల సింది? పోనీ, తమరే వోడిపోతారనుకుందాం, అయితే, తమ వింతపోకడలు గమనించవద్దూ? వాటికి విలువ యివ్వవద్దూ?"

దీనిమీద వొక సలహాదారు గభీమని ముందుకి వచ్చి "తమరు సెల విప్పించింది బాగుంది. ఆటలో కూచున్నాక జయం యెవరికో వొకరికే; కాని శంకరప్పగారి యెత్తులవంటి యెత్తులు మన మెప్పు డయినా చూశామా, విన్నామా? వారికి కంగారు ఏకోశంలో అయినా వుందా? నానవేత అయినా వుందా? ఈ చాతుర్యం మహారాజులుం గారిని నిర్విణ్ణులను చేసెయ్యదూ?

కనక, ప్రభూ! ఈ విషయమై తమ రుభయులూ తప్పకుండా పూనుకోవాలి. మహారాజులుంగారితో ఆడకుండా మనం శంకరప్పగారిని కదలనివ్వకూడదు" అంటూ మూతి బిడాయించుకున్నాడు.

"కదల నివ్వడమా? అదేమిటి, తమరలా సెలవిప్పిస్తారేమిటి జగన్నాథ శాస్త్రులవారూ? శంకరప్పగారు మహారాజులుంగారితో ఆడనివ్వండి ఆడక పోనివ్వండి. ఆడి గెలవనివ్వండి, వోడిపో నివ్వండి, ఏమయినా పెద్దాపురం దాటి వొక్క అడుగయినా కదలనివ్వను నేను"

"ఇంత ఆదరం కనపరుస్తూవున్న తమర్ని కాదని అవతల నేను బాముకునే దేమీ లేదు; కాని వున్నదల్లా యేమిటంటే? మహారాజులుంగారిని తలచుకుంటేనే-"

శంకరప్ప జలదరింపు నటించాడు.

"అలా కాదు, తమరు మా మనవి చిత్తగించక తప్పదు. మొదటొక్క ఆటకే యేర్పాటు చేసుకుందాం. మామయ్యగారు సర్వమూ అనుకూలంగా యేర్పాటు చేయిస్తారు"

"తమకి భయంవద్దు శంకరప్పగారూ! తమ ప్రాణాలకు నా ప్రాణా లడ్డు"

ఇలా అంటూ అప్పలనరసింహరాజు శంకరప్ప రెండుచేతులూ పట్టు కున్నాడు.

ఇక్కడ యిలా జరుగుతూ వుండగా, అక్కడ ద్వారంలో ఠాణేదారు ప్రత్యక్ష మయినాడు.

మెల్లిగా లోపలికివచ్చి ముందు అతను అప్పలనరసింహ రాజుని పలకరించాడు. "ఎప్పుడు దయచేశారు?" అని తరవాత విజయరామరాజునూ పలకరించాడు. తక్కినవారిలో కొందరిని సాదరంగా పలకరించి, కొందరు సవినయంగా కుశల ప్రశ్న చెయ్యగా వెన్ను విరుచుకుంటూ జవాబు చెప్పాడు. చివరకి శంకరప్పకేసి తిరిగి చేతులు సరిగా జోడించకుండానే "నమస్కారం" అన్నాడు.

శంకరప్పకి మొదట వొళ్ళు మండిపోయింది; కాని, అక్కడి మహా జనుల సాన్నిధ్యం వెంటనే దాన్ని చల్లార్చి వేసింది. అయినా అతని మొగం కరకర లాడుతూనే వుంది. కళ్లు నిప్పులు కక్కుతూనే వున్నాయి.

కాని- రాజు లిద్దరూ తనకేసి చూస్తూవుండడం గమనించి, బాగుండ దనీ, పైగా మోటతనం అనిపించుకుంటుందనీ భావించి అతి పెంకితనంగా తల మాత్రం వూపి ఆ నమస్కారం అందుకున్నా డతను.

రాజు లాశ్చర్య చకితు లయినారు. వినయమూర్తి అయిన శంకరప్ప దగ్గిర యింత పెంకితనం వుంటుందని వా రెప్పుడూ అనుకోలేదు. "ఇది పగా, వైరస్యమా?" అని ఆలోచన ప్రారంభించారు; కాని, వా రెరిగివున్నంతవర కీ రెండింటికీ కారణాలు లేవు.

అందుకు ఠాణేదా రగ్గయిపోయాడు; కాని యేమిచెయ్యగలడూ? నిప్పున్నకర్ర అతను. లోపల్లోపల రవిలి బుగ్గయి పోవడంతప్ప వేరే గతిలేదు? కాని, అందరు పెద్ద మనుష్యుల యెదట శంకరప్ప అలాగ ప్రవర్తించడం తనకే లాభం అనుకున్నాడు. దీన్ని మనస్సులో పెట్టుకుని యెంతపనయినా చెయ్యవచ్చు ననుకున్నాడు.

ఈవుద్దేశంతో శాంతించి, యేమీ యెరగనట్టు నటిస్తూ "రాత్రి భోజనం చేశాక వొకమాటు దర్శనానికి రమ్మని దివాన్జీవారి సెలవయింది" అని చెప్పాడు.

అతని ధోరణికిన్నీ రాజు లాశ్చర్య చకితులయినారు, వారి కను బొమ్మలు ముడిపడ్డాయి.

అది గ్రహించి, ధైర్యం తెచ్చుకుని "నాకవసరంలేదు? నేను-ర్-రాను" అని దురుసుగా జవాబుచెప్పాడు కంకరప్ప.

అప్పుడున్నూ శాంతి వహించి ఠాణేదారు "సరే" అని నిర్లక్ష్యంగా జవాబుచెప్పి, రాజులదగ్గిర సెలవు పుచ్చుకుని వెళ్ళిపోయాడు.

అందరూ వొక్కమాటే అన్నారు. "అయితే యేదో గొడవ వున్నట్టుందే అన్న అప్పలనరసింహరాజుమాట శంకరప్పని ఆకర్షించింది.

"చిత్తం చిత్తం వుంది. పెద్దగొడవే వుంది"

"రహస్యమా?"

ప్రస్తుతం రహస్యమే. ఇప్పు డింతకంటే నన్నేమీ అడగవద్దని ప్రార్థిస్తు న్నాను. కొద్ది రోజులు వోపిక పట్టించండి. జరిగిందంతా సావకాశంగానూ, పూర్తిగానూ మనవి చేసుకుంటాను. ఏమీ తరవాయి అట్టేపెట్టను; తమతో మనవి చేసికోకుండా యిక్కణ్ణుంచి కదలనే కదలను"

తరవాత మరొక అరగడియ విషయాంతర ప్రస్తావన జరిగింది. అందరి అభిలాషా గమనించి "మళ్ళీ రేపుదయం వొకమాటు దయచెయ్యాలి" అని కోరుతూ శంకరప్పని లాలకీ మీద బసకి పంపేసి, అందరికీ సెలవున్నూ యిచ్చి రాజు లిద్దరూ గుర్రాలెక్కి కోటకి వెళ్ళిపోయారు.

శంకరప్ప లాలకి యెక్కబోయేటప్పుడు వేశ్యలు ముగ్గురూ ముందు పాదాభివందనం చేసి తరవాత నల్లకలవ దండలతో ముంచెత్తేశారు,

20

నాలుగ్ఘళ్ళ పొద్దెక్కింది.

శాస్త్రీ యాజులూ వాకట్లో కూచుని వున్నారు. అప్పటిదాకా లోపల పెద్దమ్మతో మంతనం చేసిచేసి "కబురు వస్తుందా మనమే వెళ్ళడమా?" అని అడుగుతూ వచ్చి, శంకరప్ప, వారి కిద్దరికీ మధ్యగా కూచున్నాడు.

"కబురు కోసం చూడవద్దు. మీరే వెళ్ళండి నాయనా! గొప్ప వారితో పని. ఏంశాస్త్రుల్లుబాబూ! మన మర్యాద మనం దక్కించుకోవడం మంచిది కాదూ?" అంటూ అతని వెనకనే వచ్చి యెదటి బల్లమీద కూచుంది పెద్దమ్మ.

"మీరు చెప్పింది బాగానే వుంది. అయితే, నిన్న సాయంత్రం లాలకీ మీద బసకి పంపించినవారు, ఇవాళ నౌకర్ని పంపయినా వర్తమానించకుండా వుంటారా? ఇంకొక్క గడియ చూస్తే యేమి మించిపోతుందీ?"

యాజు లిది గట్టిగా బలపరిచాడు.

"పోనీ, అలాగే చెయ్యండి" అంది పెద్దమ్మ.

ఈ సమయంలో "పెద్దమ్మగారూ" అని మాట వినబడింది.

"కబురు వచ్చింది" అన్నట్టు శాస్త్రీ కన్ను గీటగా, "ఎవరువా" రని అడుగుతూ పెద్దమ్మ గుమ్మంలోకి వెళ్ళింది.

"నేను దాట్లవారి మనిషి నమ్మా?"

"ఏమిటి పని?"

"పెద్దబాబయ్యా భీమవరపుకోట నాన్నగారూ, సేనాధిపతిగారూ వచ్చారమ్మా"

ఇది విని పెద్దమ్మ, యేక కాలంలోనే చకితురాలూ, నిర్విణ్ణురాలూ అయిపోయింది. యువకులు ముగ్గురూ నట్టివాకిట్లోకి వొక్క దూకు దూకారు.

అప్పటి కప్పుడే విజయరామరాజూ, అప్పలనరసింహరాజూ, దంతులూరి జగ్గరాజూ గుర్రాలు దిగి, కొంజా దాటి లోపలికి వచ్చారు.

వెంటనే ముందు విజయరామరాజూ శంకరప్పా కౌగిలించుకుని ప్రీతి నెరుపుకున్నారు. తరవాత శంకరప్ప అంజలిబంధం పట్టుకుని, అప్పలనరసింహరాజు, తన ఆదర గౌరవాలు ప్రకటించాడు. జగ్గరాజూ శంకరప్పా వొక్కమాటే చేతులు మోడ్చుకున్నారు. ఒక్కమాటే వొకరి చేతులొకరు పట్టుకుని మర్యాద చేసుకున్నారు.

శాస్త్రీ యాజులుగార్లూ క్షత్రియులూ కూడా కుశల ప్రశ్నాదికం చేసుకున్నారు.

తరవాత అప్పలనరసింహరాజు "నిన్న సాయంత్రం, యీపూట కూడా ఆట మాయింటోనే అనుకున్నాం; కాని, మనమిప్పుడు కోటకి వెళ్ళాలి" అన్నాడు.

దానిమీద జగ్గరాజు అందుకుని "మహారాజులుంగారు తమతో చదరంగం ఆడాలని అభిలషిస్తున్నారు. అందుకోసం తమ దర్శనం కోరుతున్నారు. తమ రాక నిరీక్షిస్తూ, తమ కోసం పాలకీ, పరివారమూ పంపారు; కనక తమరు దయచెయ్యవలసిం దని నా ప్రార్థన" అని విన్నవించాడు.

"ఏమి సెల విప్పించారు ప్రభూ?" అంటూ శంకరప్ప మొదట ఆశ్చర్యం కనవరిచాడు. "ఎంతమాట! దీనికోసం ప్రభువులే దయచేయించాలా? కాకిచేత కబురు చేయిస్తే, మహారాజులుంగారి పాదాల దగ్గిర వాలక పోదునా?" అని తరవాత వినయం చూపించాడు. చివరికి అప్పలనరసింహరాజు కేసి తిరిగి, "సకలమూ నిన్న తమతో మనవి చేసుకునేవున్నాను; కాని, తమరు నావిషయమై కొంచెమున్నూ యోచించలేదు. నేను యథార్థం విన్నవించు కుంటున్నాను. మహారాజులుంగారితో ఆట అంటే నా కిప్పటికి గుండెలు తాళడంలేదు" అని బెదురు నటించాడు.

"తమ కేమీ భయంవద్దు. శంకరప్పగారూ! చివరికి గెలుపు యెవరి దయినా తమ యెత్తులకే సంతోషించి, ప్రభువు తమర్ని ఆదరిస్తారని నా సంపూర్ణ విశ్వాసం"

"మాకెంత ధైర్యం లేకపోతే మేము మహారాజులుంగారితో విన్నవించుకో గలుగుతామూ? తమ రిది యోచించారా?" అని అడిగాడు విజయరామరాజు.

శంకరప్ప యిలా నిరుత్సాహపడడం చూసి, శాస్త్రీ యాజులూ "ఈయన కి కంగా రెప్పణ్ణుంచోయ్?" అన్నట్టు చూసుకున్నారు.

అప్పుడు జగ్గరాజు ముందుకువచ్చి, "మరి దయచెయ్యండి" అని చెయ్యి పట్టుకున్నాడు.

"ఇక తప్ప దన్నమాట. అయితే ప్రభూ! నన్ను చిత్తగించారా! నావేషమూ నావాలకమూ పరకాయించారా? ఈ వేషంతో రాజదర్శనం చెయ్యడం అంటే నాకు కలిగే సిగ్గుమాట అలావుండగా, మహారాజులుంగారిని అగౌరవపరిచినట్టు కాదూ?"

"ఆ సందేహం అక్కర్లేదు. తమ రిలాగే రావచ్చు"

"నిందుకుండ, మహారాజులుంగారు తొణకకపోవచ్చు; తమరు సద్ది చెప్పగలగనూవచ్చు; కాని, కొండంతలేసి ఠాణేదార్లుంటారు. ప్రభువు

తరవాత అంతవారు దివాన్జీ లుంటారు. చికిలీచేసిన కత్తులనుమించి వారి జవాన్లుంటారు. దర్రిద్రుణ్ణినీ, పిచ్చివాణ్ణినీ, శనిగ్రహాన్ననీ ద్వారంలో అడుగు పెట్టాటప్పటికే వారు నామీద పడకుండా వుంటారా? నన్ను వీధిలోకి పడ గెంటకుండా వుంటారా? నా యజ్ఞోపవీతాలు తెంపి, పోగులుపెట్టకుండా వుంటారా?"

ఈమాట లనేటప్పుడు శంకరప్పలో కొంచెం ఆవేశం కనపడింది.

ఇది విని అప్పలనరసింహరాజూ, విజయరామరాజూ తెల్లపోయారు. "ఇంత అమానుషం జరిగిందా?" అనుకుని శాస్త్రీ యాజులూ స్తబ్ధులయి పోయారు.

"ఆ ముండాకొడుకులికి గడ్డి పెట్టించండి మహారాజా" అన్నట్టు పెద వులు కదుపుతూ తలుపు చాటునుంచి తొంగిచూసింది పెద్దమ్మ.

ఒక్కక్షణం అందరూ నిశ్చలంగా వుండిపోయారు.

తరవాత జగ్గరాజు చేతులు అప్రయత్నంగా దోయిలించుకున్నాయి "క్షమించ కోరుతున్నాము" అని అతను నమ్రుడైనాడు.

తలుపోరగా చూస్తూవుండిన పెద్దమ్మ "ఇక చాలు. ఈపాటికి వొప్పుకో" అన్నట్టు గుమ్మాని కెదురుగా వచ్చినుంచోగా శంకగప్ప వెళ్ళి అమాంతంగా ఆమె పాదాల మీద వాలాడు.

అటుకొడుకులాగ చూసుకుంటూ వున్న శంకరప్ప కిలాంటి గౌరవం జరగడం—అలాంటి శంకరప్ప అంతంతలేని, పెద్దమనుష్యులు చూస్తూవుండగా ఇటు తనకి పాదాభివందనం చెయ్యడం—పెద్దమ్మకి ఆనందంతో వుక్కిరి బిక్కిరయింది.

"పెద్దమ్మా, ఇదంతా నీ అనుగ్రహం. గాలికి కొట్టుకువచ్చిన పరదేశిని కొడుకుని చూసుకున్నట్టు చూశావు నా కీ గౌరవం కలగడానికి కారణం నువ్వు. ఏమి చేసిన్నీ నేను నీరుణం తీర్చుకోలేను"

"అదంతా యిప్పుడు కాదు నాయనా! తొందరగా వెళ్ళు తండ్రీ! ఆలస్యంచెయ్యడం మర్యాద కాదు బాబూ!"

"భోజనాల వేళకి వస్తానా యిక పరవా లే దనుకో! లేదూ, నాతల కోటకొమ్మలికి వేలాడుతూ వుంటుంది, వొక్కమాటు చూడేం"

ఇలా అని శంకరప్ప, మళ్ళీ పెద్దమ్మపాదాలు స్పృశించి కళ్ళకద్దు కున్నాడు. "వెర్రితండ్రీ. నీకా వోటమి! అధైర్యపడకు. గుండె నిబ్బరంచేసుకో" అని చెబుతూ ఆమె అతని శిరసు మూర్కొని సెలవిచ్చింది.

ఇద్దరి కళ్ళూ ఆనందబాష్పాలతో దొప్పదోగిపోయాయి. పెద్దమ్మ తన పమిటి కొంగుతో ముందు శంకరప్ప కళ్ళు తుడిచి, తరవాత తనకళ్ళు తుడుచుకుంది.

శాస్త్రికి, యాజులుకీ, శంకరప్ప పెద్దమ్మ కేమీ కాడని స్పష్టం అయింది; కాని, వారి తాత్కాలికానుబంధం గుర్తించి వారు చకితులయినారు. పెద్దమ్మ ఔదార్యానికి కూడా వారు ఆశ్చర్యపడ్డారు. విజయరామరాజు చెయ్యిపట్టుకు తీసుకువెళ్ళగా "జయ మహాదేవా" అనుకుంటూ శంకరప్ప వెండి అడ్డల పాలకీలో కూచున్నాడు.

నిశానీవాడు వెంటనే 'ధ – న్ను" మని ఢంకా బజాయించాడు. దండెలమీద చేతులు వేసుకుని సిద్ధంగావున్న బోయీలు వెంటనే పాలకీ యెత్తగా రాజులు ముగ్గురూ గుర్రా లెక్కారు.

"నేను పాలకీలో కూచోడం, మీరు రెండు పక్కలా నడిచి రావడం–" ఇలా అని చేతులు పిసుక్కుంటూ, శంకరప్ప చాలా యిదయిపోగా, "మీరేమీ కించపడవద్దు. మీరు మాకు గురువులు. మీ తరవాతే మాకు మహారాజులుగారు. మీకు చోపుదారులం కావడమే మాకు గొప్ప గౌరవం" అని నచ్చచెప్పి, శాస్త్రీ, యాజులూ అతని విచారం పోగొట్టారు.

ప్రస్థానం మళుపు తిరిగేదాకాచూసి "పెద్దాపురం రాజ్యం పుట్టాక నానాయనికి తప్ప యిలాంటి గౌరవం మరెవరికి జరిగిందీ?" అనుకుంటూ పరవశురాలయి పెద్దమ్మ కొంజా అరుగుమీద చతికిలపడగా, రామసోదెమ్మ బొమ్మ అయి అలాగే నిలిచిపోయింది.

21

పాలకీ కోటగుమ్మంలోకి వెళ్ళాటప్పటికి ఠాణేదారు వచ్చి, నమస్కారం చేసి, చేతులుకట్టుకుని వెంట బయలుదేరాడు.

వంకదార ప్రవేశించాటప్పటికి కిల్లేదారు వచ్చి వీర నమస్కారం చేసి ముందు బయలుదేరాడు.

కచేరీసావడిదగ్గిర శంకరప్ప అడుగు కింద పెట్టాటప్పటికి దివాన్జీ వచ్చి "దయచేయించండి" అంటూ ఆహ్వానించాడు.

సేనాధిపతికి వెనకా, అప్పలనరసింహరాజుకీ, విజయరామరాజుకీ మధ్యగానూ వుండి ద్వారంలో అడుగుపెట్టాటప్పటికి గదిలో, యెదుట, మహారాజు నుంచునివున్నాడు.

ఇద్దరి మొగాలూ ప్రఫుల్లపద్మా లయినాయి. శంకరప్పకి, మహారాజు దగ్గిర, విష్ణ్వంశ ద్యోతకం అయింది. మహారాజుకి శంకరప్పదగ్గిర మహేశ్వ రాంశ కనబడింది.

పెద్దాపురం వచ్చినప్పణ్ణుంచీ అనేకులవల్ల దినచర్య సకృచ్ఛంగా వింటూ వున్నాడు కనక, శంకరప్ప మహారాజునీ, రెండు రోజులనుంచీ గుణ గతు లన్నీ అతిసూక్ష్మంగా తెలుసుకుంటున్నాడు కనక, మహారాజు శంక రప్పనీ చిరకాలంగా యెరిగి వుండిన ట్లనుకున్నారు.

అప్పటి కప్పుడే అంకురించిన యీ అనుబంధం తక్షణమే కొనలుసాగి వారి నిద్దర్నీ ఒకరికేసి ఒకర్ని ఆకర్షించింది.

మహారాజు నమస్కారం చేశాడు.

వేదోక్తంగా ఆశీర్వదిస్తూ నమ్రుడై దోసిలి వొగ్గి శంకరప్ప ఆ నమ స్కారం అందుకున్నాడు.

అప్పుడు మహారాజు ఇంగితం కనిపెట్టి, జగ్గరాజు బలం సర్దించడానికి మేడమీదికి వెళ్ళిపోయాడు,

తరవాత శంకరప్పకీ, అప్పలనరసింహరాజుకీ, విజయరామరాజుకీ మహారాజు తహజీమివ్వగా, మహారాజుకి వారున్నూ యిచ్చారు. ఇది అయాక నలుగురూ యేకకాలంలో కూచున్నారు.

భృత్యులతో సరిగా నుంచునివున్న దివాన్జీని చూసి శంకరప్ప మంద హాసం చేశాడు. ఆ మందహాసంలో వెటకారం వుండడం గుర్తించి, దివాన్జీ వుడికిపోయాడు.

ఇది యిలా జరుగుతూవుండగా మహారా జందుకున్నాడు.

"తమకి శ్రమయిచ్చాను. తమరు మాపట్నంలోనే యిరవై రోజులుగా వీరవిహారం చేస్తూవుండినా, గుర్తించలేకపోయినందుకున్నూ సిగ్గుపడుతున్నాను"

"తమ రలా సెలవిస్తే నే నేం మనవి చేసుకోగలనూ? సర్వవిధాలా నేను సామాన్యుణ్ణి. పైగా పిచ్చివాణ్ణి. ఎటుచూసినా జగత్ప్రభువుల సన్నిధికి రావడానికి నేను తగను. అయినా తమప్రజ్ఞ మొదట పెనుగొండలో విన్నాను. చూడాలని పేరాస పుట్టింది. కందనోలిలో అది సహస్రగుణం అయిపోయింది. తాహతు లేకపోవడం యెరిగి వుండిన్నీ యిక, ఆగలేక, అంచె పరుగులమీద పెద్దాపురం చేరుకున్నాను; కాని—"

శంకరప్ప మాట తేల్చేశాడు.

ఆ అర్ధోక్తిలోనే మహారాజుకి, శంకరప్ప పొందిన పరాభవం అంతా స్ఫురించింది.

కథా నిలయం
49
శ్రీకాకుళం

వెంటనే, ఆకర్ణాంతాలైన మహారాజు నేత్రాలు దివాన్జీ మీద విషపుకోలలు నిగిడించాయి.

అది చూసి కూడా శంకరప్ప 'చాలు" అనుకుని తృప్తి పొందాడు.

22

తరవాత, మహారాజు "ఇకపనం పైకివెడదాం" అంటూ అప్పలనరసింహరాజు కేసీ, విజయరామరాజు కేసీ ప్రసన్నంగా చూసి, "దయిచెయ్యండి" అని శంకరప్పని ఆహ్వానిస్తూ "మాచుట్టూ బలమైన వాకప్రాకారంవుంది. అహితులనెప్పుడూ దూరంగా వుంచే అలవాటుచొప్పున అది, వొక్కొక్కప్పుడు విహితులనుకూడా దగ్గిరికి చేరనివ్వదు. నిజానికి, అహితులను చేరనిస్తే ఎంత అపాయమో విహితులను పారగొట్టినా అంత అపాయమేగాని, యెటుచూసినా అప్పు దప్పుడిది తప్పనిసరిగా కనపడుతోంది. అయితే, భీమవరపుకోట దాకా భూనభోంతరాళాలు దద్దరిల్లజేసిన ప్రజ్ఞ తమది. దానియెదుట ఆప్రాకారం లెక్కేమిటి జమేమిటి" అన్నాడు.

మాటముగిశాటప్పటికి అందరూ వసారాలోకి వచ్చారు.

అక్కడవుండిపోయిన శాస్త్రీ యాజులూ మహారాజును చూసి నమ్రులై చేతులు కట్టుకుని, పక్కకి వొసరిల్లారు.

శంకరప్ప వారినిచూసి తెల్లపోయాడు. వారక్కడే వుండి పోయినందుకూ, ఆసంగతి తాను గుర్తించకలేక పోయినందుకూ, చాలా పరితపిస్తూ నాలుక కరుచుకున్నాడు. తరవాత వారి దిక్కుగా సంఘటిల్లిన అంజలిబంధం మహారాజు కేసి తిప్పి "జగత్ప్రభూ! ఒక్కమనవి. ఏలినవారి ఆశ్రితకోటిలో చేరిన యీ మహానుభావులిద్దరూ నాకళ్ళకి రెప్పలు, నాకళ్ళే అనికూడా చెప్ప వచ్చు. అకించనుడూ, అపరిచితుడూ అయిన శంకరప్పని పెద్దమ్మ కడుపులో పెట్టుకుని కాపాడగా, "పిచ్చివాడు" కాడని పెద్దాపురంలో మహామహు లందరి దగ్గిరా రుజువుచేసి వీరు నన్నీస్థితికి తీసుకువచ్చారు. చూసుకున్న వేళా విశేషం యెలాంటిదోకాని, నిద్రలోతప్ప మేము ఒకరినివిడిచి వొకరం వుండలేని పరిస్థితుల్లో వున్నాం. పైగా పెద్దాపురంలో వున్నంతకాలమూ నాకు వీరి అవలంబం కావలసికూడా వుంది. వీరిని విడిచి వుండడం నాకు శ్రేయస్కరమూ కాదు. కనక నాదగ్గిర కూచోడానికి సెలవిప్పించి, వీరిని సంతోషపెట్ట వలసిందని ప్రార్థన" అని కోరాడు.

మహారాజు వారికేసి ప్రసన్నంగా చూశాడు.

శాస్త్రి "నేను కొంపెల్ల జగన్నాధభట్టుగారి కుమారుణ్ణి మహాప్రభూ!" అన్నాడు.

"అలాగా? వారు దశావతారీలో నిధులు. వారి చాతుర్యం నేను చాలా మాట్లు చూశాను. తమరు—"

"వీరు చదరంగంలో నిధులు మహాప్రభూ!" అన్నాడు శంకరప్ప, మోడ్పు కేలితో నిర్దేశిస్తూ.

"అతిశయోక్తి కంటేనూ యెక్కువమాట సెలవిచ్చారు శంకరప్పగారు- నాకు జంతువుల నడకమాత్రం తెలుసు మహాప్రభూ?" అని శాస్త్రి వినయం కనపరిచాడు.

"చిత్తం, దయచెయ్యండి"

"ఇతను చిలుకూరి గోవిందశాస్త్రిగారి కుమారుడు మహాప్రభూ!" అని శాస్త్రి యాజుల్ని పరిచయంచేశాడు.

"గోవిందశాస్త్రిగారూ?" అంటూ మహారాజు అప్పలనరసింహ రాజుకేసి ప్రశ్నార్థకంగా చూశాడు.

"వారు చాలామాట్లు తమదర్శనం చేసికుని వుండినవారు. ఒకమాటు తమ సత్కారమున్నూ గడించుకున్నారు వారు. మక్తారూపాయలు తెచ్చుకుంటూ, యెరజెర్ల వాకదగ్గిర దొంగలడ్డుకోగా లంకాదహనఘట్టం పురాణం చెప్పి వాళ్ళవల్ల బహుమతీలు పొంది—"

"ఓహో, వారా? పాతిక సంవత్సరాల నాటిమాట అది, జ్ఞాపకం వచ్చింది. పెద్దబ్బాయి నామకరణ మహోత్సవసమయంలో కాదూ వారు కోటలో పురాణం చెప్పడం?"

"చిత్తం చిత్తం. అప్పుడే తమరు వెయ్యిన్నూటపదార్లూ, దుశ్శాలువలూ, పట్టుతాపితాలూ-"

"వారి చాతుర్యంముందు అవి యేపాటివీ? వారి పురాణ ధోరణి శ్రోతలకు వీరావేశం యెత్తించేది. ప్రాస్తావికశ్లోకా లందుకున్నారంటే గవ్వల గుత్తిలాగ రాత్రీ పగలూ విరామం లేకుండా."

"ఆ విషయంలో యితనూ అంతవాడే మహాప్రభూ!"

"అలాగా? అయితే సావకాశంగా వొకమాటు-" అని అందించి అప్పలనరసింహరాజు కేసితిరిగి "సమయం కనిపెట్టి తమరు జ్ఞాపకం చెయ్యండి" అన్నాడు మహారాజు.

"చిత్తం"

ఇవాళ తమ వుభయుల దర్శనమూ అయాచితంగానూ, అప్రయత్నం గానూ లభించింది, చాలా సంతోషం - దయచెయ్యండి"

ఇలా అని, మెట్లమీద మహారాజు ముందడుగు పెట్టాడు. అతనివెనక జంటగా అప్పలనరసింహరాజూ, శంకరప్పా బయలు దేరారు. వారిని విజయ రామరాజు అనుసరించాడు. శాస్త్రీ యాజులూ పొంగిపోతూ అతని వెనక బయలు దేరారు.

23

అప్పటి కప్పుడే రంగనాయిక బలం సద్ది వుంది.

ఒకపక్షానికి కెంపులూ, వొక పక్షానికి పచ్చలూ పొదిగిన బంగారపు బలం అది.

కెంపుల బలంవేపున మహారాజు కూచోగా, పచ్చలబలం వేపున శంకరప్ప కూచున్నాడు.

మహారాజుకి రెండుపక్కలా అప్పలనరసింహరాజూ, విజయ రామరాజూ, జగ్గరాజూ కూచున్నారు. శంకరప్పకి రెండు పక్కలా శాస్త్రీ, యాజులూ ఆసీను లయినారు.

మందపాటి సూరపరాజూ, దూర్వాసుల ఆదివరాహమూర్తీ, పాణంగిపల్లి వెంకటరాయడూ అర్హస్థలాల్లో కూచోగా మహారాజు వెనక యిద్దరూ, శంకరప్ప వెనక యిద్దరూ వేశ్యలు నుంచుని ఆజ్ఞలకు నిరీక్షిస్తూవుండినారు.

"తమ" రంటే "తమ" రంటూ వొకనిమిషం మొదట మర్యాదలు జరిగాక, గంభీరంగాచూస్తూ ముందు మహారాజు యెత్తువెయ్యగా, మందహాసం చేస్తూ తరవాత శంకరప్ప అనుసరించాడు.

అతిదురితంగా యెత్తులువేసే సూరపరాజూ, యెంతో నిదానించిగాని కాయకదపని విజయరామరాజూ, కాపుమీద కాపు వేసుకుని గాని యెత్తు వెయ్యని ఆదివరాహమూర్తీ, యెత్తువేశాటప్పటికి తెరిచి రాజయేటట్టు, శకట్లూ, యేనుగులూ దూరంగూరంగా వుంచుకుంటూ యెంత సేపూ బంట్ల కాపుదలమీద మంత్రినీ గుర్రాలనూ యెదటిబలం మీదికి వురికించే వేంకటరాయడూ కూడా వొకగడియ గడిచేదాకా ఆటపోకడ గమనించ లేకపోయారు.

నలుగురూ తరుచు మహారాజుతో ఆడేవారే శంకరప్పతోటిన్నీ ఆడి వుండినవారే; కాని, తమతో ఆడినప్పటికంటే వారికా యిద్దరి ఆటలోనూ యెంతో వైలక్షణ్యం కనపడింది. ఆ నడకే కొత్తగా తోచింది.

కాకేమి?

సూచిభేద్యమైన గాఢాంధకారంలోనేకదా మెరుపుతీగల చకచకలు? మదగజం తారసిల్లినప్పుడేకదా సింహపిల్ల శౌర్యోద్రేకం?

దిగ్గంతుల ద్వంద్వయుద్ధం భయంకరమే. అయినా ద్రష్టలకు దర్శనీయమే. మరి ఆ దిగ్గంతులకు?

మహారాజు అసాధ్యపు యెత్తులూ, శంకరప్ప పెంకిరాకడలూ దుర్గ్రాహ్యాలుగానే వుండినా ద్రష్టలకు వుల్లాసకరంగానే వున్నాయి.

అయితే, మహారాజుకి మానహానిభయమూ, శంకరప్పకి ప్రాణహాని భీతిన్నీ.

ఏమయినా యెత్తులమీద యెత్తులు పడిపోయాయి. అసలే తాపీగా ప్రారంభం అయిన ఆట నాలుగ్గడియలు గడిచేటప్పటికి "యెత్తుపడదేం?" అన్న స్థితికి వచ్చింది.

మరెవరితో ఆడినా మహారాజుకి గువ్వపిట్టల వేటలా వుండేది. శంకరప్పకి వోనమాలు దిద్దించడంగా కనపడేది; కాని, యిప్పుడు మహారాజుకి కొండ తాకినట్టుంది. శంకరప్పకి బ్రహ్మవిద్యలో పడ్డట్టుంది.

ఎత్తుపడ్డకొద్దీ వారికి కసిపెరిగింది, కసి పెరిగినకొద్దీ యెత్తులు బిగిశాయి.

దీంతో, ఒక్కొక్కయెత్తు వేసినప్పుడు, వారికి, వొక్కొక్క ప్రాణం వొడ్డుకున్నట్టు తోచసాగింది,

మరో నాలుగ్గడియలు వెళ్ళిపోయాయి.

మహారాజుకీ, శంకరప్పకీ ముచ్చెమటలూ పోశాయి.

కంగారుపడి వేశ్యలు విసనకర్ర లందుకున్నారు.

కాని, అప్పటికే ఆట స్తంభించిపోయింది.

చివరిమాటు, యెడమతర్జనితో మొగం తుడుచుకుని, శంకరప్ప, యెర్రగదిశకటు నొక్కి వేసి శాస్త్రికి యాజులుకీ చిరునవ్వు అందిస్తూ, వూపిరి తీసుకుని నిటాగ్గా కూచున్నాడు.

మహారాజు కళ్ళు మిలమిల్లాడాయి.

ద్రష్టలు మొగమొగాలు చూసుకున్నారు.

రంగనాయిక వొక్క అడుగు వెనక్కివేసింది.

ఇది గుర్తించినట్టుగా, వందిమాగధులు, మాధ్యాహ్నిక సమయ సూచకంగా కైవారాలకు అందుకున్నారు.

24

"నాతండ్రే! నా నాయనే! నా శంకరప్పే! ఇంటికి వచ్చావా బాబూ! అగ్రహారం కొట్టుకు వచ్చావా?" అని పొంగిపోతూ కౌగలించుకుందామని పెద్దమ్మ ముందుకి దూకింది; కాని, అంతకుముందే శంకరప్ప "పెద్దమ్మా!" అంటూ ఆమె యెదట సాష్టాంగపడి, మరి మాటరాక, చేష్టలుకూడా లేక, అలాగే వుండిపోయాడు.

ఆదుర్దాపడుతూ పెద్దమ్మ శంకరప్పని లేవదియ్యబోతూ పక్కని కూచోగా శాస్త్రీ యాజులూ అతన్ని లేవదీసి పట్టుకూర్చున్నారు

ఇంతలో పచ్చఅక్షింతలూ యెఱ్ఱ అక్షింతలూ పట్టుకువచ్చి రామ సోదెమ్మ విభ్రమవిలాసాలతో అతనికి దిష్టితీసింది.

"నెగ్గేశాం పెద్దమ్మా" అంటూ పెద్దమ్మ రెండుచేతులూ పట్టుకుని ప్రారంభించాడు శంకరప్ప.

"ప్రతిష్ట అడ్డువచ్చింది; కాని మహారాజు యివాళే తన వోటమి అంగీకరించి వుండును. అయినా ఇప్పుడు మనకి వచ్చిన లోటేమీలేదు. ఆరుమాసాలకయినా ఆట కట్టిందని వొప్పుకోవలసిందే; కాని, మహారాజుకి మరో దారిలేదు. అవునా శాస్త్రిగారూ? మీ రేమంటారు యాజులుగారూ?"

"ఆట కట్టేపోయింది" అన్నాడు శాస్త్రి, "ఆమాటఒప్పుకోడానికే వాయిదా" అన్నాడు యాజులు.

జరిగిందంతా అతిమధురంగా చెప్పాడు శంకరప్ప.

శంకరప్పనీ కౌగలించుకొని వొక్క క్షణం మాట్లాడలేక పోయింది పెద్దమ్మ.

శాస్త్రినీ, యాజుల్నీ ఆపూట భోజనానికి ఆపేసింది.

*   *   *

జాముప్రొద్దువేళ మళ్ళీ పాలకీ రాగా, ఒక్క మాటు ఏకాంతంగా గదిలోకి వెళ్ళివచ్చి మిత్రులతో కోటకివెళ్ళాడు శంకరప్ప.

మామూలు మర్యాదలన్నీ జరిగాయి. తరవాత అందరూ యధోచితంగా కూచున్నారు.

రాజుకీ శంకరప్పకీ రంగనాయికా, తక్కినవారికి తక్కినవేశ్యలూ తాంబూలా లందించారు.

ఏమి టేమిటో కబుర్లు వెళ్ళాయి. ఏమి టేమిటో సంగతులు వచ్చాయి. చదరంగానికి బదులు లోకాభిరామాయణం ప్రారంభ మయింది.

"చంద్రవదన అని మా వూళ్ళో వొక వేశ్య" అంటూ అందుకున్నాడు శంకరప్ప.

"ఆమె మానాయనగారి దగ్గర కావ్యనాటకాలంకార గ్రంథాలు నాతో క్షుణ్ణంగా చదివింది. ప్రస్తుతం ఆమె మొగలితుర్రు ఆస్థానంలో మన్ననలు పొందుతోంది. భ్రాతృ ప్రేమతో పెంచి నన్నామె చదరంగంలో ప్రవేశ పెట్టి దిద్దింది"

"సరసంగా వుంది. అంచేతనే తమ యెత్తుల్లో యీ చాతుర్యం"అన్నాడు మహారాజు.

రంగనాయికా, ఆమె సహచారిణులూ వుత్సాహంతో మొగ మొగాలు చూసుకున్నారు.

"కందనోలి నవాబుగారి వజీర్లలో వొకాయన యీ ఆటలో అఖండుడు. వయసు కాలంలో సేవావిన్యాసంలో ఆయన అసాధ్యుడుగా వుండినాడనీ, ఈ వార్ధకంలో ఆ నేర్పంతా చదరంగం ఆటలో కనపడుతోందనీ కర్ణాకర్ణిగావిని, పనికట్టుకువెళ్ళి, నెలరోజులు తంటాలుపడి ప్రవేశం సంపాదించాను. మూడు రోజులు యెన్నో పెంకిరాకడలు వచ్చాడాయన. ప్రతీ యెత్తూ నన్ను మూడు చేరలనీళ్ళు తాగించింది"

"దేశంలో యెంతెంతవారేనా వున్నారు. అలాంటివారిని చూడాలంటే అదృష్టం వుండాలి. అయితే తరవాత యేమిజరిగిందీ?"

"నాలుగోనాడు బల్లదగ్గిర కూచోగానే కౌగలించుకుని, నాచెయ్యి ముద్దాడి ఆయన చేసిన బహూమతీ మహాప్రభూ యిది" ఇలా అని తన మొలలో గుప్తంగా వుండిన కటారి తీసి, మహారాజు దగ్గిరగా వుంచాడు శంకరప్ప.

శాస్త్రీ, యాజులూ వులిక్కిపడి "ఇదివరకి మనకి చూపించారుకారు చూశావా?" అన్నట్టు చూసుకున్నారు.

"ఎందరు వీరాధివీరుల కవోష్ణరక్తం చవిచూసిందో యిది. లేకపోతే యీ కెంపుల కింతపూత యెలా వచ్చిందీ? మంచి సరసుడాయన" అని మెచ్చుకుంటూ మహారాజది అందుకుని పరిశీలనగా చూసి, వొరతీసి వాయి కూడా పరీక్షించి, "బాగుంది" అని అప్పల నరసింహరాజుకి అందించాడు.

"నాలుగో నాడు కొత్తఆట వేశాం. నాయెదట కూచుని ఆడింది ఆయనే కాని, తెరచాటునుంచి సలహాలు వచ్చాయి. తెరచాటున నెమిలిపిట్ట వున్నదా అని భ్రాంతి పడ్డాను నేను. ఆట వారం రోజులు సాగింది; కాని, మహాప్రభూ!

ఏమి రాకడలూ అవీ? ఏమి ప్రతిఘటనలూ అవీ! ఒక్కొక్క యెత్తు వొక్కొక్క పూపు పూపేసింది నన్ను. ఎనిమిదో సాయంత్రం, తెరచాటునుంచి తన వొడిలో పడిన యీవుంగరం నా వేలికి తొడుగుతూ ఆయన చేసిన ప్రశంసా, తెర చీల్చుకు వచ్చిన మందహాసజ్యోత్స్న యిప్పటికీ నాకు పులుకలు రేపెడుతున్నాయి."

ఇలా చెప్పి, శంకరప్ప, యెడమచేతి అనామికనుంచి తీసి, ఆరత్నాంగుళీయకం మహారాజు సన్నిధిలో వుంచాడు.

మరో గడియ యిలాగే గడిచాక అందరూ లేచారు.

మన్నాడుకూడా వుదయం యిలాగే గడిచిపోయింది.

తరవాత అదే మామూ లయిపోయింది.

25

"మనం కొంచెం జోరు చేసేశాం. తమరు వుసికొల్పడంవల్ల నేను కూడా వుద్రేకంలో పడిపోయాను" అంటూ చాలా పరితపించాడు ఆదివరాహమూర్తి.

"నేను మాత్రం యిలా అవుతుందని యెరుగుదునుటండీ? ఆ రాణేదారుగాడు నన్ను తప్పుదారిలో పెట్టేశాడండీ" అంటూ పిసుక్కున్నాడు దివాన్జీ.

"మహారాజు దృష్టిలో క్షుద్రుణ్ణయి పోయాను నేను. నాకు తరుణోపాయం కనపడ్డం లేదు."

"ఆట పూర్తికాకుండా బెంబేలు పడిపోతారేమిటండీ?"

"ఆటవేరూ శంకరప్పగారి ప్రవృత్తివేరూ కాదండీ? ఆ వినయ విధేయతలూ, ఆసభ్యతామర్యాదలూ మహారాజుని ముగ్ధుణ్ణి చేసేస్తున్నాయి. నే నసత్యవాదినే కాదు, ఈర్ష్యాళువు నయిపోయాను. అదీకాక; ఆటయెప్పుడో పూర్తి అయిపోయింది"

"అంటే?"

"అంటే యేంవుందీ? ఇక్కడికి నెల్లాళ్ళనుంచీ ప్రతీదినమూ వుదయమూ సాయంత్రమూ వెళ్ళి బల్లదగ్గిర కూచోడం తప్ప మరేమీ పనిలేదు. మహారాజిక యెత్తు వెయ్యలేరు."

"వెయ్యలేరూ?" అంటూ దివాన్జీ మాన్పడి పొయాడు.

"వే సేం లాభమూ? ఇప్పుడు వేసిరాజు మాత్రమే. ఎత్తు వేస్తే కొట్టి రాజే. అంచేతే మహారాజు తటాపటాయిస్తున్నారు"

"...................."

"ఎటుచూసినా ఆటకట్టిందని ఒప్పుకోడమే మర్యాదగా కనపడు తోంది"

"మరి దారి లేదంటారా"

"ఉంది, మహాప్రభూ! వుంది. బల్లదగ్గిరికి, బల్లదగ్గిర్నుంచి కావలసినంత దారి"

* * *

"వారి చాతుర్యం కళ్ళారా చూస్తున్నావు నువ్వు"

"అవును, చూస్తున్నాను"

"రోజూ రెండుపూటలా వారిదర్శనం అవుతోంది నీకు"

"ఆహా, అవుతోంది"

"వారు మీయింటికి విజయంచేశారు"

"నీకు కనపడుతూవున్నదీ, నిన్నూరిస్తూవున్నదీ యిదే; కాని, దీనివల్ల నాకు కలిగిన మహాభాగ్యం యమయాతన మాత్రమే అని యెరగవు నువ్వు"

ఇదివిని అలివేణి వులిక్కిపడింది.

"పందిట్లోనుంచునివుండి పందిట్లోనుంచే వెళ్ళిపోయారు వారు. నా చైతన్యం అంతా వారివెంటే వెళ్ళిపోయింది. ఇప్పుడు నీయెదట వున్నది రంగమ్మ కట్టె మాత్రమే"

ఈమాటతో రంగనాయిక కంఠంలో గద్గదిక అంకురించింది. అలివేణి కళ్ళు అనిమిషా లయినాయి.

"రెండుపూట్లా వారిదర్శనం అవుతోంది కనక, కర్పూరవిడెం సమర్పించుకునే మునివేళ్ళ స్పర్శ ఆయినా అవుతోంది కనక, యెప్పుడైనా వొకొక్కమాటు, వారు, కాటుక కళ్ళ నిండా చూస్తున్నారు కనుక రంగమ్మ నింకా నువ్వు చూడగలుగుతున్నావు"

"నా కందులో సహస్రాంశమూ లేదుగా?"

రంగనాయిక క్షణం ఆలోచించి "శాస్త్రిల్లుమామయ్యగా రున్నారుగా? వారి నాశ్రయించరాదూ!" అంది.

"అదీ ఆయింది. ఈ ఆటసంగతి తేలితేగాని, వారు మాట్టాడరన్నా రన్నయ్యగారు" అని అలివేణి మొగం వేల వేసుకుంది.

"ఒక్కపనిచెయ్యి"

"ఏమి టదీ?"

"తెల్లవారితే యిటు మహారాజు కొలువు. దీపాలు పెడితే అటు వారి

రాక. కనక నాకెలాగా యోగం లేనట్టే. నువ్వు బసకే యెందుకు వెళ్ళ గూడదూ?"

"శాస్త్రం చెప్పిన ట్టుంది నీసలహా"

"అదేమే?"

"పెద్దమ్మగా రంటే వారికీ భయమే, అన్నయ్యగారికి భయమేట"

"పాదసేవకీ అభ్యంతరం వుంటుందా?"

అలివేణి "అవునుసుమా" అంటూ యెగిరిపడి "నువ్వు చెప్పింది బాగుంది. ఇక ఆప్రయత్నం చేస్తాను. ఆయేర్పాటు చేసేదాకా అన్నయ్యగారి పాదాలు వదలను" అంది.

"అదేవిధంగా చివరికి నీకేనా అదృష్టం—"

"నా కంత అదృష్టం పడితే నీకూ పట్టిం దన్నమాటే. మొదటిరోజున నిన్ను తీసుకునే వెడతాను"

"అయితే, మధ్యాహ్నం రెండు జాములవేళ మామయ్యగారి నోమాటు మీయింటికి రప్పించగలవా"

"వో! నిమిషంలో రప్పిస్తాను, మాఅమ్మ తీసుకువస్తుంది."

"అట్నుంచి నరుక్కువద్దాం. నాకు వేళఅయింది, వెళ్ళి పోవాలి, యిక నువ్వు వెళ్ళు"

ఇద్దరూ వొకమాటు గంభీరంగా చూసుకుని "సంయే" "సంయే" అనుకుని, అభీష్టం నెరవేరినట్టే ఆనందిస్తూ అలివేణి యింటికి వెళ్ళిపోగా, వుపక్రమణిక ఆలోచించుకుంటూ రంగనాయిక వెళ్ళిపోయింది.

* * *

"ఏ మౌ ద్దంటారు బాబయ్యా?"

"ఏమిటోయ్ అయేది? మహారాజే నెగ్గేస్తారు. వాడి తలకాయ దగ్గిర వుండి, కోట కొమ్మలికి నేను కట్టిస్తానిక మాదిగ అమ్మిగాడిచేత" అంటూ వెన్ను విరుచుకుని మీసం మీద చెయ్యివేసుకున్నాడు ఠాణేదారు.

"అంతమాట అనెయ్యకండి బాబయ్యా! ఇదివరకే తొందరయిపోయిందిక నేనా జాగ్రత్తగా వుండడం మంచిదండి"

"అయితే, యే మంటావ్"

"ప్రభువ్వారు నెగ్గలేరుటండి. నెగ్గడం దాకా ఎందుకూ కాయే కదపలేరు టండి?"

"అఁ!"

"సూరపురాజు బాబయ్య సెలవిప్పించా రండి. ఆటకట్టి పోయేవుంచిట దేవరా!"

"కొంపతీసి గోచీపాతగాడు నెగ్గేస్తాడా యేమిటి?"

" మనవి చేసుకున్నాను కాదండీ? అలాంటి మాటా రానియ్యకండి బాబయ్యా! దేవిడీ మన్నా అయిందంటే—"

"ఓరి నీ యిల్లు—"

ఠాణేదారు నో రెండిపోయింది.

*　　*　　*

"పైకి దయ చెయ్యండి బాబయ్యా!" అన్నాడు చల్లా జగ్గప్ప మెట్లతేసి చూపిస్తూ.

"అప్పుడే శంకరప్పగారు వచ్చారా యేమిటి?" అని సూరపరాజూ "యెత్తేమయినా పడిందా?" అని ఆదివరహమూర్తీ వొక్క మాటే అడిగారు.

ఇద్దరికీ "లేదండి బాబయ్యా!" అని వొకటే జవాబు.

"మ రేమంటావోయ్?"

"ఏమీ లేదు పైకి దయచెయ్యండి"

"ప్రభువు—"

"ఈపాటికి నల్ల చెరువుదగ్గిరికి చేరుకుంటారండి"

"అదేమిటి?"

"ప్రభువ్వారూ, శంకరప్పగారూ, అప్పలనరసింహరాజు బాబయ్యా వేటకి—"

"మరి ఆట?" అని అడిగాడు మూర్తి.

శంకరప్పగారికి వేటకూడా అలవాటుందా యేమిటి?" అని ఆశ్చర్య పడుతూ అడిగాడు సూరపరాజు.

ఇంతలో "వేటేమి టండోయ్?" అంటూ వెంకటరాయుడు వచ్చాడు.

జగ్గప్ప వివరాలు చెప్పాడు.

దానిమీద "అయితే యిక మేము పైకెందుకూ వెళ్ళడం?" అనడిగాడు మూర్తి.

"ఎత్తేమయినా దొరుకుతుందేమో పరకాయించమని సెలవయింది బాబయ్యా!"

"ప్రభువ్వారికి తోచనియెత్తు మనకా తోస్తుంది?" అని అన్నాడు వెంకటరాయుడు.

"ఎత్తుతోచడం సర్వాబద్ధం. ఇక వున్నదల్లా యేమిటంటే: ప్రభువు లేరు కనక, బలంచూస్తూ మనం ధారాళంగా చర్చించుకోవచ్చు. ఇది కాదని అదీ, అది కాదని యిదీ యెత్తువేసి చూడవచ్చు"

సూరపరాజు జిలా అనగా "బలం యేమాత్రం కలిసిపోయినా మనపరువు తక్కదండోయ్" అన్నాడు మూర్తి.

"పై నెవ రున్నారు జగ్గప్పా?"

"బంగారపు బలం యెలా వుందో అలాగే దంతపుబలం సర్ది వుంచింది అలాయిదాగా రంగనాయిక. నాగరత్నం కూడా పైనేవుందండి. వీరభద్రమూ విరిబోణీ వచ్చే వేళయిందండి"

"బతికాం మరి తొరగా పదండి" అంటూ మెట్లకేసి తిరిగాడు బోసినోరు చప్పరించుకుంటూ మూర్తి.

సూరపరాజు మెట్లదగ్గిరికి బయలుదేరి "వెంకటపతిరాజు దద్దయ్యగా రుంటే బాగుండును. అన్నట్టు విజయరామరాజుగారూ?" అని అర్థోక్తిలో వుండగా, "వారు భీమవరపుకోట వేంచేశారు బాబయ్యా! మళ్ళీ పదిరోజుల్లో దయచేస్తారండి. వెంకటపతిరాజు బాబయ్యకీ, అప్పలాచార్యు లయ్యవార్లం గారికీ, మల్లికార్జునలింగం అయ్యవార్లంగారికీ కబురు వెళ్ళింది. తమరు దయ చెయ్యండి, రాగానే పైకితీసుకు వస్తావారి" నంటూ జగ్గప్ప బయలుదేరాడు.

వారు ముగ్గురూ యేకవరసన మెట్లెక్కాశారు.

* * *

రోజులు కాదు, వారాలుకాదు, మాసాలే ఆరు గడిచిపోయాయి; కాని, యెత్తుపడలేదు. దారీ దొరకలేదు. ఆశే అంతరించి పోయింది.

ఈ ఆరుమాసాల్లోనూ యెక్కడి కెక్కడికో కబుర్లు వెళ్ళాయి. ఆహూతులూ, అనాహూతులూ యెవరెవరో యెంద రెందరో ఆటగాళ్ళు వచ్చారు.

ఎన్నో పరిశోధనలు చేసి, యెన్నో మాట్లు రకరకాల యెత్తులు వేశారు కాని, బంగారపుబలం బంగారపుకొండ అయి అలాగే ఉండిపోయింది.

కోటలో బంగారపుబలం యెలావుందో అలాసర్దుకుని మూర్తి వగైరాలు తమ యిళ్ళల్లో కూడా తీవ్రప్రయత్నాలు చేశారు.

ఒక్కొక్క బల్లదగ్గిర పదేసి మందీ, యిరవయ్యేసి మందీ నలుగుళ్ళు పడ్డారు.

పెదాపురానికి పెద్దాపురమే వుడికిపోయింది; కాని ప్రయోజనం కలగ లేదు.

చివరికి, మహారాజుకి, నిద్రాహారాలు కరువయిపోయాయి. రాచ కార్యాలమీద వెగటున్నూ పుట్టింది.

26

కరకర పొద్దుపొడిచింది.

ఎర్రని సూర్యబింబం, పొగనింపి అప్పుడే వెలిగించిన కాగితబ్బుట్టలాగ మెల్లిగా పైకి లేవసాగింది.

దేవిడిలో ఝూంఝుక రా మంటూ నగారా మోగిపోసాగింది.

ఊళ్ళోశివాలయంలో రుంజలు, ఆ నగరానికి జవాబివ్వసాగాయి.

బురుజుమీది నరసింహస్వామి ఆలయం పసిడికుండ, జిగజిగ మెరిసిపోతోంది.

ఘంటాపథాలన్నీ అసివారులు బయలు దేరిన అశ్వికులతో నిండిపోయి వున్నాయి.

సాలలు బాగుచెయ్యడంకోసం, కోటలో బయట కట్టివున్న మదపు టేనుగులు ఘీంకారాలతోటీ, పారశీకాశ్వాలు సకలింపులతోటీ అన్నదాతలను ఆహ్వానిస్తున్నాయి.

అగడ్తలో, తమ్మిచెర తప్పించుకుని, మహోల్లాసంతో పాటలు పాడు కుంటూ గండుతుమ్మెదలు పూలతోట కొల్లగొట్టడానికి కోటలో చొరబడు తున్నాయి.

ఇలాంటి సమయంలో, సాముగరిడీలు చాలించి, మహారాజు అప్పుడే స్నానపు గదిలో ప్రవేశించాడు.

నూనెజిడ్డు వదలడానికి ఇద్దరు గుబ్బెతలు సుగంధ చూర్ణంతో నలుగులు పెడుతున్నారు.

ఒకతె సువర్ణకలశం పట్టుకుని గంగాళం దగ్గిర నుంచుంది.

మరొకతె ఆగంగాళంలో నీళ్ళు తొరుపుతూ వుండగా యింకొకతె అందులో పన్నీరు గుమ్మరిస్తోంది.

వేరొకతె, వుండుండి చెయ్యిపెట్టి నీళ్ళు పాళాలు చూస్తోంది, పరిశీలనగా.

ఇంకొకతె కొంచెం దూరాననుంచుని చెంగావిపంచెకి చుంగలు సవరి స్తోంది.

మరొకతె అందరిమీదా కళ్ళతో అధికారం చెలాయిస్తూ, ఆజ్ఞలకోసం యెదురుచూస్తూ కొంచెం పక్కగా నుంచునివుంది,

మానసికాందోళనవల్లా, సుఖస్పర్శవల్లా కళ్ళు మూసుకుని, మొగం కూడా వంచుకునివున్న మహారాజు హఠాత్తుగా మెరుపుకొట్టినట్టయి ఆమెకేసి చూశాడు.

వెంటనే "చిత్తం మహాప్రభూ!" అంటూ ఆమె సావధాన అయింది.

"చల్లా జగ్గప్ప—నుంచున్నట్టుగా" అని కొంచెం ఆత్రంగా చెప్పి మళ్ళీ కళ్ళుమూసుకున్నాడు మహారాజు.

ఆజ్ఞ అంచెనోళ్ళమీద వెళ్ళింది.

జగ్గప్ప యెగిరివచ్చి "హాజర్ మహాప్రభూ!" అంటూ దోసిలి వొగ్గి నమ్రుడయినాడు.

కళ్ళు తెరవకుండా మొగంమాత్రం అటుతిప్పి, "జగ్గప్పా?" అన్నాడు మహారాజు.

"చిత్తం మహాప్రభూ!"

"ఎలావున్నాసరే, శంకరప్పగారిని నిమిషాలమీద తీసుకురావాలి"

"తీసుకువస్తాను మహాప్రభూ!"

"పాలకీఅయితే ఆలస్యం అవుతుంది. గండభేరుండాన్ని తీసుకువెళ్ళు"

"చిత్తం చిత్తం"

"ఇంకా నుంచున్నావు"

"లే_డ్_మ_"

జగ్గప్ప మాటకంటేముందే వుడాయించాడు.

"తొరగా తెమల్చాలి" అన్నట్టు పరిచారికలకేసి చురుగ్గా చూశాడు మహారాజు.

27

స్నానసంధ్యాద్యనుష్ఠానాలన్నీ ముగించేసుకుని, ఆరివున్న అంగాస్త్రాల జత ధరించి, మిత్రుల కిద్దరికీ మధ్యగా, కవాచీ బల్లమీద కూచునివున్నాడు శంకరప్ప.

కొంచెం పక్కగానూ, పడమటింటి గుమ్మానికి చేరికగానూ పెద్దమ్మా, లోగుమ్మంలో తలుపు ఆనుకుని రామసోదెమ్మా, మండువాదక్షిణపుటంచున గోడ ఆనుకుని అలివేణి రంగనాయికా నుంచుని వున్నారు.

"చెల్లాయిది ఆరుమాసాల తపస్సు. రంగనాయికదిన్నీ ఆపాటిదే కనక మీరీపాటికి వరవలు కాపడం ధర్మం" అన్నాడు శాస్త్రి.

అలివేణి దోసిలి వొగ్గింది.

"సంగతి సందర్భాలన్నీ మామయ్య గారితో మనవి చేసుకునే వున్నాను. మళ్ళీ యిలాంటి అవకాశం యెప్పటికో? అంచేత నే నాదుర్దా పడిపోతున్నాను" అంది జాలిగా రంగనాయిక.

"మిమ్మల్ని నిర్బంధించడానికి మేము చాలం; కాని, మీరివాళ దయ చెయ్యక తప్పదు. బాహాటంగా అంగీకరించడం తరవాయిగా మహారాజు వోడిపోయే వున్నారు. ఆకాస్తా అయిపోయిందనుకుందాం. ఇక మీతో యెత్తు వెయ్యడాని కెవరికి గుండెలు తాళుతాయి? కనక మీరివాళ 'ఊఁ' అనాలి, తప్పదు" అని యాజులు వొత్తిచెప్పాడు.

దానిమీద "యిక తప్పేటట్టు లే" దన్నట్టు శంకరప్ప పెద్దమ్మ కేసి చూశాడు. అది గుర్తించి "పెద్దమ్మగారి అనుగ్రహమూ మాభాగ్యమూనూ" అంది అలివేణి.

"వెర్రిపిల్లవు, జగత్పండితుడైన నా వరహాలమూటకి నేనా చెప్పగల దాన్ని?" అంటూ పెద్దమ్మ రామసోదెమ్మ కేసి చూడగా, ఆమె శంకరప్పకి మాత్రమే కనపడేటట్టు విభ్రమ విలాసాలు మొలిపించి తలుపుచాటున నక్కింది.

దాంతో శంకరప్ప కళ్ళల్లో వింతతేజస్సు మెరిసి, అలివేణి కనుదమ్ము లకు వికాసంయిచ్చి, రంగనాయిక చెవులకు మధుర శబ్దం అందించింది.

ఈ సమయంలో కొంజాదగ్గిరనుంచే "పెద్దమ్మగారూ!" అంటూ పిలుపు వినిపించింది. వెంటనే గుమ్మంలోకి వెళ్ళి పెద్దమ్మ "యేం జగ్గప్పా?" అనడిగింది.

వచ్చినమనిషి జగ్గప్పఅని తెలవడంతోటే నాలుక కరుచుకుంటూ రంగనాయికా, అలివేణీ తూర్పింట్లోకి దూరారు.

"దండాలు బాబయ్యా! దండాలండి, దండాలండి"

"శుభం....ఏమోయ్ తెల్లవారకుండా వచ్చావూ?"

"ప్రభువ్వారు తరిమిపంపారు దేవరా! నుంచున్నపాళంగా తోడితెమ్మని సెలవు. పాలకీ అయితే ఆలస్యం అయిపోతుందని గండభేరుండం పంపారు. ఈపాటికి సగందూరాన వుంటుందండి"

"అంత వులకం యేమిటోయ్?"

"తెలవదు బాబయ్యా"

తదేకదృష్టితో చూస్తూ "ఏసుగ్గా వున్నారా?" అని అడిగాడు శంకరప్ప.

"లేదం" దన్నాడు జగ్గప్ప.

"ఏంచేస్తున్నారు?" అనడిగాడు యాజులు.

"స్నానప్రయత్నంలో ఇంకా నలుగుల్లోనే వున్నారండి"

శంకరప్ప చిరునవ్వు బిగపట్టుకుని, మిత్రులకేసి బెల్లింపు చూపులు చూశాడు.

"ఏదో యెత్తు తోచింది, మరి లేవండీ" అంటూ యాజులు లేచి నుంచున్నాడు.

చిరునవ్వు నవ్వుతూ, పెదవి విరుస్తూ, తల అడ్డంగావూపుతూ తొంగిచూసి రంగనాయిక మళ్ళీ దాక్కుంది.

"అదిగో గండభేరుండం బాబయ్యా!" అన్నాడు జగ్గప్ప.

శంకరప్ప నిశ్చలంగా అలాగే కూచుని వున్నాడు.

అదిచూసి "లే, యింకా జాప్యం చేస్తావేం నాయనా?" అంటూ పెద్దమ్మ తొందర పెట్టింది.

అప్పుడు, మొగంపక్కకితిప్పుకుని, కిందికిచూస్తూ వొక్కమాటు తల పంకించి, తాపీగా మళ్ళీ మొగం తిప్పుకుంటూ "జగ్గప్పా!" అంటూ అందుకున్నాడు శంకరప్ప.

"చిత్తం బాబయ్యా!"

"శంకరప్ప ఏనుగెక్కేగాని, గుర్రంయెక్కి వెళ్ళడోయ్"

అదేదో బోధపడక జగ్గప్ప తెల్లపోయాడు.

శాస్త్రీ యాజులూ మొగమొగాలు చూసుకున్నారు.

పెద్దమ్మ శంకరప్పని విడిచి జగ్గప్పనీ, జగ్గప్పని విడిచి శంకరప్పనీ చూడసాగింది.

"కనక నువ్వు వెళ్ళిపోవచ్చు"

"వెడతాను దేవరా?" అంటూ చేతులు నలుపుకున్నాడు జగ్గప్ప.

"ఈమాటే మనవిచెయ్యి ప్రభువ్వారితోటి"

"చిత్తం చిత్తం" అంటూ నసికాడు జగ్గప్ప.

"ఇంక గండభేరుండం యెందుకూ?"

"పాలకీ-"

"ఇప్పటికంతే మరి"

"సెలవు బాబయ్యా!"

"శుభం"

"దండాలండి, దండాలండి, దండాలండి"

బరువుగా అడుగులు వేసుకుంటూ వెళ్ళి జగ్గప్ప గుర్రం యెక్కాడు.

గుర్రాలు మేఘాలెక్కాయి.

28

"ఆరుమాసాల ఆందోళనవల్ల, గుర్రం కదిపితే యేనుగుతో తెరచి రాజపుత్రుం దన్నసంగతి మరచిపోయారు ప్రభువ్వారు" అని కళ్ళు చికిలించుకుంటూ, జగ్గప్పవెళ్ళి వెళ్ళడంతోటే రంగనాయిక మళ్ళీ వాకిట్లోకి వచ్చింది.

"శాబాసు" అంటూ ఆమె వెనకనే అలివేణిన్నీ వచ్చింది.

"ఏమీటీ?" అంటూ యాజులూ, "అవును సుమా" అంటూ శాస్త్రీ వూగిపోయారు.

అది శంకరప్పకి వుద్రేకం కలిగించింది.

ఆరుమాసాలుగా బలవంతాన అణిగి వుండిన వుత్సాహం అంతా వొక్కవూపున కట్టతెంచుకుని వురికి, శంకరప్పని గుంజిగుంజి విడిచిపెట్టింది.

దాంతో "మనం నెగ్గేశామండి! మహారాజివాళ తమ వోటమి వొప్పేసుకుంటారండి" అంటూ చంటిపిల్లాడిలాగ వరవళ్ళు తొక్కి, అమాంతంగావెళ్ళి పెద్దమ్మ కాళ్ళదగ్గిర చతికిలబడ్డా డతను.

పెద్దమ్మకిన్నీ వుత్సాహమూ, ఆనందమూ వెల్లివిరిసి పోయాయి.

వెంటనే శంకరప్పని పొదివిపట్టుకుని "నాతండ్రే! నాబాబే! ఈమాట వినడానికి కనిపెట్టుకుని వున్నాను నాయనా నేను. నాకళ్ళు చల్లబడ్డాయి బిడ్డా!" అంటూ వూర్ధ్వశ్వాసతో మూర్ధాఘ్రాణం చేసిందామె.

అదిచూసి అలివేణి "యిదంతా పెద్దమ్మగారి చేతిచలవ" అనగా "యింకా సందేహమా!" అంటూ ఆవేశంతో అందుకున్నాడు శంకరప్ప.

"మీరంతా శంకరప్ప మహా తెలివయినవాడనుకుంటున్నట్టుంది. ఇదంతా శంకరప్పప్రజ్ఞె అనుకుంటున్నట్టూ వుంది; కాని, అసలు శంకరప్ప ఆదిలోనే మొగంవేల వేసేశాడు. ఇప్పుడు మీయెదుట వున్న శంకరప్ప పెద్దమ్మ ప్రాణప్రతిష్ఠచేసి విడిచిపెట్టిన పిండిబొమ్మ. నిజంగా పెద్దమ్మే కటాక్షించి వుండకపోతే, శంకరప్పయెవరో, మీరెవరో, మహారాజెక్కడో, యీగొడవ అంతాయేమిటో! ఎన్ని జన్మలెత్తి యెంతసేవ చేసినా నేను పెద్దమ్మరుణం తీర్చుకోలేను. పెద్దమ్మ శక్తి యీవాళ్ళే యెవరెరుగుదురూ? మహారాజు నాకోసం పాలకి పరివారమూ పంపారంటే- సేనాధిపతినే పంపారంటే అది పెద్దమ్మవేసిన ఎత్తుకి ఫలితం. ఎందుకని దయతలిచి ఆవేళ వారు రాగానే నన్ను పంపించిందిగాని, పెద్దమ్మ వొకరోజు బెట్టుసరీ చూపిస్తే మహారాజే పాదచారి అయి రాకపోదురా వెతుక్కుంటూను? ఆదిలో పెద్దమ్మ వేసిన యెత్తే యిప్పుడు మహారాజు ఆట కట్టిందనుకోండి. నామరూపాలులేక గాలి కెగిరి

వచ్చిన యీదూదిపింజెని 'మనిషి, వుక్కుతునక' అనిపించింది పెద్దమ్మ దివాన్జీ నౌకర్లచేత యీడ్పులుపడ్డ శంకరప్పకి పెద్దాపురం మహారాజుచేత తహజీ మిప్పించింది పెద్దమ్మ. అంటే నాపెద్దమ్మ ఆదిశక్తి అని యిప్పుడేనా తెలిసిందా మీకు? నా పెద్దమ్మ నాయిలవేల్పు"

ఇలా అంటూ పరవశుడయిపోయి కళ్ళుమూసుకుని అతను పెద్దమ్మ పాదాలమీద వాలాడు.

అందరి కళ్ళూ చెమ్మగిల్లాయి.

శాస్త్రీ, యాజులూ, అలివేణీ, రంగయికా పెద్దమ్మ కేసి చూస్తూ అప్రయత్నంగా దోసిళ్ళు వొగ్గారు.

కళ్ళుతుడుచుకుంటూ వచ్చి, పెద్దమ్మమీద ఒక చెయ్యి ఆనుక్కూచుని, రామసోదెమ్మ బోర్లాపడుకుని వున్న శంకరప్ప వీపు నిమిరింది.

అప్పటికి పెద్దమ్మకి మాట తిరిగింది.

"అన్నం అమ్ముకుంటూ పొట్టపోసుకునే ముసలిముండ యింతపని చెయ్యడం యెక్కడేనా వుందా? కనక నా వెర్రితండ్రి మాటలు మీ రెవరూ నమ్మకండి నాయనా! 'చేతిలో యెర్రని యేగానిలేదు. మహారాజుని ఆశ్రయిద్దామని వచ్చాను. అన్నం పెడతావా పెద్దమ్మా' అంటూ వచ్చాడు నాతండ్రి. ఆ దైన్యంలోనే ఆ మొగంమీద నాకు దేవతాకళ కనపడింది. 'నీకొడుకనుకో' అని యెవరో చెవిలో చెప్పినట్టయింది. దీనికి సాయం నామేనగోడలు - యీ వెర్రిపిల్ల 'కట్టుకోడానికి బట్టలుకూడా లేనట్టుంది అత్తా - మొగం కలకల్లాడుతోంది, గొప్పవాడు కామోసు, వొప్పుకోవమ్మా' అంటూ పాకులాడింది. లేదన లేక పోయాను. పెట్టాలని వుంటే పదిమంది తిని పోయేచోట గుప్పెడన్నమే మిగలకపోతుందా? 'నీకులోటు లేదు, రా, నాయనా!' అన్నాను. అదివిని పొంగిపోయాడు నాతండ్రి, అప్పుడే మొదలు ఈ పడిపడి దణ్ణాలికి. చిట్టి తండ్రికి నేనంటే యేదో వెర్రిభక్తి కుదిరిపోయింది. ఇంతకీ నాతండ్రికి జయంకలిగింది నాకు కావలసిందదే" అందామె.

అప్పటికి ప్రకృతిలో పడి లేచి కూచున్నాడు శంకరప్ప.

వెంటనే రామసోదెమ్మ వడమటింటోకి వెళ్ళిపోయింది.

తరవాత "నౌకర్లచేత యీడ్పులు పడ్డం యేమిటో కూడా చెబితేగాని వల్లకా" దంటూ వెళ్ళి శంకరప్ప రెండుచేతులూ పట్టుకున్నాడు శాస్త్రి.

యాజులుకూడా మొండిపట్టు పట్టాడు.

పెద్దమ్మా శంకరప్పా వొక్కమాటు చూసుకున్నారు.

అచూపుల్లో మెరుపుతీగలు పాకిపోయాయి.

వెంటనే ఒక్కమాటు కంఠం సవరించుకుని శంకరప్ప జరిగిందంతా చెప్పేశాడు.

విని విని "దివాన్జీకి, ఠాణేదారుకి పుట్టగతులుంటాయా" అంటూ పెద్దమ్మ పళ్ళుకొరికింది.

అలివేణీ రంగనాయికా కంటతడి పెట్టుకున్నారు.

"ఈతుచ్ఛుల్ని దేవిడీమన్నా చేయించవలసిందే" అంటూ శాస్త్రీ, యాజులూ అగ్గయిపోయారు.

ఇంతలో పాలకి వచ్చింది.

ఒక్కమాటు రంగనాయికనీ, అలివేణినీ చూసి పెద్దమ్మ శంకరప్పకి కనుసన్న చేసింది.

వెంటనే "అలివేణీ? రంగనాయికా!" అంటూ మహోత్సాహంతో లేచి అత నందుకున్నాడు.

"ఇప్పటికి నేను వచ్చినపని అయింది. అనుకున్నదీ నెరవేరింది. ఇక యేది యేమయినా యిబ్బంది లేదు. అదివరకెందరితో ఆడినా, మహారాజుతో యెత్తు వేశాక అటో యిటో అది తేలిపోయే దాకా మరెవరి తోటీ ఆట వెయ్య కూడదనుకున్నాను. శాస్త్రిగారి తోటీ యాజులుగారితోటీ కూడా ఆడలేదంటే యిక చెప్పడానికేం వుంది? ఇక ఆవ్రతం పూర్తి అయినట్టే; కనక యివాళ రాత్రి-తెలిసిందా? ఇక మీయింటికి వచ్చి యెత్తు వేస్తాను. మీకోరిక తీరుస్తా"

శాస్త్రీ యాజులూ చాలా ఆనందించారు.

అలివేణీ రంగనాయికా పొంగిపోయి, అంతలో కొంచెం సిగ్గుపడ్డారు.

ఈ సమయంలో చాకలి పెద్ద వచ్చి "హాజర్ బాబయ్యా!" అని విన్నవించి పాలకీ దగ్గిరికి వెళ్ళిపోయాడు.

అందరి దగ్గిరా సెలవు పొంది, కళ్ళు తిప్పుకుంటూ శంకరప్పని పొగుడుతూ రామసోదెమ్మ దారి చూపించగా "అలాగాండి? బాగుందండి. అవును, మంచిబట్టలే వుంటే వారియెదట రాచ కొమాళ్ళ విశేషం యేమిటండి? మీ మేలు మరిచిపోరండి వారు. దీపాలు పెట్టాటప్పటికివాళ భోజనం పెట్టిం చండేం అక్కయ్యగారూ!" అని గునిసి, రంగనాయిక, దొడ్డిదారిని కోటకి వెళ్ళిపోయింది.

ఆమె కోట సమీపిస్తుం దన్నంతవరకూ జాప్యం చేసి శంకరప్ప లేచాడు.

వెంటనే అలివేణి అతని పాదాలు అంటి కళ్ళకద్దుకుని, ఒక్కమాటు

అతనికళ్ళల్లోకి సవిలాసంగా చూసి, తానే కరిగిపోయి, నునుసిగ్గుతో పక్కకి తప్పుకుంది.

"అబ్బాయోయ్. అగ్రహారం. జ్ఞాపకంవుందా? మరోటయితే నే నొప్పను సుమా" అంటూ పెద్దమ్మ సాగనంపగా, శాస్త్రీ యాజులు గార్ల బుజాలమీద చేతులు వేసుకుని పున్నమ చంద్రుడు లాగ మెరసిపోతూ శంకరప్ప పాలకీ దగ్గిరికి బయలుదేరాడు.

29

పాలకీలో కాలు గుమ్మంలో పెట్టాటప్పటికి వూచలాగ వచ్చి మహారాజు శంకరప్పని కౌగలించుకున్నాడు.

కళ్ళు తెరిచి చూశాటప్పటికి ఆ కౌగలింతతోనే యిద్దరూ సింహాసనం మీద కూచుని వున్నారు. మహా విలవ అయిన తలకాయకు తగినసత్తాలేక, దివాన్జీమెడ జవజవలాడి తోటకూరకాడ అయిపోయింది.

సభ్యులందరి కంటే ముందు తనకంఠం సవరించుకుని "శంకరప్ప గారూ!" అని సంబోధించాడు మహారాజు.

"ఏమి సెలవు జగత్ప్రభూ!" అని శంకరప్ప దోసిలివొగ్గాడు.

"తమరు నాఆట కట్టేశారండీ"

"ఎంతమాటా! నిర్హేతుకజాయమాన కటాక్షంవల్ల తమరలా సెలవిప్పిస్తున్నారే కాని, యేలినవారి ఆటకట్టడానికి నేనెంతవాణ్ణి మహాప్రభూ?"

"అలాకాదండీ! స్పష్టంగా నేనోడిపోయాను. చదరంగంలో నాకిదే మొదటి వోటమి. ఓటమివల్ల మనుష్యుల మానసికావస్థ లెలాపరిణమించేదీ నాకిప్పుడేబోధ అయింది. అయితే, ప్రతికక్షి రసికుడైతే వోటమికూడా ఆనంద కరంగా వుండేటట్టే కనపడుతోందండీ"

"ఒక్క మనవి మహాప్రభూ!" అంటూ అందుకున్నాడు అప్పల నరసింహ రాజు.

"నాఅంచనా తప్పిపోలేదు. తమ రుభయులూ ఆటకి కూచుంటే యెవ రోడినా పర్యవసానం యిలాగే వుంటుందని నే నాదిలోనే నిశ్చయించుకున్నాను. అంచేతే యెంతజంకినా, శంకరప్పగారిని నేను బలవంతపరచ గలిగాను. అరుమాసాల తీవ్రస్పర్ధకి ఫలితంగా, చివరికి, విజితులూ విజేతలూ కూడా సమంగా ఆనందించడం – యిది మానవ ప్రవృత్తికి అతీతమైన విషయం."

"తమరింకొకటికూడా సెలవిప్పిస్తారని తలుస్తున్నాను"

"చిత్తం మహాప్రభూ, మనవి చేసుకుంటున్నాను. ఈ ఫలితానికి సన్నికృష్టకారణం శంకరప్పగారి ప్రవృత్తిన్నీ. ఏమంటే? శంకరప్పగారి యీ విజయం సామాన్యమైనదా? కాని, దానికి సంబంధించిన పొంగు లేశమయినా వారిదగ్గిర కనపడుతోందా? వారి మొగంమీద యెంత స్వాతికతేజస్సు భాసిస్తోందో చిత్తగించారా?"

"అదీ సంగతి. దానివల్ల పరిసరాలన్నీ అకలుషాలయినవి. బ్రహ్మతేజస్సంటే అదేకదూ?"

"చిత్తం చిత్తం"

దీనిమీద చేతులుజోడించుకుని "శ్రీహరీ! మాటలురాని కొండికవాణ్ణి పట్టుకుని యిద్దరు ప్రభువులు అలా సెలివిప్పించడం ధర్మమా?" అంటూ అందుకున్నాడు శంకరప్ప; కాని, మాటకి అడ్డంవచ్చి మహారాజు "ఇద్దరు కాదెంత మందయినా యీపని చెయ్యవలసిందే. ఏమంటే నిజంగా చదరంగం ఆడతగ్గవారు తమ రొక్కరే కనబడుతున్నారు. ఇందులో తమర్ని జయించగలవాడింతవరకూ పుట్టలేదు, ఇకముందూ పుట్టబోడు" అన్నాడు.

శంకరప్ప మొగం వంచుకున్నాడు.

"తమచేతిలో అపజయం పొందడంకూడా వొక భాగ్యంలోనే లెక్క"

"...................."

"మనస్సు నిలుపుకోలేక ఆట వెయ్యడమేకాని, యెవరితోవేసినా చంటిపిల్లలతో ఆడుతున్నట్టే వుండేది. తమతో అడ్డంమాత్రం కత్తులమీద పరీక్షా, నేలవిడిచి సామూనూ"

"ఇప్పటిదాకా నేనున్నూ —" అంటూ మోడ్పుకేలితో ప్రభువుకేసి తిరిగి అందుకున్నాడు శంకరప్ప.

"అనేకులతో చదరంగం ఆడాను. అనేకం మాట్లాడాను. అతినిర్లక్ష్యంగానూ ఆడాను. అందర్నీ ఓడించాను; కాని పెద్దాపురం కోటలో అడుగు పెట్టినప్పుడు కాళ్లు వొణికాయి. తమ యెదట కూచున్నప్పుడు గుండెలు కొట్టుకున్నాయి. తమ దివ్యతేజస్సు నన్ను విభ్రాంతుణ్ణి చేసేసింది. తీరా యెత్తువేసిన తరవాత తమతో ఆటకికూచోడం దుస్సాహసం అని బోధపడింది. పట్టుపట్టి యేలినవారితో ఆడినందుకు నేను సిగ్గుపడిపోతున్నాను మహాప్రభూ!"

"సిగ్గా? ఓడిపోయిన నాకే ఆనందంగావుందే, తమ కేలా సిగ్గు? ఆట మొదలుపెడితే యెవరికో వొకరికే గెలుపు. రెండో వారోడి పోవలసిందే. అయితే, అంతమాత్రాన వారిని తీసిపారెయ్య వలసిందేనా? నిజంగా, చూడవలసినవి శక్తిసామర్థ్యాలూ, యుక్తిప్రయుక్తులూనే; కాని, జయాపజయాలు కావు"

ఇలా అని మహారాజు తనకేసి చూడగా "ఏలినవారు సత్యం సెలవిప్పించారు" అంటూ అందుకున్నాడు అప్పల నరసింహరాజు.

"శంకరప్పగారెంతకేనా సమర్థులు; కాని, వారు తమ శక్తి యెంతటిదో యెరుగరు. వారిని కోటకి తీసుకురావడం నాకు చాలాకష్టం అయిపోయింది"

"దీనికంతకి కారణం నాశపథం. 'నేనయ్యా మహామొనగాణ్ణని యెక్కణ్ణుంచో వచ్చి, యెత్తు వేశాటప్పటికి చేతులు వేలవేస్తే యెలాంటివాడు కూడా సహించడం కష్టం.' అందుచేత అసమర్థులూ, కళాజీవులు కానివారూ సిద్ధపడకుండా వుండడానికే నేనీ శపథం పట్టాను గాని, మరొకందుకు కాదు. దీనికి నిదర్శనం, వచ్చినవా రోడిపోతే తల కొట్టించివేస్తా నన్నాను కదా, మరి నేనే వోడిపోతే?"

"చిత్తం చిత్తం, నేనామాటే మనవిచేసుకున్నాను శంకరప్పగారితో. కాస్త యోచించగలవారి కెవరికయినా ఇది తోదే ప్రశ్నే, ఇందులో ఏదో గంభీరార్థం వుండకపోదు-"

"ఉండకపోదంటే తమరు గ్రహించలేనిదా యిది అయినా నేనే మనవిచేసుకుంటాను"

ఇలా చెప్పి శంకరప్ప కేసి తిరిగి, చేతులు కట్టుకుని "దాసోహమ్" అని మహారాజు శిరస్సు వంచుకున్నాడు.

అది చూసి అప్పలనరసింహరాజు చకితుడైనాడు-

శాస్త్రీ యాజులూ నిర్విణ్ణు లయిపోయారు.

విజయరామరాజు దివాన్జీ కేసి నిరసనగా చూశాడు.

సభ్యులందరూ గతుక్కుమనిపోయారు.

అంతకు ముందే "శ్రీహరీ! శ్రీహరీ!" అంటూ చెవులు మూసుకుని "ఎంతమాటా? కిరీటమాంధాతలు మమ్మేలినవారు తమరెక్కడ! క్షుద్రభిక్షుకుణ్ణి నేనెక్కడ మహాప్రభూ? తమ రంతమాట సెలవిప్పిస్తే నేను భరించగలనా?" అంటూ శంకరప్ప తహతహలాడి పోయాడు.

30

ఒక్కక్షణం గడిచాక, ఆనందబాష్పాలు కొనగోట చిమ్ముకుంటూ "శంకరప్పగారూ!" అని మళ్ళీ సంబోధించాడు మహారాజు.

"చిత్తం మహాప్రభూ!" అంటూ అంజలిబంధంతో శంకరప్ప సావధానుడైనాడు.

"ఇంతటి ఉత్కటానందం నాకింతవర కెప్పుడూ కలగలేదు, ఇందుకు గుర్తుగా, తమ ప్రతిభముందు నాసంపత్తి అణువునూ పోలదు గాని, అయినా చంద్రున కోనూలుపోగని శాస్త్రమే కనక, పెద్దాపురం రాజ్యంలో వున్నదీ యేమయినా సరే తమకి సమర్పించుకుంటాను సెలవిప్పించండి"

"నాకు బహుమానమా మహాప్రభూ?"

"అవును........కాకేమీ........తమకంటే బహుమానార్హులు మరెవరూ?"

"పోనీ, నేనిప్పటికే బహుమానం పొంది వున్నానుకదా?"

"అదెలాగా?"

మహారాజు, అప్పలనరసింహరాజుకేసి చూస్తూ యిలా అనగా, ఇదంతా వోరకంట చూస్తూవున్న దివాన్జీ యీనిండు సభలో తాను చేసిన పని బయటికి వచ్చేస్తుందేమో అని కుతకుత లాడిపోతూ తలకాయ తీసుకువెళ్ళి పొట్టలో పెట్టుకున్నాడు.

అది చూడకుని శాస్త్రి యాజులుగార్లకు కన్నుగీటి శంకరప్ప మళ్ళీ అందుకున్నాడు.

"వత్సవాయివారి సాహసౌదార్యాలు చాలా విన్నాను. ప్రకృతం సకృచ్ఛ్రంగా చూస్తూనూ వున్నాను. నాకు ఆనందపారవశ్యం కలుగుతోంది. ఇదిలా వుండగా: కందనోలిసంఘటన చిరస్మరణార్హమే కాని, మానెల్లెలు చంద్రవదన, అది చాలదని పూర్వపక్షం చేసేసింది. "పెద్దాపురం మహారాజులుంగారితో కూడా యెత్తువేస్తే కాని, తనకి తృప్తిలేదని" ఆమె నన్ను తరిమి పంపింది. నేను చాపలం జయించుకోలేక పోయినాను. మురిసిపోతూనే వచ్చాను; గాని పెద్దాపురం ప్రవేశించడం చాలా సాహసం అని అనుభవం అయింది. ఏమయినా ముళ్ళ కంచెల్లో బాధపడి చివరికి సహకారం పొందకలిగాను. ఏలినవారితో వొక్క ఆటా ఆడగలిగాను. తమతో అర్థాసనమున్నూ అధిష్ఠించగలిగాను, తృప్తి అయింది. నాబతుకున్నూ సఫలం అయింది. ఒక పిచ్చిబ్రాహ్మడి కిది సంభవమా మహాప్రభూ? ఒక దరిద్రదేవత కిది లభ్యమేనా రాజాధిరాజా? ఇంతకంటే నేను కోరతగినట్టిన్నీ పొంద తగినట్టిన్నీ బహుమానం మరేం వుంది భూలోకదేవేంద్రా?"

దీనికి మహారా జేదో చెప్పదలచుకుంటూ వుండగా "నేను మనవి చేసుకుంటాను" అంటూ అప్పలనరసింహరాజు లేచాడు.

మహారాజు "సెలవిప్పించడి" అన్నాడు.

"సంగ తంతా తమకి విశదమయ్యే వుంది. దాన్నిబట్టి చూస్తే తమ

దర్శనం లభించడమూ, తమతో యెత్తువెయ్యగలగడమూ - ఇవే శంకరప్ప గారికి మహామేరువులు, కాని వారి కళాభిజ్ఞత -"

"అదీ సంగతి. వారి కళాసంపద మన మందరమూ కొల్ల లాడినాము. దానికి పరిహారం చూపించవద్దూ? ఇంతేకాక, ఏవిద్యలోనయినా, యేకళలో నయినా నిష్ణాతులైనవారికి వత్సవాయివారి సత్కారంలేకుండా వుండగూడదని మామూల పురుషుల శాసనం దానికి తప్పడం మాకు ధర్మమా, సాధ్యమా? విద్యలకు మా రాజ్యంలో అయినా అనాదరం జరగకూడదే, యిక నాదగ్గిరా జరగవలసింది?"

"నాదగ్గిర యే లేశమాత్రమో కళాభిజ్ఞత వుండడం నిజమే; కాని అది చెప్పుకోతగ్గది కాదు. నా యెడల శ్రీ దాట్ల అప్పల నరసింహరాజు బహద్దరు వారికీ నిర్హేతుకంగా పుత్రవాత్సల్యం కలిగి పోయింది. భీమవరపుకోట నాన్న గారు దానికి దోహదం చేశారు. ఆ రసికప్రభువుల ఆదరవాత్సల్యాలే నన్ను తమ సన్నిధి చేర్చాయి గాని, నా శక్తిసామర్థ్యాలు కావు"

"అయితే, మామయ్యగారికి అలాంటి ఆదరవాత్సల్యాలు తమయెడల మాత్రమే, కలగడాని క్కారణం?"

ఉన్నట్టుండి విజయరామరా జీలా అడగ్గా మందహాసం చేస్తూ "మరి వారి సందేహం తీర్చండి" అన్నాడు మహారాజు.

అంజలిబంధంతో విజయరామరాజుని నిర్దేశిస్తూ "ఆదిలోనే వారికి నచ్చ చెప్పుకోలేక పోయాను. ఇలా నిలవతీసి అడిగితే యిప్పుడేం చెప్పుకోగలనూ? కాక, జగత్ప్రభువులతో చర్చ సాగించడం అనుచితం" అంటూ వినయ విధేయతలు కనపరిచాడు శంకరప్ప.

అవ్యవధానంగా "కనక, తమ అభీష్టం సెలవిప్పించండి" అన్నాడు అప్పలనరసింహరాజు.

"తప్పనిసరి కావడంవల్ల విన్నవించుకుంటున్నాను. అయితే, నాకొక తృప్తిలేకపోలేదు. అదేమిటంటే? ఎదటవున్నది మహాసముద్రమే. కాని నా చేతిలోవున్నది బుడ్డిచెంబు మాత్రమే. మరి ప్రకృతం. మహాప్రభూ? నేను నిరుపేదను. నిరుపేదలకు కావలసినవి కూడూ గుడ్డానూ. వీటిలో యేలినవారు నాకొక్క అన్నంమట్టుకు పెట్టిస్తే, అదే మహా మేరువుగా సంతోషిస్తాను"

ఈమాటనేటప్పుడు శంకరప్ప చాలా నిర్లిప్తత కనపరిచాడు.

అదిచూసి అందరూ మొగమొగాలు చూసుకున్నారు.

శాస్త్రీ యాజులూ "కొంపతీసి యేదో కాస్త మాన్యం కోరేస్తారా యేమిటి శంకరప్పగారు" అనుకుంటూ ఆదుర్దాపడిపోయారు.

ఈధోరణి గుర్తించుకోలేక మహారాజు తనకేసి చూడగా, అప్పలనర సింహరాజు "విందాం మహాప్రభూ" అన్నాడు.

"మనవి చేసుకుంటున్నాను" అని శంకరప్ప, మాట అప్పల నరసిహం రాజు కందించి, మహారాజుకేసి తిరిగాడు.

"నా యిష్టక్రీడ చదరంగం. దానివల్లనే యేలినవారికి నాయెడల ఆదర భావం కలిగింది"

"చిత్తం" అన్నాడు మహారాజు.

"కనక నాకోరిక దానికి సంబంధించే వుండడం వుచితం"

"సెలవిప్పించండి"

"చదరంగానికి అరవైనాలుగు గదులు. మొదటి గదిలో వొక వడ్లగింజ వుంపించండి తరవాత. రెండో గదిలో రెండు, మూడో గదిలో నాలుగు, నాలుగో గదిలో యెనిమిది - యిలాగ వెళ్ళినకొద్దీ రెట్టింపుచేయిస్తూ నాకు వడ్ల గింజలు దయచేయించండి మహాప్రభూ!"

ఇలా అని శంకరప్ప వొక్క క్షణకాలం మహారాజు కేసి చూశాడు. తరవాత సన్నిహితులకేసి చూశాడు. చివరికి సభఅంతా కలయచూశాడు.

కాని, వొక్కరూ తనమాట బోధపరచుకున్నట్టు లేకపోగా మందహాసం చేస్తూ, కనపడీ కనపడనట్టొక మాటు తల పంకించుకున్నాడు.

శాస్త్రికీ యాజులికీ కూడా అది బోధపడలేదు; కాని, "యిందులోకూడా గొప్పచాతుర్యం వుంటుంది. వుండి తీరుతుంది" అనుకుని, యింతలో శంకరప్ప ధోరణిచూసి "వోస్! వుందోయ్" అన్నట్టొకరూ "ఓహ్! వుండకేమోయ్!" అన్నట్టొకరూ తల లెగరవేసుకున్నారు.

అప్పటిదాకా కమిలి, కుమిలి, వుడికి, మాడిపోతూ వుండిన దివాన్జీ "పుట్టెడుగింజ లయితే పారబోస్తాను పట్టుకుపో" అనుకుని తలకాయ విసిరేసుకున్నాడు.

ఉండుండి "మళ్ళీ మనం మధ్యాహ్నం కలుసుకుందాం" అన్నాడు మహారాజు.

"చిత్తం చిత్తం" అన్నాడు శంకరప్ప.

ఇద్దరూ సింహాసనం దిగారు.

సభఅంతా ఉబ్బెత్తుగా లేచింది.

అర్చలదగ్గిర కళ్ళతో సెలవుపుచ్చుకుని మహారాజు వాస గృహానికి వెళ్ళిపోయాడు.

31

గద్దె దిగీదిగడంతో అప్పలనరసింహరాజూ, విజయరామరాజూ శంకరప్పని కౌగిలించుకున్నారు.

శాస్త్రీ యాజులూ పాదాభివందనం చేశారు.

మూర్తీ మొదలయినవారు వచ్చి ముట్టడించేశారు.

ఇక్కడ యిది యిలా జరుగుతూ వుండగా, సేనాధిపతి వచ్చి కనుసన్న చేసి, అప్పలనరసింహరాజుని యెడంగా తీసుకువెళ్ళాడు.

"చిత్తగించారాః"

"సెలవిప్పించండి"

"తాణేదారుకి దేవిడీమన్నా అయిపోయింది. పెద్దాపురంలో వుండడాని క్కూడా సెలవులేదు"

"ఒ-క-టి"

"దివాన్జీవారి విషయం సందేహాస్పదంగా వుంది. కేవలమూ దేవిడీమన్నా కాకపోవచ్చు గాని—"

"రెండు పూర్తి చేయిస్తా రనుకున్నాను"

"కావా లనేనా తమ నిశ్చయమున్నూః"

"ఇంకా - మెల్లిగా - "

"నిజమే కాని - మనిషికి పరశ్రేయ స్సహనం —"

"లేశ మయినా వుంది టండీః"

"లేదు లేదు"

"ప్రత్యక్షశయ్య కనపరచిన బులుసు రామగోవింద శర్మ గారినికూడా యిలాగే అగౌరవపరిచారు కాదుటండీ ఈయనః"

"ప్చ"

"నొట్టుముక్కల రామభద్రరాజు మామయ్యగారు పూనుకుని రాకపోతే అలివేణికి ప్రవేశం కలగనిచ్చునుటండీ ఈయనః నృత్యం విషయంలో పెద్దా పురం రాజసభకి అదితెచ్చిన పేరుప్రతిష్ఠలు మరే రాజసభకి మరే నర్తకి తేగలి గిందండీః"

"జ్ఞాపకం వుంది"

"రామతీర్థం వైణికులు పరమశివశాస్త్రిగారు విసిగిపోయి ముందుకి సాగి పోడాని క్కారణం ఈయన కాదుటండీః వారు బిక్కనవోలు దాటి వెళ్ళక పూర్వమే యేనుగు భీమరాజుగారు మహారాజులుం గారికి సంగతి విన్నవించి

వుండకపోతే, అప్పుడు పెద్దాపురం సంస్థానాని కెంత అప్రతిష్ఠవచ్చి వుండే దండీ?"

"నిజమే"

"ఢిల్లీ అత్తరు వర్తకుడు షుకురల్లీఖాను, గులాబీ అత్తరుసీసా కోటగోడకి వేసి కొట్టడానికి క్కారణం ఈయన కాదుటండీ"

"అవును"

"లాహోరువస్తాదు దళపతిసింగు 'ఇంకెవరూ లేరూ?' అంటూ కాలుదువ్వి తొడ చరిచి మీసంమీద చెయ్యివేసుకున్నప్పుడు, యీరంకి వీరావధానులుగారు జబ్బచరిచి నిలవకపోతే, పెద్దాపురం రాజ్యం నామరూపాలు నిలిచి వుండునుటండీ? నల్లపరాజు వెంకటపతిరాజు దద్దయ్యగారు అడ్డుకున్నారు కనక సరిపోయింది; కాని, అవధానులుగారిని ఈయన కోటలో అడుగు పెట్టకుండా చెయ్యాలని చూశారు కాదుటండీ?"

"యథార్థమే"

"అప్పుడదా? ఇప్పుడిదా? ముందైనా ఈయన బుద్ధి వక్రించకుండా వుంటుందని హామీ వుందా? అయినా మహారాజులుంగారింకా వోపికపట్టడం బాగుందా?"

"తమరు సెలవిప్పించింది యేదీ కాదనను. ఈయన్ని సమర్థించాలేను; కాని, లెక్కల్లో వున్న ప్రావీణ్యమూ, వసూళ్ళలోవున్న శ్రద్ధా ఈయన్ని కాపాడుతున్నాయి. అయితే కళలన్నా, విద్యలన్నా, మహారాజులుంగారు చెవికోసుకునేటప్పుడు ఆ విషయాలలో ఈయన కలగజేసుకోకుండా వుంటే బాగుండిపోవును"

"మహారాజొక్కమాటు గట్టిగా మందలిస్తే"

"తమ కాసందేహం అక్కర్లేదు. ఇవాళ మహారాజు వీరభద్రావతారం దాల్చేశారు"

"నిజంగా?" అని కనుబొమ్మ లెగరవేసుకుంటూ, తలవూపుతూ అడిగాడు అప్పల నరసింహరాజు. మహారాజు, దివాన్జీయెడల ప్రాతికూల్యం చూపించ లేడని అతని నమ్మకం. అంచేత యిది వినేటప్పటికి కతనికి చాలా చాలా ఆశ్చర్యం కలిగింది.

"ఆ వుగ్రరూపం చూసి నేనే జంకిపోయాను"

"జవా బేమయినా——"

"కిమన్నాస్తి. అసలు కన్నెత్తి చూడకలిగితేనా"

"అలా గేం?"

"ఈజన్మలో పోదు దివాన్జీగారికి ఆ వుదుటు"

"తమ కలా తోచింది"

"తోచడ మేమిటి, మరొక రయితే యీ పాటికి వుద్యోగం వదులుకుని—"

"అంతవని కాదు లెండి ఈయనవల్ల"

"నిజమే, కాని, కొన్నాళ్ళపాటు మొగం చూపించలేరు"

"ఐతే, యిందుకే సంతోషిద్దాం ఇప్పటికి"

ఇంతలో చల్లాజగ్గప్ప వచ్చి పిలవగా సేనాధిపతి "సెలవు" అంటూ లోపలికి వెళ్ళిపోయాడు. అప్పలనరసింహరాజు శంకరప్ప దగ్గిరికి బయలు దేరాడు.

32

అప్పటికి జాము పొద్దుంది.

పెద్దాపుర ప్పట్నం అంతా కోటలో వుంది.

కోట అంతా సభాభవనంలో వుంది.

సభ అంతా లక్ష్మి సరస్వతీ లాస్యం చేస్తున్నారు.

ఒకవిధంగా, క్షణాలు యుగాలూ, మరోవిధంగా యుగాలు క్షణాలూ అయిపోతున్నాయి.

సముద్రతీరాన లాగ, ఒకవైపున తరంగ కల్లోలమూ వినబడుతోంది, మరోవైపున గాంభీర్యమూ విరాజమానం అవుతోంది.

ఈస్థితిలో, సభలో వున్నవారి కందరికీ యెవరికి వారికే గుబగుబలాడి పోయింది మనస్సు.

ఉత్తరక్షణంలో చల్లా జగ్గప్ప ద్వారంలో అడుగుపెట్టాడు, గంభీరంగా చూస్తూ.

అతగాణ్ణి చూసి చోపుదారులు బరాబరులు చేశారు.

ఆ సందట్లో వేత్రహస్తులు ప్రవేశించారు.

అప్పుడు జరీవస్త్రాలూ, కాశ్మీర దుశ్శాలువులూ, సింహతలాటం మురుగులూ, భుజబందులూ, కెంపుల కంఠమాలా, మకర కుండలాలూ, బంగారపు గోవతాడూ, రవ్వల వుంగరాలూ ధరించి, నడికట్టున కందనోలి కటారితో, అపరమన్మథు డయిపోయిన తంగిరాల శంకరప్ప చెయ్యి పట్టుకుని, రెండు పక్కలా గుబ్బెతలు వింజామరలు వీస్తుండగా, శ్వేతచ్ఛత్రం వహించి

మరొకతె అడుగుల్లో అడుగులు వేసుకుంటూ అనుసరిస్తూ వుండగా, వాళ్ళ వెనక, సాక్షాత్తూ శ్రీమన్నారాయణ మూర్తిలాగ భాసిస్తూ మహారాజు విజయం చేశాడు.

వెంటనే సభ్యులందరూ వుబ్బెత్తుగా తేచి నుంచున్నారు.

ఈ అడావుడిలో, దంతపుబలమూ, దంతప్పనిచేసిన చదరంగం బల్లా పట్టుకుని విరిబోణీ, రత్నఖచితమైన చంద్రహాసం పట్టుకుని రంగనాయికా వచ్చారు.

తరవాత, షరా బనుసరిస్తుండగా సేనాధిపతి వచ్చాడు.

అప్పటి కప్పుడే మహారాజు శంకరప్పతో సింహాసనం అలంకరించాడు.

ఆసన్ని వేశం, సూర్యచంద్రు లిద్దరూ ఒక్కమాటే - ఒక్కచోటే వుద యించిన ట్టుంది.

సభ అంతటా విలక్షణతేజ స్సావరించినట్టూ అయింది.

దాంతో, సోత్సాహులై సభ్యు లందరూ కూచోగా, వుద్రిక్తులై వంది మాగధు లొక్క గడియసేపు కైవరాలు చేసి వోసరిల్లారు.

*　　　*　　　*

"ఏమి, లెక్క తేలిందా?" అని అడిగాడు మహారాజు.

"చిత్తం, తేలింది మహాప్రభూ! అయితే, వారి కోరిక తీర్చాలంటే పెద్దాపురం రాజ్యంలోనే కాదు, త్రిలింగదేశం అంతటా వరాసగా నూరు సంవత్సరాలు పండిన ధాన్యం అయినా చాలదు" అంటూ షరాబు కాగితం మహారాజు కందించాడు.

"అయ్యో!" అని చకితు డైపోయాడు మహారాజు.

శంకరప్ప యేమీ యెరగనట్టు చల్లగా మొగం వంచుకున్నాడు.

విజయరామరాజు "నేను మనవి చేసుకున్నానుకాదూ?" అన్నట్టు అప్పల నరసింహరాజు కేసి చూశాడు.

శాస్త్రీ యాజులూ విజయ గర్వం ప్రకటించుకున్నారు.

తరవాత, వొక్క క్షణం ఆలోచించి మహారాజు అందుకున్నాడు.

"శంకరప్పగారూ!"

"చిత్తం మహాప్రభూ!"

"వడ్లగింజలతో కూడా నన్నోడించేశారు తమరు"

"తమరంతమాట సెలవిప్పించడం—"

"ఇదేమంతమాటా? ఆటలో తమ రెంతవారో, మాటలో అయినా నేనంత

వాణ్ణి కాలేకపోయాను. అయితే వత్సవాయి వారిలో నేటివరకూ అడితప్పిన వారు లేరు; కనక తమరు కోరిన ధాన్యానికి బదులు మారాజ్యమే సమర్పించు కుంటున్నాను స్వీకరించండి"

ఇది విని, సభ్యులు స్తబ్ధులయిపోయారు.

"ధర్మమా జగత్ప్రభూ?" అంటూ మోడ్పుకేలితో నమ్రుడైనాడు శంకరప్ప.

"ఏమీ, యెందుకు కాదూ?"

"నేను పుట్టినవూరే తూర్పూ పడమరా యెరగనే, నా సంసారం నిర్వహించుకోడమే నాకు చేతకాదే, నేనీ విశాల రాజ్యం యేమి చేసుకోనూ?"

"తమరది యేమయినా చేసుకోండి. నేను మాట అనేశాను. అది జరిగి తీరవలసిందే"

"మమ్మేలినవారి మాట వరహాలమూటే, అని చెలామణీ అయిపో వలసిందే. అయితే, తమరు చెల్లించవలసింది నాకు దయచేసినమాటేగాని మరోమాట కాదు మహాప్రభూ!"

"నేను మాట మార్చలేదే?"

"మార్పించారు జగత్ప్రభూ!"

ఉలిక్కిపడి "నిజమా?" అన్నట్లు అప్పలనరసింహరాజు కేసి చూశాడు మహారాజు.

"అవు" నన్నట్టు మొదట మహారాజుకి మందహాసం అందించి, అప్పల నరసింహరాజు, తరవాత శంకరప్ప కేసిచూసి "సెలవిప్పించండి" అన్నాడు.

"జగత్ప్రభువులు నాకు వాగ్దానం చేసింది రాజ్యంలో వుండుకున్నది యేదయినా సరే అనే కాని, రాజ్యానికి రాజ్యమేకా"దన్నాడు శంకరప్ప.

అది విని మహారాజు విభ్రాంతుడైనాడు.

"అదీ సంగతి. శంకరప్పగారు సర్వతోముఖ ప్రజ్ఞావంతులు. ఇక వారిదగ్గర చాతుర్యానికీ, ఔచిత్యానికీ కొదవ యెలా వుంటుందీ?" అని మహా రాజుతో విన్నవించి, అప్పలనరసింహరాజు, శంకరప్పని చూసి "కనక తమ వాంఛితార్థంయేమిటో సెలవిప్పించండి" అన్నాడు.

వెంటనే శంకరప్ప "ఒక బ్రాహ్మణ కుటుంబం సుఖంగా జీవించడానికి చాలినంత వృత్తి దయచేస్తే నాకదే మహామేరువు జగత్ప్రభూ!" అన్నాడు.

రాజబంధువులూ రాజపురుషులూ తేరుకున్నారు.

అప్పలనరసింహరాజూ, విజయరామరాజూ అది కూడా గుర్తించి చకితులైనారు.

సభ్యులు ఆ చివరనుంచి ఈ చివరికి విసిరేసినట్టయారు.

శాస్త్రీ యాజులూ నిరుత్సాహపడిపోయారు.

మహారాజు సభ అంతా కలయచూశాడు. అందరి యింగితమూ గుర్తించాడు.

శంకరప్ప వేసినయెత్తు కూడా గమనించి "శంకరప్పగారూ!" అంటూ మెల్లిగా అందుకున్నాడు.

"నేను అనేక కళలలోనూ, అనేక శాస్త్రాలలోనూ ఆరితేరిన అనేకమందిని సందర్శించి, వారి వైదుష్యం గ్రహించి ఆనందించి వున్నాను; కాని, తమలాగ నాకు పారవశ్యం కలిగించినవారు లేరు. తమ వైదుష్యం సర్వతోముఖంగా వుంది. తమ సాన్నిధ్యం నా కనేకవిధాల వుత్తేజనం కలిగిస్తోంది"

శంకరప్ప నమ్రుడైనాడు.

"మరి ప్రకృతం. ఒక పనివాడొక సంవత్సరం క్రిందట యీ బలమూ, యీబల్లా తయారు చేసుకువచ్చాడు. ఇంతటి పనివాడితనం నేనిదివరకెప్పుడూ చూడలేదు. యోచించగా యివి తమ కోసమే నిర్దేశించబడ్డవా అనిపిస్తోంది, కనక తమ రివి వుపయోగించండి"

శంకరప్ప అవి అందుకుని, కళ్ళకద్దుకున్నాడు.

"మరిన్నీ, చదరంగం బుద్ధిబలానికి సంబంధించినదే అయినా, అందులో యుద్ధతంత్రం అంతా నిగూఢంగా వుంది. ఆ ఆటలో నిపుణులైన వారు సేనాధిపత్యాని కర్హులు. సేనాధిపతికి చంద్రహాసం ప్రధానవస్తువు కనకనూ, నల్లచెరువు దగ్గిర పందిని పొడిచినప్పుడు తమరు కనపరచిన ధైర్య సాహసాలూ, శూరత్వమూ తమ అర్హతను వెల్లడించాయి కనకనూ, తమరు యీ చంద్రహాసం కూడా వినియోగించండి"

శంకరప్ప అది కూడా అందుకుని కళ్ళకద్దుకున్నాడు.

తరవాత వొక్క క్షణం వూరుకుని "శంకరప్పగారూ!" అని సంబోధించాడు మహారాజు.

"చిత్తం మహాప్రభూ!"

"తమ కోరిక తీర్చలేకపోయాను"

తమ"రలా సెలవిప్పించవద్దు, నేను వర్లగంజల కోరిక వుపసంహరించుకున్నాను మహాప్రభూ. వృత్తిమాత్రమే—"

"అదెంత పెద్దదో యిదంత చిన్నది. రెండూ నాశక్తికి అతీతాలే. కాగా, నేను తమ కోరిక తీర్చలేకపోవడమే మిగిలింది. ఇక మధ్యేమార్గం తొక్కక

తప్పదు. మారాజ్యంలో "తుని" అని ఒక గ్రామం వుండడమూ, ఇలాంటి వైషమ్యం యేర్పడ్డప్పుడు, మహామహులనుకూడా వొడ్డెక్కించడానికి, దాన్ని పురస్కరించుకుని వొక ధర్మసూత్రం యేర్పడి వుండడమూ తమరు వినే వుంటారు. దాన్నిపట్టి తమరు మొదట కోరిన వడ్లగింజలూ కాక, తరవాత కోరిన వృత్తికాక, నేను తమకి సర్వలక్షణసంపన్నమైన వొక సర్వాగ్రహారం సమర్పించుకుంటున్నాను"

శంకరప్ప, మొదట నమ్రుడై అంజలిబంధంతో ఆమాట అందుకుని' తరవాత "ఏలినవారి నిర్ణయం, మహౌదార్య లక్ష్యంగానే కాక శాస్త్రసమ్మతంగా కూడా వుంది. ఏమంటే? క్షత్రియకుమారునికి విశాల సామ్రాజ్యం యెలాంటిదో, బ్రాహ్మణకుమారునికి సర్వాగ్రహారం అలాంటిది. కనక మహా ప్రసాదం మహాప్రభూ!" అంటూ చాలా ఆనందించాడు.

దీనిమీద అప్పలనరసింహరాజేదో అందామని లేవబోతూ వుండగా, మహారాజు ఇంగితం కనిపెట్టి, షరాబు లేచి నుంచున్నాడు.

ఏలినవారు, శంకరప్పగారికి ఆందోళికాది పరివారం యేర్పాటు చేయించారు. వారికోసం మన పట్నంలో వొక దివ్యభవంతి కూడా నిర్దేశించి సర్వసిద్ధంగా వుంపించారు."

సభ వుత్సాహతరంగితం అయిపోయింది.

"మరిన్నీ, ఏలినవారికి శంకరప్పగారి దర్శనం కావడానికి హేతుభూతురాలు పెద్దమ్మగారు, కనక ఆమెకి నూటపదహారు రూపాయల బహుమానమూ సాలీనా నాలుగు మలకపుట్ల ధాన్యం బరాతమూ యేర్పాటయింది."

ఇది విని "ధన్యుణ్ణి" అంటూ చేతులు యెగరవేసుకుంటూ వుచ్చైస్వరంతో పలికాడు శంకరప్ప.

"పెద్దమ్మగారి ద్వారా యేర్పడిన హేతువు కార్యరూపం తాల్చడానికి సాధనభూతులు కొంపెల్ల రామశాస్త్రిగారూ చిలుకూరి వెంకప్ప యాజుగారూనూ. కనక, వారికిద్దరికీ, చెరొక నూటపదహారురూపాయలూ బహుమానించారు ఏలినవారు"

శాస్త్రీ యాజులూ లేచి, నమ్రులైనారు.

శంకరప్ప వారికేసి తిరిగి వంగి నమస్కరించాడు.

మహారాజు శంకరప్పకేసి చూశాడు.

వెంటనే శంకరప్ప "ఒక్కమనివి" అన్నాడు.

"సెలవిప్పించండి"

"ఈ నా అభ్యుదయానికి శ్రీ దాట్ల అప్పలనరసింహరాజు బహద్దరు వారూ, శ్రీ భీమవరపుకోట నాన్నగారూ—"

మాట సగంలో అందుకుని, మహారాజు "మేమే వారూ, వారే మేమూనూ. ఇదంతా వారి యేర్పాటే. తమ వుద్దేశం యింకా యేమిటి?" అని అడిగాడు.

"అంతే అంతే, మరేమీ లేదు మహాప్రభూ! శంకరప్ప సర్వాంగీణంగా సత్కరించబడ్డాడు జగత్ప్రభూ!" అని, శంకరప్ప, మాటిమాటికీ వారికి అంజలిబంధంతో నిర్దేశిస్తూ చంటిపిల్లాడిలాగ ఆనందపారవశ్యం అనుభవించి, ఒక్క గడియసేపు నిరర్గళవాగ్ధాటితో తన ప్రస్తావచాతుర్యం కూడా చూపించి, అందర్నీ సంతోషవిహ్వలులను చేశాడు.

33

శంకరప్ప అలాగ వూరుకున్నాడు.

అంతే.

వెంటనే సమ్మోహనాస్త్రయొక్క పుంఖధ్వని లాగ యిలా వుపాంగం వినవచ్చింది.

దాన్ని జ్జీవింపచేస్తూ మద్దెలగాడు చాటువేశాడు.

అవ్యవధానంగానే తాళాలు గర్జించాయి.

కన్నుమూసి తెరిచాటప్పటికి, యెగిరివచ్చి, అలివేణి, "సా" అంటూ పతాకహస్తంతో నృత్యం ప్రారంభించింది.

సభ్యులలో, అలివేణి నృత్యం అనేకమాట్లు చూసిన్నీ, వోహో అని ప్రశంసించిన్నీ తృప్తి యెరగనివారు కొందరు.

"నాటికి మళ్ళీ నేడు" అంటూ చారెడేసి కళ్ళుచేసుకున్న వారు కొందరు.

"అది మన కళ్ళబడుతుందా?" అని తపస్సు చేస్తున్నవారు మరికొందరు.

మొత్తానికి వారందరూ కళ్ళప్పగించి వూరుకున్నారు.

అంతటితో వూరుకోక "చెల్లాయి యివాళ వొళ్ళు మరచిపోతుంది" అనుకున్నాడు శాస్త్రి.

"అగ్రహారీకులైన శంకరప్పగారి వైభవాలకు మొదలు" అనుకున్నాడు యాజులు.

* * *

ఎడమచేతి తర్జనితో లలాటం తుడుచుకుని, అంజలిబంధంతో అలివేణి నమ్రురాలయింది.

పరవశులై వుండిపోయిన సభ్యులు, ఒక్క క్షణానికి గాని నృత్యం అయిపోయిన సంగతి గుర్తించలేకపోయారు.

తలయెత్తి ఆబగాచూసింది; గాని శంకరప్ప మెప్పుచూపులతో లజ్జిత అయి, అలివేణి, మొగం వంచేసుకుంది.

ఆమె మొగం ప్రఫుల్లపద్మం అయి వుండడం గుర్తించి, రంగనాయిక, శాస్త్రి కేసి సాకూతంగా చూసింది.

శాస్త్రి రంగనాయిక కేసి చూసి, వొక్కమాటు రెప్పలల్లార్చి మొగం పక్కకి తిప్పుకున్నాడు.

యాజులు తల పంకించుకున్నాడు.

"ఎదుటకూచుని మహావిద్వాంసుడు చూస్తున్నాడన్న ఉత్సాహంతో, అలివేణి, యివాళ వొళ్ళుమరిచి పోయింది" అన్నాడు విజయరామరాజు, జనాంతికంగా.

"అదీ సంగతి. కోట్లిచ్చినా కళాశీలి కలాంటి ఆవేశంకలగదు మరి" అన్నాడు అప్పల నరసింహరాజున్నూ అలాగే, జనాంతికంగా.

ఇది యిలా జరుగుతూ వుండగా చల్లా జగ్గప్ప మహారాజు దృష్టిపథానికి వచ్చాడు, మెల్లిగా.

వెంటనే "జగ్గప్పా!" అని పిలిచాడు మహారాజు.

"చిత్తం మహాప్రభూ?" అంటూ జగ్గప్ప మరింత ముందుకి వచ్చాడు.

"పొద్దున్న యేమన్నారూ శంకరప్పగారూ!"

"ఏనుగెక్కేగాని గుర్రం యెక్కి వేం చెయ్యమన్నారు మహాప్రభూ!"

"ఏం చేశావు మరి?"

"మొగసాలలో యేనుగు సిద్ధంగా వుంది మహాప్రభూ!" ఇలా అని జగ్గప్ప సింహద్వారం కేసి చూశాడు.

ద్వారంలో, తొండం పైకెత్తుకుని భద్రగజం ఘీంకారం చేసింది, శంఖం వురుముతున్నట్టు!

దగ్గిర వుండి మహారాజు శంకరప్పని గజారోహణం చేయించాడు.

వెంటనే వింజామర చేత వుచ్చుకుని, అలివేణి కూడా యేనుగెక్కేసింది.

1941 ఆంధ్రవారపత్రిక నుంచి

—:(o):—